

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

284

ՀԵՆՐԻՈՍ

825.

Z-52

692

Faint, illegible handwriting or scribbles in the upper right quadrant.

ՀԶԱ. ՀԵՆՐԻԿՈՍ

2-52

ԵՒ ԱՆՈՐ ԲԱՐԵԿԱՄԵՆԲԸ

ԿՄ

ԿԱՄ

ԵՐԿՆԻՑ ՃԱՄԲԱՆ

Հատկանոս քարգլխակոթիակ
ԱՆԳՂԻԵՐԷՆԷ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՊՕՐՏ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷՆ
Ի ԼՈՅՍ ԸՆԾԱՅԵԱԼ

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

1873

376966

Printed in Turkey

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

Առ Ընթերցող Տղայս

Միրելի, այս գրքոյկը փոքր է, բայց մեծ ու կարեւոր ճշմարտութիւն մը կը սորվեցնէ: Դէպ' երկինք երթալու ճամբուն վրայով կը խօսի, որուն նախադուռն է Ապաշխարութիւնը: « Զեզի կ'ըսեմ՝ Չէ, հապա թէ որ չապաշխարէք, ամէնքդ ալ նոյնպէս պիտի կորսուիք: » Դուկ. ԺԳ. 3: Ուրեմն ասիկա քու հանդերձեալ կենացդ լաւութիւնն ապահովելու նպատակաւ գրուած զիրք մըն է. եթէ մտադրութեամբ և խորհելով կարդաս ասիկա, կը յուսամ թէ անմահ հոգւոյդ համար շատ օգտակար դասեր պիտի գտնես անոր մէջ:

Մտադրութեամբ և խորհելով կարդացած կ'ըլլաս, եթէ զիրքին մէջ յիշուած դէպքերն ու փորձառութիւնները՝ քու հոգեւոր ճամբորդութեանդ մէջ պատահած դէպքերուն և փորձառութիւններուն հետ կը բաղդատես:

Պիտի կարդաս որ շատ անգամ տղայք կը կարծեն թէ ապաշխարած են, շատ անգամ յոյս կ'ունենան իրենց փրկութեանը վրայ և կ'ուրախանան, բայց ետքը երբ, իրենցմէ աւելի փորձառութիւններով, բարոյգիշերու և վարժապետներու հետ կը խօսին ու կը քննեն իրենք զիրենք, և Աստուծոյ խօսքերուն հետ կը բաղդատեն իրենց դի-

2004

(9973)
39

21233-60

տաւորութիւններն ու փափաքները, կը տեսնեն թէ սխալած են, եւ թէ իրենց յոյսը ճշմարտապէս Քրիստոսի վրայ հաստատուած չէ :

Ոմանք ոչ թէ Աստուծոյ սիրոյն համար՝ այլ դժոխքէն վախնալով կը սկսին մեղքն ատել ու ձգել : Ոմանք կը ջանան բարի ըլլալ, որպէս զի ուրիշներէն զովուին և պատուուին, ոչ թէ վասն զի սրտանց մեղքը կատեն և կ'ուզեն ձգել զանի : Այսպիսիները թէև մինչև երկնից դուռը մօտենան, ներս պիտի չմտնեն :

Արդ, սիրելի ընթերցող, կը յուսամ թէ դուն փրկութիւն փնտռող մեղաւորաց կարգէն ես. ուստի պէտք է որ յուսոյդ վրայ ապահով ըլլալու համար ինքզինքդ քննես ստէպ, փորձառու Քրիստոնէից հետ, քու Երէցիդ հետ, Քարոզչիդ հետ խօսիս, ու Աստուծոյ խօսքին հետ բաղդատես զքեզ որ կարող ըլլաս ճշմարիտ փրկութեան հասնիլ :

Միշտ աղօթքով ու ակնածութեամբ պարապէ անձնաքննութեան որ Աստուած քովդ ըլլայ, և սատանան տեղի չգտնէ ներս սարդելու, և քեզ ու քու խորհուրդներդ վրդովելու :

Խոնարհութեամբ մօտեցիր Աստուծոյ ներկայութեանը, ու միայն Քրիստոսի անունովը քու մեղքերուդ համար ներում խնդրէ : Քանզի « թէ որ մէկը մեղք գործելու ըլլայ, Հօրը քով բարեխօսունիք Յիսուս Քրիստոս արդարը, և անիպա մեր մեղքերուն քաւութիւն է, և անոր արիւնը մեզ ամէն մեղքէ կը սրբէ : » Ա. Յովն. Բ. 1, 2 :

Եթէ այսպէս կարգաս այս զրբոյկը, կը յուսամ թէ պիտի ջանաս Քրիստոսի զինուոր մը ըլլալ, ապրիլ ու մեռնիլ անոր փառքին համար : Շատ տղոց ծանր պիտի թուի այս բանը, քանզի դժուար կու զայ անոնց իրենց սիրած մեղքերը ձգել, Կիրակին աւրող ընկերներէ հեռանալ, իրենց փառասէր բարեկամներէն զատուիլ ու Քրիստոսի հետեւիլ. բայց Քրիստոս կ'ըսէ, « Ան որ իր խաչը չ'առնէր ու իմ ետևէս գար, ինծի արժանի չէ : » Մատթ. Ժ. 38 :

ՀԵՆՐԻԿՈՍ

ԵՒ ԱՆՈՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

ԳԼՈՒԽ Ա.

ՀԵՆՐԻԿՈՍԻՆ ԻՆՉՊԵՍ ՁԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆ ԸՆԵԼԸ

ՀԵՆՐԻԿՈՍ որք տղայ մըն էր: Ծնողքը մեռնելէն ետքը Պլաչը անուն վաճառական մը զանի քովն առնելով կը հոգար, տղան ալ կըրցածին չափ այն ընտանիքին մէջ զանազան գործեր կ'ընէր. բայց վաճառականը բարերար մարդ մը ըլլալով զանի միշտ չէր աշխատցընէր, այլ շատ անգամ թոյլ կու տար անոր խաղալ:

Օր մը Հենրիկոս կարթն առնելով կամուրջի մը վրայ դնաց ձուկ բռնելու: Հոն կարթը ջուրը նետեց, բայց յայտնի էր թէ ուրիշ բանի մը վրայ կը մտածէր, քանզի աչքերը դէպ' ամպերը տնկած՝ արտասուք կը թափէր, եւ արտմութեամբ կ'ըսէր ինքիւրեն, «Երանի թէ զեղնայն:»

Հոռեբերդոս անուհով ուրիշ տղայ մը կամուրջէն անցնելով տեսաւ անոր ձուկ որսալը, և կամաց կամաց մօտեցաւ զանի վախցընելու համար. բայց երբ Հենրիկոսին երեսը տեսաւ և անոր ախուր խօսքերը լսեց, միտքը փոխելով հարցուց «Ի՞նչ բան է գիտնալ ուղածդ, Հենրիկոս, թերևս ես կրնամ ըսել:»

Հենրիկոս այս անակնկալ ձայնէն խրաչելով, քիչ մնաց որ ձեռքը եղած գործիքը վար պիտի ձգէր, բայց Հոռեբերդոս զանիկա բռնեց և ըսաւ Հենրիկոսին, «Կը տեսնեմ որ քու միտքը ձկնորսութեան վրայ չէ. եկ՛ուր սա ծառին տակը քիչ մը խօսինք:»

Երկուքը մէկտեղ խոտին վրայ նստան: Հոռեբերդոս կը կարծէր թէ Հենրիկոս իր ծնողացը մահուանը վրայ կու լար, կամ ստակի եւ կամ ուրիշ օգնութեան մը կարօտ էր. ուստի նորէն հարցուց անոր, «Հենրիկոս, ի՞նչ եղած է քեզի. կրնամ քեզի օգնել:»

Հենրիկոս քիչ մը խորհելէն ետքը սա պատասխանը տուաւ:

«Հոռեբերդոս, ես կ'ուզեմ Գրիստոսի ծառայ ըլլալ: Ի՞նչ պէտք է որ ընեմ, գիտե՞ս:» «Ի՞նչ ըսել կ'ուզես Հենրիկոս,» հարցուց Հոռեբերդոս զարմանքով: Քիչ մը ատեն երկուքն ալ լռեցին, և Հոռեբերդոս զղջաց այն հարցումը ը-

նելուն, քանզի չէր գիտեր թէ ինչպէս կրնար ազատել զՀենրիկոս իր դժուարութենէն: Հենրիկոս տեսաւ անոր շիտթութիւնը, բայց պատճառը չհասկնալով, ըսաւ,

«Երբոր դուն իմ քովս եկար, կը խորհէի թէ ինչպէս Գրիստոսի ծառայ ըլլամ: Բայց ինձի այս բանը սորվեցընող մը չկար. դուն ինձ մեծ ես, և Կիրակնօրեայ դասդ միշտ աղէկ կը սորվիս, բաւական գիրքեր ալ ունիս որոնք ես ո՛չ ունիմ ոչ ալ կրնամ գնել. ուստի կը հարցընեմ քեզի թէ կրնամ սորվեցնել ինձի այս բանը:»

«Այո՛», ըսաւ Հոռեբերդոս. «գիտես թէ Պօղոս ի՞նչ ըսաւ բանտապետին, երբ հարցուց թէ՛ ինչ ընելու էր փրկուելու համար: «Հաւատա»,» ըսաւ, «Տէր Յիսուս Գրիստոսին:»

— «Այս խօսքին միտքը չեմ հասկընար: Ես Գրիստոսի կը հաւատամ, բայց և այնպէս անոր ծառայ չեմ: Նոր սիրտ ունենալու է կ'ըսէ Սուրբ գիրքը. բայց ի՞նչ կը նշանակէ սա եւ ինչպէս ստանալու եմ նոր սիրտ:» «Իրաւ որ ես ալ չեմ գիտեր,» ըսաւ Հոռեբերդոս:

«Ուրեմն չես կրնար օգնել ինձի,» ըսաւ Հենրիկոս տրտմութեամբ:

— «Չեմ կարծեր թէ կրնամ: Բայց հիմա, հիմա Գրիստոսի ծառայ ըլլալ կ'ուզես, Հենրիկոս:»

«Այո՛», ըսաւ միւսը, «կ'ուզեմ ըլլալ, երբ գիտնամ թէ ինչ ընելու եմ: Քրիստոսի ծառայ չըլլալով մեռնիլ ինչ սոսկալի է:»

«Այնպէս է», ըսաւ Հռոբերդոս, «բայց ես տուն երթալու եմ: Դուն դեռ ձուկ պիտի բռնե՞ս:»

— «Ոչ, խանութ պիտի երթամ: Եթէ իմանաս թէ ի՛նչ պէտք է ընել Քրիստոսի ծառայ ըլլալու համար, շուտով ինձի իմացուր:»

Հռոբերդոս տուն երթալով շիտակ իր սենեակը մտաւ, և բաց պատուհանին առջև նըստելով սկսաւ խորհիլ Հենրիկոսին վերջին խօսքին վրայ թէ՛ Քրիստոսի ծառայ չըլլալով մեռնիլ ի՛նչ սոսկալի է:»

Տխուր խորհուրդ մըն էր ասիկա անոր համար: Գիտէր որ հայրն ու մայրը և քեռին Քրիստոսի ծառաներ էին, և թէ անոնք շատ երջանիկ էին այն պատճառաւ: Տեսաւ նաև որ Հենրիկոս տխուր էր Քրիստոսի ծառայ չըլլալուն համար. ուստի և կը խորհէր թէ ինչո՞ւ համար տղայ մը երջանիկ չըլլայ Քրիստոսի ծառայելով: Բայց Քրիստոսի ծառայելու փափաք մը չունենալով՝ չուզեց այս բաներուն վրայ երկայն խորհիլ, և գրասենեակը գնաց որ գիրք մը առնէ և զանիկա կարդալով զբօսնու:

Հռոբերդոս իր քեռին Պր. Վարրի հոն գտաւ,

բայց չկրցաւ հարցնել անոր Հենրիկոսին ուզած բանը: Կ'ուզէր հարցնել, բայց չը հարցուց, որ չըլլայ թէ խօսակցութիւնն իր վրայ դառնայ. ուստի գիրք մը առնելով իր սենեակը գնաց: Բայց ազնուամիտ տղայ մը ըլլալով, և խորհելով որ իր բարեկամը նեղութեան մէջ էր և ինք կրնար անոր օգնել, նորէն գնաց և իր քեռւոյն իմացուց գործը:

«Քեռիս, Պր. Պլաշրին քովի Հենրիկոս անուն տղան կը ճանչնա՞ս: Այսօր տեսայ որ ձուկ բռնելու գացած էր, բայց շատ տխուր էր, և երեսին վրայ արտասուք կային: Անոր նեղութեան մէջ ըլլալը տեսնելով ուզեցի օգնել: Երբ հարցուցի թէ ի՛նչ եղած է իրեն, ինձի ըսաւ թէ 'կ'ուզեմ Քրիստոսի ծառայ ըլլալ' և խնդրեց ինէ որ իրեն ճամբայ ցուցնեմ: Ի՛նչ կրնամ արդեօք ըսել:»

Պր. Վարրի հարցուց Հռոբերդոսին. «Հապա չկրցա՞ր պատասխան տալ անոր:» Ասոր վրայ Հռոբերդոս գետինը նայելով ըսաւ, «Ես ըսի, Սուրբ Գիրքը կը պատուիրէ թէ հաւատանք Տէր Յիսուս Քրիստոսի ու պիտի փրկուինք. բայց անիկա չկրցաւ հասկընալ այս խօսքը, Քրիստոսի կը հաւատայ, բայց և այնպէս դեռ անոր ծառայ եղած չէ: Ուրեմն այն խօսքը յատուկ նշանակութիւն մը ունենալու է. կրնաս ինձի

հասկընել որ ես ալ Հենրիկոսին իմացընեմ:»

Պր. Վարրի պատասխանեց, «Սուրբ Գիրքը կ'ըսէ, Սրտով կը հաւատայ մէկը արդարանալու: Ուրիշ բան է մտքով համոզուիլ և հաւատալ թէ Քրիստոս աշխարհի Փրկիչն է, ուրիշ բան՝ «բողոք» հաւատալ անոր իբրև աստուծական Փրկիչ, որուն ողորմութեանը կրնաս վստահութեամբ յանձնել ինքզինքդ: Այսպէս ըսէ քու բարեկամիդ. ըսէ նաև անոր թէ ես աս իրիկուն հին աղօրիքին քովը կ'երթամ, և ուրախ կ'ըլլամ եթէ ինք դայ հոն. ըստ կարի կը ջանամ ցուցընել անոր թէ ի՞նչ ընելու է որ փրկուի: Եթէ կ'ուզես դուն ալ հոն գտնուէ:»

Հոռերդոս շնորհակալ եղաւ իր քեռւոյն և գնաց Հենրիկոսը փնտռելու:

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ.

ՀԵՆՐԻԿՈՍԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԵԱՌԱՅ ԸԼԱՎՈՒ

ՓԱՓԱՔՆԼՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԸ

Հոռերդոս գտաւ Հենրիկոսը, և պատմեց անոր իր քեռւոյն ըսած խօսքերը: Հենրիկոս ան խօսքերէն քիչ մը աւելի աղէկ հասկըցաւ

թէ ի՞նչ է Քրիստոսի հաւատալը, և խորհեցաւ թէ կրնար բոլոր «բողոք» Քրիստոսի հաւատալ, բայց թէ «նոր սիրտ ունենալ» և «նորէն ծնանիլ» ի՞նչ ըսել է՝ չկըցաւ հասկնալ: «Եթէ,» ըսաւ Հոռերդոսին, «Պր. Վարրի հասկըցընէ ինձի աս ամէն բաները, շատ շնորհակալ կ'ըլլամ, բայց ի՞նչպէս կրնամ խօսիլ այսպիսի երևելի մարդու մը հետ: Հազիւ թէ կրնամ գիտնալ իմ խորհածներս ու զգացածներս. Պր. Վարրի ի՞նչ պատմեմ զանոնք:»

«Ամենևին հոգ մի ըներ,» ըսաւ Հոռերդոս, «քեռիս այնպէս գիտուն է որ, երբ չեմ գիտեր թէ բանի մը վրայ ի՞նչ կարծիք և զգացում ունենալու եմ, անոր կ'երթամ, անիկա ամէն բան կը հասկըցընէ ինձի: Կ'երևի թէ ինչ աւելի աղէկ կը հասկնայ զիս. և այնպէս քաղցրութեամբ և համբերութեամբ կը բացատրէ, որ մարդ չի քաշուիր անկէ:»

«Աղէկ. ուրեմն երբ աղօրիքը երթալու պատրաստ կ'ըլլաս՝ զիս կանչէ, եթէ կամիս,» ըսաւ Հենրիկոս: «Աս իրիկուն ես պիտի չերթամ,» ըսաւ Հոռերդոս. «նամակ պիտի գրեմ:»

Հոռերդոս կ'ուզէր ետ կենալ, վախնալով թէ իր հոգեւոր վիճակին վրայ խօսք պիտի բացուէր. բայց երբ տեսաւ թէ իր հետ երթալուն շատ կը փափաքէր Հենրիկոս, ըսաւ անոր,

թէև տհաճութեամբ, «Կ'երթամ, նամակը թող մնայ. քեռւոյս հետ պտըտիլ միշտ հաճելի է, թէև աս բաներուն վրայ խօսելու քեզի չափ չեմ փափաքիր:»

Հին աղօրիքը երթալու ճամբան շատ զուարճալի էր: Հենրիկոս ամչկոտ տղայ մը ըլլալով առաջ քիչ մը կը քաշուէր Պր. Վարրիէն. բայց անհիկա սկսաւ այս տղոց հետ խօսիլ այլև այլ բաներու վրայ. ուստի Հենրիկոս կամաց կամաց քաջալերուեցաւ անոր հետ համարձակ խօսելու, և երբ արևը մտնելու ատենը հասան աղօրիքին քով, Հենրիկոսին ամօթը բոլորովին փարատուած էր:

Քանի մը ըսպէ լռութեամբ դիտեցին արևին ճառագայթները որ պայծառ ամպերուն կը զարնէին. ետքը Պր. Վարրի ըսաւ Հենրիկոսին, «Հոռերդոս կ'ըսէ թէ դուն կ'ուզես որ ցուցընեմ քեզի թէ ի'նչպէս Քրիստոսի ծառայ ըլլալու ես: Երբ քեզի չափ տղայ մըն էի, ես ալ չէի կրնար հասկնալ ատ բանը. և չեմ զարմանար որ դուն ալ չես հասկնար: Ճերմակ մազերով մարդիկ անգամ տեսած եմ, որոնք աս բանը չէին կրնար հասկնալ, ուր թերևս անոնց թուռները կրնային հասկըցընել: Բայց առաջ ըսէ, ինչո՞ւ համար կ'ուզես Քրիստոսի ծառայ ըլլալ:»

Հենրիկոսին չըթուռնքները կը դողային, երբ կ'ըսէր «Իմ մօրս խոստացայ:» «Եթէ մօրդ խոստացած չըլլայիր, տակաւին պիտի ուզէի՞ր, Հենրիկոս,» հարցուց Պր. Վարրի:

— «Ա,յո. երբ մեռնիմ, կ'ուզեմ երկինք երթալ:»

— «Փափաքդ անտարակոյս աղէկ է. ինչու որ Սուրբ Գիրքը կը խրատէ մեզ որ դալու բարկութենէն փախչինք, և առաջ Աստուծոյ թագաւորութիւնը խնդրենք: Բայց, Հենրիկոս, Քիչ ա՞տ է քու պատճառդ, որ կ'ուզես Քրիստոսի ծառայ ըլլալ: Եթէ գիտնայիր որ բնաւ երկինք պիտի չերթաս, կամ թէ առանց Քրիստոսի ծառայելու ալ կրնաս երթալ, դարձեալ այս փափաքը պիտի ունենայի՞ր:»

Հենրիկոս քիչ մը կենալէն ետքը՝ եռանդուն կերպով մը պատասխանեց:

«Ա,յո, ինչ որ ըլլար՝ պիտի ուզէի. քանզի չեմ ուզեր զգալ թէ շո՞ք եմ, և թէ Աստուած բարկացած է ինծի:»

Պր. Վարրի հաւնեցաւ անոր այս խորհուրդին. բայց Հոռերդոս շատ զարմացաւ և հարցուց քեռւոյն թէ ինչո՞ւ այն հարցումն ըրաւ Հենրիկոսին, և ըսաւ նաև թէ չի կրնար Քրիստոսի ծառայ ըլլալ այն մարդը՝ որուն փափաքը երկինք երթալ է միայն:

« Դիցուք թէ, » ըսաւ Պր. Վարրի, « ես քեզի ձի հեծնելու արտօնութիւն խոստացած ըլլայի, և դուն չարութիւն մը ընելով զիս բարկացընէիր, ու այսպէս այն արտօնութիւնը կորսնցընէիր: Եթէ ետքը ճշմարտապէս չարութեանդ վրայ զըջայիր ու ինչ ներում խնդրէիր, անտարակոյս ներում կու տայի. թերևս թոյլտուութիւն ալ ձի հեծնելու: Բայց եթէ ստոյգ զիտնայի թէ յանցանքիդ վրայ զըջացած չես, այլ միայն ձի հեծնելու զիտաւորութեամբ ներում կը խնդրես, կրնայի՞ քեզի ներել: »

« Ոչ, » ըսաւ Հոռերրոյս. « հիմա հասկցայ: Բայց, եթէ ասիկա յարմար պատճառ մը չէ, ինչո՞ւ համար ուրեմն կը խրատուինք զգուշանալ կորսուելէ, և կը յորդորուինք երկինքը փնտռելու թէ Աստուածաշունչին մէջ և թէ Աւետարանի պաշտօնէից միջոցաւ: »

— « Ասիկա յարմար պատճառ մըն է, և անոր համար Սուրբ Գիրքին մէջ յառաջ կը բերուի. բայց ես ըսի թէ՛ եթէ այդ ըլլայ մեր զըջալուն Բիւրի պատճառը, ճշմարտապէս զըջացած չենք ըլլար մեր մեղքերուն համար: Ճշմարիտ ապաշխարութիւն չէ մեղքին պատժէն միայն վախնալ: Եթէ բուն Բիւրի համար չենք զըջար, այսինքն՝ եթէ հոգ չենք ընել թէ չա՛ր ենք թէ ոչ. եթէ մեր հոգը միայն չարութեան

51533-90

պատժէն փախչիլ է, Աստուած չի ներեր մեզի, քանզի կը պահանջէ որ զըջանք բուն Բիւրի համար որ դարչելի է անոր: »

« Ուրեմն մեղքին պատիժը յառաջ բերելն օգուտ չունի. բայց ինձի կ'երևի թէ խիստ շատերուն խորհուրդն անոր վրայ է, » ըսաւ Հոռերրոյս:

« Դարձեալ կը սխալիս, » ըսաւ Պր. Վարրի. « շատ օգտակար է մեղաւորն արթնցընել որ իր վտանգին վրայ խորհի, և հոգ տանի իր հոգւոյն: Ասիկա զանգակի մը ձայնին նման է. զանգակն օգուտ չունի կրակը մարելու, թէև երկայն ատեն ուժով զարնուի. բայց շատ օգտակար կ'ըլլայ մարդիկ արթնցընելու որ իրենց պարտաւորութիւնները կատարեն: »

« Կ'ուզեմ՝ երկինք երթալ, » ըսաւ Հոռերրոյս, « և կարծեմ որ, եթէ ասպհով ըլլայի հոն երթալու առանց Քրիստոսի ծառայ ըլլալու, այս վերջնոյն համար շատ պիտի չհոգայի: Երբեմն ջանք կ'ընեմ Քրիստոսի ծառայելու փափաքիլ, բայց չեմ կրնար, կը զգամ որ մեղքին պատժէն միայն ազատիլ կ'ուզեմ, ոչ թէ Բիւրի: Բոլոր փափաքս է վերջապէս երկինք հասնիլ, և որչափ ջանացած եմ, չեմ կրցած ուրիշ կերպ փափաք մը ունենալ: Ի՞նչ կրնամ ընել: »

9273) 21233-60

— « Ինչ որ Սուրբ Գիրք կ'ըսէ . Գրիստոսի օգնութիւնը խնդրէ : »

— « Բայց ի՞նչ օգուտ ունի, մանաւանդ մեզք ալ է անոր երթալ՝ քանի որ այս խորհուրդը միայն ունիմ : »

« Այնպէս չէ, » ըսաւ Պր. Վարրի: « Անոր երթալուն ամենէն ստիպող պատճառն այս է . զնա և ըսէ անոր թէ կ'ուզես ներում խնդրել, խոստովանէ թէ բուն մեղքէն չես վախնար՝ այլ անոր պատժէն, և թէ դուն անձամբ կարող չես ուղիղ զգացում ունենալ, ինչպէս որ արդարև կարող չես: Խնդրէ որ ճշմարիտ ապաշխարութիւն պարգևէ քեզի քու մեղքերուդ համար, և քու իրեն առջև մեղաւոր ըլլալդ զգացընել տայ քեզի: Պէտք է որ Գրիստոսի երթանք, և մեր բոլոր զգացումներն անոր յայտնելով իր օգնութիւնը խնդրենք, եթէ ոչ, ուղիղ զգացում պիտի չունենանք: Որչափ մեղաւոր ըլլանք, այնչափ աւելի պէտք ունինք անոր երթալու: Նաև մեր քաջալերութեանը համար ըստուած է թէ՛ Որդին մարդոյ եկաւ որ կրտսածք փնտռէ ու՝ փրկէ : »

Խորհելու ենք թէ ո՛րչափ սուրբ է Աստուած . և մեր գործած մեղքերը, որչափ հնար է, միտք բերելով, խորհելու ենք թէ ո՛րչափ շատ և ծանր են անոնք, և ի՛նչպէս անհաճոյ են Աս-

տուծոյ : Խորհելու ենք նաև թէ Աստուած ո՛րչափ կը սիրէ մեզ, և թէ Գրիստոս ո՛րչափ շարչարուեցաւ մեզ փրկելու և արդարացընելու համար : Եթէ այսպէս շարունակ աղօթենք և խորհինք, Աստուած անշուշտ պիտի լսէ մեզի, և անանկ պիտի ուղղէ և պատրաստէ մեզ, որ իր ուղածին պէս Գրիստոսի երթանք : Բնաւ մարդոց որդիներուն չըսաւ, Զուր տեղը զիս փնտռեցէք : Ուստի պարապ տեղը մարդիկ կ'ըսեն թէ ուղիղ զգացումներ չունին եւ չեն կրնար զԳրիստոս փնտռել . քանզի Աստուած այնչափ գութ ունի մեր վրայ որ կը խոստանայ ուղիղ զգացումներ մեզի տալ, եթէ սըրտով փնտռենք : 'Տէրը բազմագութ և ողորմած է' : »

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ .

ԿԵՆԱՅ ՃԱՄԲԱՆ

Պր. Վարրի խօսակցութիւնը շարունակելով Հենրիկոսին հարցուց . « Քու մեղքերուդ վրայ ճշմարտապէս զղջացա՞ծ ես, ոչ թէ միայն անոնց պատժէն վախնալուդ համար, այլ և մեղքերուդ Փրկչին անհաճոյ ըլլալը զգալուդ համար :

Միտքդ դրա՞ծ ես այսուհետև բարին ընելու
և զԱստուած հաճեցընելու ջանալ :»

— «Այո, կ'ուզեմ այսպէս ընել :»

— «Ուստի քու բոլոր ընելիքդ, Հենրիկոս,
սա է որ Քրիստոսի երթաս, և որչափ մեղա-
ւոր ըլլալդ խոստովանելով՝ անկէ խնդրես որ
քեզի ներէ ու անանկ սիրտ մը տայ որ կարող
ըլլաս զանի սիրել. ապա ինքզինքդ վստա-
հութեամբ անոր յանձնէ : Անիկա խոստացած
է քեզ փրկել. ով որ անոր կու գայ՝ դուրս
պիտի չհանէ : Ուստի ընդունէ զանի իբր
քու Փրկիչդ : Հաւատա անոր խօսքին թէ պի-
տի ներէ քեզի : Անիկա կը սիրէ քեզ, և անոր
սէրը մարդու սէր չէ՝ այլ Աստուծոյ :»

Հենրիկոս ուշադրութեամբ այս խօսքերը
մտիկ ընելէն ետքը՝ քիչ մը զարմանք ցուցուց :

Պր. Վարրի ասիկա տեսնելով ըսաւ. «Քու
բոլոր ընելիքդ աս է, ուրիշ բան չկայ :»

— «Բայց գիտցայ,» ըսաւ Հենրիկոս ու լռեց :

— «Թերևս գիտցար թէ մեղքերուդ վրայ
աւելի զօրաւոր զգացումներ ունենալու ես .
այնպէս չէ՞ :»

— «Այո,» ըսաւ Հենրիկոս, «ճամբորդու-
թեան գրքին մէջ կ'ըսուի թէ Քրիստիանոս
Նեղ դուռը հասնելէն առաջ Յուսահատու-
թեան փոսին մէջ ինկաւ :»

— «Դո՞ւն ալ կը ջանայիր նոյն փոսին մէջ
լինալ,» ըսաւ Պր. Վարրի խնդալով : «Աս-
տուածաշունչին մէջ կարդացած ես երբէք
թէ այսպիսի բան մը պէտք է :»

«Ոչ,» ըսաւ Հենրիկոս :

— «Կը յիշե՞ս տեղ մը ուր կ'ըսուի թէ մարդ
մը Քրիստոսի երթալէն առաջ մեղքի վրայ ճիշդ
ո՛րչափ զգացումներ ունենալու է, կամ թէ
այն զգացումները ո՛րչափ ատեն տևելու են :»

— «Ոչ :»

— «Հապա ի՞նչ կը կարդաս :»

Հենրիկոս քիչ մը կենալէն ետքը ըսաւ, «Ան
որ ինձի կու գայ՝ բնաւ դուրս պիտի չհանեմ :»

— «Այսինքն՝ Դեր Դեյերը այնպէս հաւատ
պատրաստ ըլլանք Քրիստոսի երևալ ներսեմ ինք-
րեւ : Ոմանք Քրիստոսի կ'երթան, երբ նոր
կը սկսին զգալ իրենց մեղաւոր ըլլալը, ինչպէս
որ պարտաւոր են ընել : Ուրիշները կը սպա-
սեն քանի մը շաբաթ, ամիս կամ տարի, եր-
բեմն կարծելով թէ իրենց մեղքերը բաւական
չեն զգար, և երբեմն վախնալով թէ Աստուծոյ
չնորհացը դէմ այնչափ մեղանշած են որ անի-
կա պիտի չընդունի զանոնք : Այստեսակ մար-
դիկ Յուսահատութեան փոսին մէջ կ'իյնան,
ու պատուական ժամանակը կը կորսնցընեն .
կամ, եթէ ան փոսէն կ'ելլեն, ճամբորդութեան

գրքին մէջ յիշուած « Խօսքի պառկողին » պէս՝ այն կողմէն կ'ելլեն որ Կործանման քաղաքին մօտ է: Իսկ ոմանք՝ Հաւատարիմին պէս, այս փոսէն բոլորովին կը փախչին: Ճամբորդութեան գիրքին հեղինակը, Պընիան, չի նկարագրեր այն դժուարութիւնները որոնց երկինք երթալ ուզող մը անշուշտ պիտի հանդիպի, այլ այն դժուարութիւնները՝ որոնց մէջ *հարձակումները կը լինին*: Քրիստոս չըսեր, 'Յուսահատութեան փոսէն անցնելով ինծի եկուր,' հապա 'ինծի եկուր': Փանի որ ուրիշները տղմի մէջ կը թաւալին, մենք Աստուծոյ շնորհիւ կրնանք մեր ճամբորդութեան մէջ յառաջ երթալ դէպ յերկնային քաղաքը:»

« Բայց աւելի աղէկ չ'ըլլար որ մեր մեղաւոր ըլլալը շատ զգանք,» հարցուց Հենրիկոս:

« Անտարակոյս. քանզի որուն որ շատ կը ներուի, շատ կը սիրէ: Բայց եթէ մեր բոլոր մեղքերը հիմա չենք տեսներ կամ չենք զգար, ասկէ չի հետեւիր թէ բնաւ պիտի չզգանք: Ճշմարիտ Քրիստոնեայ մը օրէ օր իր մեղաւոր ըլլալը պիտի զգայ:»

« Կարծեմ մենք Աստուծոյ տեսածին պէս բնաւ պիտի չտեսնենք մեր մեղքերը. » ըսաւ Հուրբերգոս:

— « Ուրեմն, դարձեալ կ'ըսեմ, չսպասենք. քանզի անոնք որ ամենէն շատ կը տեսնեն իրենց մեղքերը, տակաւին քիչ կը տեսնեն: Ոմանք կը սպասեն խորհելով թէ աւելի զզջան և աւելի յարմար ըլլան Քրիստոսէ ընդունուելու: Քրիստոս կ'ըսէ, 'Այսօր թէ որ իմ ձայնս լսես,' Անոնք կըսեն, 'Ոչ, Տէր, այլ երբ աւելի չարչարուինք.'» իբր թէ Քրիստոսի չարչարանքները բաւական չեն: Քրիստոս միայն կրնայ փրկել մեզ. անոր ըրած զոհը կատարեալ է. մեր պարտաւորութիւնն է անոր հնազանդիլ:»

« Ամէն մարդ Յուսահատութեան փոսէն չ'անցնիր,» հարցուց Հուրբերգոս:

— « Թերեւս շատերը կ'անցնին. բայց չեմ կարծեր թէ բարեպաշտներուն մեծ մասը հոն կ'իյնայ: Ամէն մարդ ազաշխարհելու և Քրիստոսի հաւատալու է. բայց ամէնը նոյն զգացումները չեն ունենար: Եթէ ես ձեր երկուքին հազարական դահեկան տամ, շատ շնորհակալ պիտի ըլլաք. բայց ձեր զգացումները մի և նոյն պիտի չըլլան: Կարծեմ թէ Քրիստոս 'Հովը ուր որ ուզէ' կը փչէ, և անոր ձայնը կը լսես, բայց չես դիտեր ուսկից կու գայ կամ ուր կ'երթայ. ասանկ ալ է ան ամէնը որ Հոգիէն կը ծնանի» խօսքով, կ'ուզէ մեզի սորվեցընել թէ Սուրբ

Հոգին ամէնը նոյն կերպով չի շարժեր :»

«Ուրախ եմ որ աս բանը հասկըցայ,» ըսաւ Հենրիկոս, երկայն շունչ մը առնելով, և իբր թէ մեծ բեռէ մը ազատուեցաւ, երբ իմացաւ թէ կրնայ անմիջապէս եւ շիտակ Քրիստոսի երթալ :

«Այս բանին համար միայն կը նեղուէիր, Հենրիկոս,» հարցուց Պր. Վարրի :

— «Ոչ. եթէ կամիս 'նոր սիրտ' ու 'նորէն ծնանիլ' ինչ ըսելն ալ հասկըցուր ինձի :»

— «Բնականաբար զԱստուած չենք սիրեր ու պիտի չսիրենք, եթէ Սուրբ Հոգին չազդէ մեզի : Եթէ Աստուած ներէր մեզի առանց մեր չար սիրտերը փոխելու, միշտ ապտտամբ զաւակներ պիտի ըլլայինք. ոչ հոս իրեն կը ծառայէինք, և ոչ պատրաստ պիտի ըլլայինք երկնից մէջ անոր հետ ըլլալու : Բայց եթէ խընդրենք որ մեզի ներէ, մեզ փրկէ և օգնէ մեզի որ սիրենք զինքը, անիկա մեր սիրտերը կը փոխէ, այնպէս որ իրեն ծառայելը մեր գլուարձու թիւնը կ'ըլլայ : Ասիկա անանկ բան մըն է որ Աստուած կ'ընէ մեզի, մենք չենք կրնար : Այս փոփոխութեան 'նոր սիրտ' ունենալ և 'նորէն ծնանիլ' կ'ըսուի, քանզի կը փոխուին մեր յօժարութիւնները, և նոր կեանք մը կը սկսինք : Հասկըցար :»

Հենրիկոս քիչ մը կենալէն ետքը ըսաւ, «Այո, այնպէս կը կարծեմ. բայց որպէս զի աղէկ դիտնամ, եթէ կամիս անգամ մ'ալ ըսէ թէ ճիշտ ինչ ընելու եմ :»

— «Շատ աղէկ : Դուն Քրիստոսի երթալու ես իբրև խեղճ, բոլորովին չար և միայն պատժոյ արժանի մեղաւոր մը, որ իր մեղաւոր ըլլալն անգամ չի կրնար զգալ ինչպէս որ պէտք է : Խնդրէ որ ներէ քու մեղքերդ ու փրկէ քեզ, ոչ թէ քու ապաշխարութեանդ համար, ինչու որ ամենէն դառն ապաշխարութիւնը չի կրնար մեղքերդ ջնջել, ոչ ալ անոր համար որ միտքդ դրած ես աւելի աղէկ ըլլալ, քանզի ապագայ կատարեալ հնազանդութիւնն անցեալ մեղքերու քաւութիւնն չի կրնար ընել : Քու մի միայն յոյսդ թող Քրիստոսի վրայ ըլլայ, քանզի «նիկայ շարաբանեցաւ» քեզ համար, ու խոստացած է փրկել քեզ, եթէ իրեն երթաս : Այսպէս Քրիստոսի դնա, և հաւատա՛ թէ անիկա իր խօսքին վրայ կը կենայ :»

«Շատ շնորհակալ եմ քեզ քու բարերարութեանդ ու համբերութեանդ համար,» ըսաւ Հենրիկոս արտասուալից աչօք :

«Իմ կըցածս ուրախութեամբ կ'ընեմ, սիրելի տղաս,» ըսաւ Պր. Վարրի : «Եթէ նոր դըժուարութիւններ ունենաս, համարձակ եկուր

քովս: Սակայն կը յուսամ որ վաղը պիտի գաս ինձի ըսելու թէ Քրիստոսի գացած ես: Ուրիշ բարեկամ չի կրնար ընել ասիկա քեզի համար: Քու հոգւոյդ ու Աստուծոյ մէջտեղն է բանը: Աստուած օրհնէ քեզ:» Այսպէս զատուեցան իրարմէ:

Պր. Վարրի լուծեամբ Հռոբերդոսին հետ կ'երթար մինչև որ իրենց տունը հասան. եւ ան ատեն ըսաւ,

«Ասիկա Հենրիկոսին աւելի պէտքի բան մըն է քան թէ քեզի, Հռոբերդոս: Աստուած քեզ ալ օրհնէ:»

Հենրիկոս խորհրդածուծեամբ կ'երթար, ջանալով որ Պր. Վարրիին ըսածները չմոռնայ: Տանը մօտեցաւ, բայց չուզեց ներս մտնել: Շատ կը փափաքէր այն նոր կեանքը սկսիլ, քանի որ հրապուրուած չէր իր միտքը ուրիշ բաներու տալ: Ուստի դարձաւ պարտէզը գնաց ու աղօթք ըրաւ: Յայտնեց Փրկչին ճիշտ ինչպէս որ կը զգար իր մեղքերը, ու խնդրեց անկէ որ խաչափայտին վրայ կրած չարչարանացը համար ներէ այն մեղքերը, ու նոր սիրտ մը տայ իրեն, որպէս զի սիրէ զանսիկա ու ծառայէ անոր: Աստուծոյ օգնութիւնը խնդրեց որ իր աղօթքը բոլոր սրտով ընելու կարող ըլլայ: Բայց ասով գոհ չեղաւ. քանզի չզգաց

թէ իր մեղքերուն համար ներում ընդունած էր: Ուստի սկսաւ խորհիլ թէ ի՞նչ բան զանց ըրած էր:

«Ես ստոյգ եմ թէ մեղքերուս վրայ բաւական զղջացած եմ, այնպէս որ կրնամ Քրիստոսէ թողութիւն խնդրել,» կ'ըսէր ինքնիրեն: «Ապաշխարած եմ, բայց ո՛հ, կը տեսնեմ որ չեմ հաւատար թէ անսիկա իր խոստմունքը պիտի կատարէ ինձի: Հաստատու եմ:» Անգամ մըն ալ աղօթեց ու ըսաւ,

«Ո՛վ Փրկիչ, քեզի կու գամ թողութեան ու փրկութեան համար: Դուն խոստացար փրկել բոլոր անոնք որ քեզի կու գան: Հաւատարիմ ես դուն: Օգնէ ինձի որ հաւատամ թէ դո՛ւ պիտի փրկես, ինչու որ Խոստացար: Ո՛վ Փրկիչ, դուն պիտի փրկես զիս, գիտեմ պիտի փրկես:» Սիրտը փղձկելով, ալ չկրցաւ խօսիլ: Բայց անոր երջանկութեան առաւելութենէն ուրախութեան արցունքները կը վաղէին: Աստուծոյ օգնութեամբը կատարեալ հաւատքով իր հոգին Քրիստոսի յանձնեց: Այսչափ երջանկութիւն բնաւ զգացած չէր առաջ: Նոր կեանքը սկսած էր: Բաւական ատեն պարտէզը կենալէն ետքը տուն դարձաւ:

Գ Լ ՈՒ Խ Դ .

Մ Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ծ ՈՒ Թ Ի Ի Ն

Երբ Հենրիկոս տուն մտաւ, տիկին Պլաշը իր տղուն կտրուած մատը կը կապէր: Ուրիշ և անկէ պզտիկ մանուկ մը որբոցին մէջ կու լար, և սպասաւոր կինը չէր կրնար զանիկա հանգարտեցնել: Հենրիկոս ընդհանրապէս լալկան տղոցմէ կը խորշէր: Տղայ մը գրկել բոլորովին անհաճոյ էր անոր, և տիկին Պլաշը աղէկ գիտնալով ասիկա, երբէք ըսած չէր անոր, «Եթէ կամիս, այս մանուկը գրկէ քիչ մը.» ոչ ալ իր աշխատութիւնը թեթևցնելու համար ուրիշներուն օգնութիւնը խնդրելու սովորութիւն ունէր:

Բայց այս անգամ Հենրիկոս, որուն սիրտը սիրով լեցուած էր, գնաց, ի զարմանս տիկին Պլաշրի, որբոցէն առաւ մանուկը, ու իր գըրպանէն զանազան բաներ հանելով խաղցուց զանիկա մինչև որ մանուկը խնդաց: Ետքը գիրկը առնելով զանի, սկսաւ սենեակին մէջ կամաց կամաց պտտցնել երգելով, մինչև որ մանուկը քնացաւ:

Անտոնն տիկին Պլաշը միւս յոգնած ու

միրաւորուած տղան պառկեցնելով, մանուկը Հենրիկոսին ձեռքէն առաւ՝ շնորհակալութեամբ ժպտելով անոր բարերարութեանը համար: Հենրիկոս ալ այն իրիկունն ուրախ սրտով իր սենեակը գնաց. և երբ կը նայեր աստղերուն, զանոնք ստեղծող երկնաւոր Հայրը միտքը բերելով կը զարմանար թէ ինչպէս այնչափ ատեն այն Հօր սէր մոռցած էր: Բացաւ Աստուածաշունչը ու կարգաց Քրիստոսի խաչելութեան պատմութիւնը: Հիմա առաջունէ որչափ տարբեր կ'երևնար ասիկա: Խորհեցաւ թէ Աստուած որչափ սիրեց աշխարհը. ինք ալ որոշեց անոր ծառայութիւն ընելու ջանալ: Ետքը ճրագը մարելով՝ աղօթք ըրաւ և պառկեցաւ: Գիշերը արթնցաւ, և երբ նստաւ հոն բաց պատուհանին առջևը, Դաւթի պէս զգաց թէ «Երկինքը Աստուծոյ փառքը կը պատմէ, ու երկնից հաստատութիւնը անոր ձեռացը գործքերը կը ցուցնէ: Օրը օրին կը յայտնէ խօսքը, ու գիշերը գիշերին կը ցուցնէ գիտութիւնը:»

Առտուն կանուխ ելաւ որ ժամանակ ունենայ ինքնիրեն խորհելու, և իր սովորական ատենէն առաջ գնաց գործի: Իր գործը միշտ հաւատարմութեամբ կը կատարէր, և տիկին Պլաշը գիտեց որ անիկա հիմա առաջունէ ա-

ւելի կը խորհէր և աւելի զգոյշ էր: Քանի մը անգամ անոր զուարթ դէմքը դիտելէն ետքը՝ մտքէն ըսաւ. «Կ'երևի թէ այս տղուն խաղալու ժամանակ տալ օգտակար եղաւ:»

Թերևս անոր զուարթ դէմքը Պր. Պլաչըրին ալ ուշադրութիւնը գրաւած էր, քանզի յայտնի էր որ անոր ուրախութիւնը հասարակ պատճառէ մը չէր: Ուստի նոյն օրը Պր. Պլաչըր շատ անգամ անոր կը նայէր կերակրոյ ատեն, ու կերակուրէն ետքն ալ իր կնոջը հետ կը խօսակցէր ծածուկ: Անոնց խօսակցութիւնը դազոնի մնաց, բայց տիկին Պլաչըր այնուհետև աւելի բարերարութիւն կը ցուցնէր անոր, ու Պր. Պլաչըր երբ իրիկունը տուն եկաւ, կանչեց Հենրիկոսը և հարցուց անոր «Կ'ուզե՞ս դպրոց երթալ:»

«Շատ կ'ուզեմ,» պատասխանեց Հենրիկոս:

«Երկու տարի է որ իմ քույր ես,» ըսաւ Պր. Պլաչըր: «Կարծեմ թէ երբ դպրոցէն ելար, քու հասակակիցներէդ աւելի ետ մնացած չէիր: Տեսած եմ որ ընդհանրապէս տղայք, երբ դպրոցն են, յառաջ երթալու շատ ջանք չեն ըներ, բայց երբ դպրոցէն քիչ մը ատեն կը հանուին, ետքը աւելի եռանդով կը դառնան իրենց դասերուն: Միշտ միտք ունէի քեզ դըպրոց զրկել, եթէ տեսնէի թէ վուրթաջան ես:

Ի՞նչ արհեստ պիտի սորվիս:»

«Չեմ գիտեր,» ըսաւ Հենրիկոս:

«Տակաւին ժամանակ կայ ատոր վրայ խորհելու,» ըսաւ Պր. Պլաչըր: «Բայց կ'ուզեմ որ այս տարի դպրոց երթաս. ետքը կրնանք արհեստ որոշել: Դպրոցի ժամանակէն դուրս բաւական գործ կրնաս ընել, որով կերակուրիդ ծախքը կը վճարուի, եւ ծնողներէդ մնացած տասը հազար դահեկանը որ քույր է բաւական է բոլոր ուրիշ պէտք եղած ծախքերուդ: Քու հօրդ ու մօրդ սիրոյն համար շատ ջանք ընելու ես դպրոցը, Հենրիկոս:»

Հենրիկոս կ'ուզէր պատասխանել, բայց չկրցաւ. աչուքները լցան արտասուօք:

«Տարի մը գործ ընելէն ետքը, եթէ դասերդ շարունակել ուզես, կարծեմ պիտի կըրնանք այնպէս կարգադրութիւններ ընել որ կարենաս. բայց պէտք է որ գործ գործել ալ չմոռնաս. ուստի կ'ուզեմ որ գործս շատ եղած ատեն, շարաթ իրիկունները խանութս գալով ինձի օգնես:»

«Ուրիշ ատեններ ալ կրնամ օգնել ձեզի, երբ դպրոցէն ազատ ըլլամ,» ըսաւ Հենրիկոս:

«Այո,» ըսաւ Պր. Պլաչըր, «բայց խաղալու ժամանակ ալ պէտք է:»

Հենրիկոս շատ ուրախացաւ, ու հարցուց թէ երբ կը բացուի դպրոցը:

«Երկուշաբթիէն ութ օր ետքը,» ըսաւ Պր. Պլաշը: «Այս երկուշաբթի նոր տղայ մը պիտի գայ խանութիս մէջ օգնական ըլլալու. կ'ուզեմ որ քանի մը օր իր գործին վրայով տեղեկութիւն տաս անոր, այնուհետեւ երկու երեք օր կը մնայ տակաւին պարապոյ ժամանակը լրանալուն:»

Հենրիկոս շնորհակալութիւն մատոյց Պր. Պլաշրին, ու ետքը ընթրելու գացին:

Շատ անգամ ընթրիքէն ետքը Հենրիկոս ժամանակ կ'ունենար ժուռ գալու, ու կը յուսար որ այն իրիկուն պիտի կրնար Պր. Վարրիին քով երթալ, բայց շատ գործ ունենալով չկրցաւ:

Նոյն իրիկունը Պր. Վարրի խանութ եկաւ: Հենրիկոսին երեսէն հասկըցաւ թէ անիկա Գրիստոսով ուրախ էր: Հարցուց անոր վիճակին վրայով, ու գտաւ որ իր կարծածին պէս էր բանը:

«Չմոռնաս,» ըսաւ Հենրիկոսին, «թէ Աստուծոյ աչքը քու վրադ է ամէն ատեն. ջանք ըրէ որ անոր հանդէպ ըլլաս: Եթէ ժամանակ գտնեմ, նորէն կու գամ հետդ խօսելու:»

«Շատ շնորհակալ եմ,» ըսաւ Հենրիկոս: «Շատ ուրախ ըլիտի ըլլամ: Պիտի ջանամ քու բոլոր խօսքերդ միտքս պահել:»

— «Կարծեմ շատ պարապ ժամանակ չունիս:»

— «Հիմա չունիմ, բայց գալ շաբթու պիտի ունենամ, և ետքը դպրոց պիտի երթամ:»

— «Ուրախ եմ, քանզի այս տարի ես պիտի հոգամ դպրոցը: Ուստի, եթէ կ'ուզես, Ուրբաթ կէս օրէն ետքը ինծի եկուր:»

Հենրիկոս խօսք տուաւ երթալու:

Գ Լ Ո Ւ Ն Ե .

ՀՌՈՐԵՐԴՈՍԻՆ ՁԻ ՀԵՏՆԵԼԸ

Հոռերդոս շատ անհանգիստ էր իր քեռուոյն ու Հենրիկոսին հետ պատեղէն ետքը: Գիտցաւ թէ պարտ էր Գրիստոսի ծառայ ըլլալ, բայց փափաք չունէր: Չուզեց մինակ մնալ, քանզի իր խորհուրդը միշտ այս բանիս կը դառնար: Ուստի սկսաւ խաղալ իր քրոջը հետ, բայց և այնպէս սիրտը հանգիստ չեղաւ, քանզի գիտէր թէ իր քեռին աղօթք կ'ընէր իրեն համար, ինչպէս որ Հենրիկոսին համար: Քոյրը շուտով յոգնեցաւ խաղալէն, ու մայրը զանիկա պառկելու կանչեց: Հոռերդոս նորէն մինակ մնալով իր սենեակը գնաց, ու նըս-

տելով երկայն ատեն աստղերուն նայելէն ետ-
քը սկսաւ ամէն բաները ստեղծող Աստուծոյն
վրայ խորհել, ու աղօթիքին քովն եղած խօ-
սակցութիւնը միտքը բերելով՝ զԱստուած
բարկացնելուն համար զղջաց, և խորհեցաւ որ
Աստուծմէ ներում խնդրէ ու սիրէ զանիկա:
Արդարև կը կարծէր թէ կը սիրէր զԱստուած:
Միտքը դրաւ ամէն առտու և իրիկուն Աս-
տուածաշունչ կարդալ ու աղօթել. ուստի ճրա-
գը վառեց, և Աստուածաշունչը բանալով կարճ
Սաղմոս մը կարդաց. ետքը ծնկան վրայ դա-
լով իր մեղքերը խոստովանեցաւ, և խնդրեց
Աստուծմէ որ օրհնէ զինքը: Ասոր վրայ խա-
ղաղութիւն մը զգալով պառկեցաւ: Վստահ
չէր տակաւին թէ իրաւ Քրիստոսի ծառայ մը
եղած էր, բայց կը կարծեր թէ սկսած էր ըլ-
լալ, և թէ բանը իր խորհածէն աւելի դիւրին
էր. մանաւանդ շատ ուրախ էր թէ ոմանց ունե-
ցածին պէս իր մեղքերուն վրայ շատ զգա-
ցում ունենալ պէտք չեղաւ, և թէ ինք անմի-
ջապէս Քրիստոսի երթալով դիւրին ճամբայ
մը գտած էր: Աս խորհուրդներուն մէջ քունը
տարաւ:

Հետևեալ առտուն օգը շատ գեղեցիկ էր,
եւ Հռոբերդոս ելլելով շուտ մը հագաւ իր
հանգերձը ու գնաց ձի հեծնելու՝ ոչ Աս-

տուածաշունչը և ոչ ընելու աղօթքը միտք բե-
րելով: Ձիով բաւական պտտելէն ետքը՝ երբ
տուն կը դառնար, ճամբան աղջիկ մը տեսաւ
որ ձեռքը պաճուճապատանք (քուէլ) մը ունէր.
և որովհետև ուրիշ շատ տղայոց նման իրմէ
պղտիկներուն նեղութիւն տալ կը սիրէր, Հռո-
բերդոս ձին կեցուց, և շաքարի կտոր մը նե-
տելով աղջկանը՝ ըսաւ. «Կ'ուզե՞ս դուն և պա-
ճուճապատանքդ ձի հեծնել:»

«Այո՛», ըսաւ աղջիկը:

— «Աղէ՛կ, ձի հեծնելը թէ քեզի և թէ պա-
ճուճապատանքիդ օգտակար է. ուստի նախ
անիկա ինձի տուր ու ետքը դուն հեծիր:»

Աղջիկը ձեռքի խաղալիկը տուաւ Հռոբեր-
դոսին, որ առնելուն պէս զայն՝ ձին քշեց,
«Մնաս բարով, պղտիկ գնչու,» պոռալով:

Աղջիկը տեսնելով թէ խաբուեցաւ՝ սկսաւ պո-
ռալ, և Հռոբերդոս ետ դառնալով ըսաւ, «Ի՛նչ,
այս տիկինը (պաճուճապատանքին համար կ'ը-
սէր) շատ կը սիրէ ձիտուրել, բայց դուն
վախցուցիր զանի, որպէս թէ ես աւաղակ եմ:»

«Տուր ինձի տիկինս,» ըսաւ աղջիկը:

«Արդարև շատ վախցուցիր. պէտք է որ բը-
ժըլկին տանիմ,» ըսելով նորէն փախաւ:

Աղջկան մայրն անոր ձայնը լսելով դուռը
եկաւ, և հարցուց թէ «Ի՞նչ է:»

«Այս տղան տիկինս տարաւ,» ըսաւ աղջիկը:
Մայրը Հոռերբրդոսին դարձաւ անոր խօսե-
լու համար, բայց Հոռերբրդոս կանխելով ըսաւ:

«Աղջիկդ տուաւ ինձի զանի օգտփոխու-
թեան համար:»

«Ինձի տուր,» ըսաւ կինը, «և ալ մի խօ-
սիր. Աստուած բնաւ իրաւունք չտուաւ հա-
րուստներուն որ աղքատները նեղեն.» և աս ը-
սելով խաղալիկը Հոռերբրդոսին ձեռքէն առաւ:

Հոռերբրդոս իր բոլոր կենացը մէջ այնչափ
նուստփոխիան զգացած չէր, որչափ այս անգամ.
քանզի տեսաւ որ անպատասխանի մնաց: Ինք-
զինք անարգեց, ըսելով թէ «Այսպէ՞ս կը սկսի
մարդ ֆրիստոսի ծառայ ըլլալ: Ինձի կը վա-
յելէ՞ Աւետարան կարդալն ու աղօթելը մոռ-
նալ, և պղտիկ խեղճ աղջիկ մը նեղել:» Հոռ-
բրդոս տուն գնաց, և սրտին անձկութենէն
մտաւ իր սենեակը: «Բարի ըլլալու ջանք ընե-
լլա օգուտ չունի,» կ'ըսէր մտքէն. բայց դի-
տէր թէ քեռին ինչ պիտի ըսէր իրեն. քիչ
մ'ալ խորհելով՝ միտքը դրաւ որ նորէն ջանք
ընէ, ուստի և Աստուածաշունչը կարգաց ու
աղօթեց:

«Հիմա քիչ մը հանգիստ դտայ,» կ'ըսէր
Հոռերբրդոս ինքնիրեն: «Կարծեմ աղէկ նշան
մըն է որ այսչափ կը ցաւիմ յանցանքիս վրայ.

առաջ այսպէս չէի: Մեղաւոր ըլլալս հիմա ա-
ւելի կը զգամ քան թէ երեկոյնս: Կարծեմ
թէ այս զգացումս օգտակար է ինձի և լեղի
դեղի պէս կրնայ օգուտ ընել, թէև շատ հա-
ճելի չէ: Հիմա ի՞նչ ընելու եմ:»

Որոշեց իր պղտիկ քրոջը օգնել՝ անոր հետ
պարտեղին ծաղիկները դարմանելով, և խ-
կոյն գնաց օգնելու: Քոյրը շնորհակալ ըլլա-
լով ըսաւ անոր, «Եթէ միշտ այսպէս բարերար
ըլլաս, գրեթէ քեռւոյս չափ բարի կ'ըլլաս:»

Երբ Հոռերբրդոս այս գովութիւնը լսեց,
խիղճը շատ հանդարտեցաւ, և նոյն իրիկունը
երբ աստղերուն կը նայէր, զգաց թէ դարձ-
եալ խաղաղութեան հողին կ'իջնէր իր վրայ:
Կը կարծէր թէ կը սիրէր զԱստուած. ու միտ-
քը դրաւ այնուհետև բոլորովին անմեղադրե-
լի ու երջանիկ կեանք մը վարել:

ԳԼՈՒԽ Զ.

ՍԻՍԱՆՆԱՐԱՆ

Այս միջոցին Հոռերբրդոսին քեռին անոր
քով գալով ըսաւ, «Հենրիկոսը տեսայ այս

իրիկուն. կը յուսամ թէ ուրախ պիտի ըլլաս լսելով թէ անիկա Գրիստոսի ծառայելու ըսկըսած է, մանաւանդ որ դուն օգնած ես անոր այս նոր կեանքը սկսելու:»

— «Այո, ուրախ եմ, քեռիս. բայց այն օրը յօժարութեամբ ձեր հետը չգացի, քանզի վախցայ թէ ինծի ալ բան մը կը խօսիք իմ պարտաւորութեանս վրայով, սակայն ետքը շատ ուրախացայ:»

Պր. Վարրի զարմացաւ Հռոբերդոսին այսպէս խօսելուն, ու ըսաւ շուտ մը, «Եւ դուն, Հռոբերդոս, դուն ալ Փրկիչը չես կրնար սիրել:»

— «Այո, քեռիս, կը սիրեմ:»

Պր. Վարրի զարմանալով նորէն հարցուց անոր, «Կը կարծես թէ իրօք կը սիրես:»

— «Այո, այնպէս կը կարծեմ:»

— «Կը կարծես որ մայրդ կը սիրես, Հռոբերդոս:»

«Աղէկ գիտեմ թէ կը սիրեմ զանիկա,» ըսաւ Հռոբերդոս միանգամայն զարմանալով քեռւոյն այսպիսի հարցում մը ընելուն վրայ:

— «Եւ քու հայրդ ու քոյրդ ալ:»

— «Այո, անտարակոյս:»

— «Գրեթէ մի և նոյն պատասխանը տուիր, երբ հարցուցի թէ կը սիրես Փրկիչդ, կամ հայրդ, մայրդ և քոյրդ. բայց քու ըսելուդ ե-

զանակը շատ տարբեր էր: Այս վերջին պատասխանները քու սրտէդ կը բղխէին, բայց առաջինն այնպէս չէր թուեր. կը կարծես թէ Փրկիչդ այնչափ կը սիրես որչափ ծնողքդ:»

Հռոբերդոս քիչ մը կենալով ըսաւ տրամուլութեամբ, «Ձեմ կարծեր: Կը տեսնեմ որ տարբեր զգացումներ կ'ունենամ, երբ ծնողացս վրայ կը խօսիմ. ինչպէս որ, ձեր խօսքին համեմատ, ըսելուս եղանակը քիչ մը առաջ յայտնի ըրաւ. սակայն կը յուսամ թէ Իւսէ կը սիրեմ Փրկիչը:»

«Ձեմ կրնար ըսել թէ չես սիրեր: Աստուած միայն կրնայ գիտնալ քու սիրտդ: Բայց սուկալի բան է խաբուելը: Այնչափ կը սիրեմ քեզ, Հռոբերդոս, որ կը ստիպուիմ ըսելու թէ կը վախնամ որ խաբուած ես:»

Պր. Վարրի կեցաւ վայրկեան մը: Ստուգիւ գիտէր որ Հռոբերդոս մեծ սխալմունք մը ունէր. և սրտին մէջ Աստուծոյ իմաստութիւն խնդրեց, որպէս զի կարող ըլլար անոր իմացընել այն սխալմունքը. և դարձեալ խօսքը շարունակեց:

«Կան շատեր զորոնք ստոյգ գիտենք թէ կը սիրենք. ինչպէս դուն աղէկ գիտես որ կը սիրես ծնողքդ. ուրիշներ ալ կան զորոնք աղէկ գիտենք թէ ոչ կ'ատենք ոչ ալ կը սիրենք: Կան շատեր որ Աստուծոյ չեն ծառայեր, բայց կը

կարծեն թէ զանիկա կը սիրեն. աղէկ համոզուած են թէ չեն ատեր զանիկա: Անոնք յաջող ու երջանիկ են, ու գիտեն որ Աստուած կու տայ այն երջանկութիւնը: Աստուծոյ իրենց համար ըրած բարիքներուն պատճառաւ հաճութիւն զգալով, կը կարծեն թէ այն հաճութիւնը սէր է. եթէ Աստուած նեղութիւն զրկէր, անոնց սիրտերը անոր դէմ պիտի ելլէին: Եւ եթէ իրենց զգացած սէրն աղէկ մը քննեն, պիտի գտնեն թէ անիկա իրենց երեւակայած աստուծոյն տրուած սէր է, ոչ թէ ան Աստուծոյն զոր Աստուածաշունչը կը յայտնէ: Քեզի պէս կը զգայի ես ալ Քրիստոսի ծառայ չեղած, բայց հիմա կը տեսնեմ որ առ Աստուած ունեցած առջի սիրոյս ու հիմակուան սիրոյս մէջտեղ մեծ տարբերութիւն կայ. սակայն անոնք որ Քրիստոսի ծառայ չեն, չեն կրնար հասկընալ այս տարբերութիւնը: Զգոյշ եղի՛ր որ այս մահաբեր սխալմունքը չընես:»

Հոռերդոս կը կասկածէր թէ աս սխալմունքըն ըրած էր, թէ եւ չուզեց այնպէս խորհիլ, և ստուգիլ համոզուած էր որ զԱստուած չատեց:

— «Կը կարծե՞ս թէ իրաւ Քրիստոսի ծառայ մըն ես, Հոռերդոս:»

— «Դեռ ոչ, բայց սկսած եմ ըլլալ:»

— «Ե՞րբ սկսար, կամի՞ս ըսել ինձի:»

«Անցեալ իրիկուն,» պատասխանեց Հոռերդոս, «չուզեցի խորհիլ ձեր ըսածներուն վրայ, ինչու որ չփափաքեցայ Քրիստոսի ծառայելու, բայց չկրցայ ալ մոռնալ: Երբ պատահաներուս մէկը կը գոցէի, այնչափ գեղեցիկ էր դուրսը, որ նստելով սկսայ աստղերուն նայիլ, և մինչ կը նայէի՝ խորհեցայ Աստուծոյ բարերարութեանը վրայ, և վերջապէս անոր վրայ սէր ունեցայ: Ան ատեն միտքս գրի որ սկսիմ Աստուծոյ ծառայել, Աստուածաշունչը կարդալ և ամէն առտու և իրիկուն աղօթք ընել: Այսպէս ըրի իրիկունը, բայց այս առտու մոռցայ, մինչև որ դէպք մը միտքս բերաւ զանցառութիւնս:»

«Սիրելի Հոռերդոս,» ըսաւ Պր. Վարրի, «կը վախնամ թէ սխալած ես: Այդ սէրը որ զգացիր՝ Քրիստոնէի մը իր Փրկչին վրայ ունեցած սէրը չէ. չսիրեցիր զԱստուած անոր սուրբ և բարի էակ մը ըլլալուն համար, կամ մեղաւորներուն ցուցուցած այն սիրոյն համար որով Փրկիչ մը տուաւ անոնց մեղքերուն քաւութիւն ըլլալու, այլ անոր սքանչելի գործքերուն նայելով՝ անոնց քեզի պարգևած զուարճութենէն շարժեալ խորհեցար թէ կը սիրես այնպիսի բարերար Արարիչ մը: Հասկըցա՞ր:»

— «Այո՛, կը տեսնեմ որ այնպէս է. բայց իմ ունե-

ցած զգացումն ստիպեց զիս կարդալ և աղօթել:»

— «Այո, կարելի է թէ քեզ Փրկչին առաջնորդեց. բայց ինչ կարդացիր:»

— «Սաղմոս մը:»

— «Ի՞նչ խնդրեցիր Աստուծոյ:»

— «Որ իմ մեղքերս ներէ և Քրիստոսի ծառայ ընէ զիս:»

— «Աղէկ, բայց երկու կերպ կայ խնդրելու: Մէկը ձեռք մըն է միայն առանց փափաքի: Կան ոմանք որ ներում կը խնդրեն Աստուծոյ, միայն իրենց խիղճը հանդարտեցնելու համար, և եթէ իրենք զիրենք խաբած չըլլային, պիտի տեսնէին որ ճշմարտապէս չեն փափաքիր այն ներման: Կան նաև ոմանք որ բոլոր սըրտով կը խնդրեն: Արդ շիտակ ըսէ, որ տեսակէն էր քու աղօթքդ: Իրաւ քու մեղքերո՞ւդ վրայ զղջացիր, և սրտով ներում կը խնդրէիր:»

«Ոչ. կը տեսնեմ որ բոլորովին սխալման մէջ էի իրիկունը: Բայց այս առտու չարութիւն մը ըրի, (կ'ամէնամ ըսել թէ ինչ էր,) և շատ տրամեցայ, աղօթք ըրի և նորէն սկսայ բարի ըլլալ: Աղէկ ըրի:»

— «Ինչո՞ւ համար տրամեցար, համարումդ կորսնցընելով թէ զԱստուած բարկացընելուդ համար:»

«Կը վախնամ որ միայն ամէնալուս համար այն-

պէս տրամեցայ, և կ'ուզէի խիղճս հանդարտեցընել» ըսաւ Հռորերդոս:

— «Սխալ էր ըրածդ, բայց դեռ ժամանակ կայ, կընաս հիմա ուղղութեամբ սկսիլ: Եթէ ինչպէս որ երէկ ըսի, երթաս Քրիստոսի եւ պատմես անոր ինչպէս որ կը զգաս ու անոր օգնութիւնը խնդրես, անիկա պիտի ընդունի քեզ:»

«Շատ դժուար է Քրիստոսի ծառայ ըլլալ» ըսաւ Հռորերդոս տրամութեամբ:

— «Այո, դժուար է ճշմարտապէս զղջալ մեր մեղքերուն վրայ և Քրիստոսի երթալ ներում խնդրելու. բայց եթէ Աստուծոյ օգնութիւնը կը խնդրենք, շատ դիւրին կ'ըլլայ: Գիտես քու պարտաւորութիւնդ, սիրելի տղաս, Աստուած օգնէ քեզի որ կատարես: — Գիշեր բարի:»

Գ Լ Ո Ի Խ Է .

ՀԵՆՐԻԿՈՍԻՆ ՆՈՐ ԸՆԿԵՐԸ

Ինչպէս որ Պր. Պլաշեր ըսած էր, երկուշաբթի օրը խանութը եկաւ Յովհաննէս անունով տղայ մը որ Հենրիկոսէն տարու մը մեծ

էր եւ բարի տղայ մը կ'երևար, այնպէս որ Հենրիկոս կը յուսար թէ պիտի սիրէր զանիկա, բայց կը պաշարէր որ մէկ սենեակ պիտի պառկին. քանզի լաւ կը համարէր մինակ ըլլալ, որպէս զի կարենար առանց արգելքի Աստուածաշունչ կարգալ և աղօթել:

«Պառկելու սենեակդ ի՞նչպէս է, Հենրիկոս,» հարցուց Յովհաննէս առաջին իրիկունը երբ խանութէն ելան, «տանիքին վրայ պատուհաններ կը բացուի՞ն. ես կատուններէ շատ կը վախնամ,» ըսաւ խնդալով:

«Բնաւ վտանգ չկայ այդ մասին,» պատասխանեց Հենրիկոս:

«Ետեի սանդղին մօտ է սենեակը,» հարցուց Յովհաննէս:

— «Այո, անոր վերի ծայրն է. սանդղին վարի ծայրն ալ դուռ մը կայ որ բակը կը բացուի:»

«Աղէկ,» ըսաւ Յովհաննէս:

Յովհաննէս այս հարցումները կ'ընէր, քանզի կ'ուզէր գիւրուծիւն ունենալ, ուզած ատենը դադա դուրս ելլելու:

Երբ իրենց սենեակը գացին ան իրիկունը, Հենրիկոս կը խորհէր չկարգալ Աստուածաշունչը. բայց միտքը բերելով թէ «Մարդուն վախը որոգայթի մէջ կը ձգէ,» քիչ մը կենսալէն ետքը նստաւ ու սկսաւ կարգալ:

Յովհաննէս առաջ պառկած էր ու կը նայէր Հենրիկոսին հետաքրքրութեամբ. ուստի խեղճ Հենրիկոս այն գլուխը կարգալը լմնցուց առանց աղէկ խորհելու կարգացածին վրայ:

Երբ գիրքը գոցեց, Յովհաննէս բարձր ձայնով ըսաւ,

«Ի՞նչ կ'ընես, Հենրիկոս, դուն բարեպաշտ կոչուածներէ՞ն ես:»

«Կը յուսամ թէ Աստուած ներած է մեզքերս,» ըսաւ Հենրիկոս:

«Աղէկ. բայց չեմ սիրեր ես այսպիսիները, քանզի այդպիսի բաներու չեմ հաւատար: Ճէֆֆի Տէյ ինքզինք բարեպաշտ կը համարի, բայց շատ շուտ կը բարկանայ, հայրն ալ շատ խարբայ մարդ մըն է: Ես կրնամ չբարկանալ, և մէկը չի կրնար ըսել թէ չար եմ. ուրեմն ալ ի՞նչ պէտք է: Կը կարծէի թէ պիտի սիրէի քեզ, Հենրիկոս:»

«Սիրելու ես,» ըսաւ Հենրիկոս խնդալով: «Տեսած չե՞ս մէկը որ բարեպաշտ կը կոչուի, և իրօք բարի է:»

— «Այո, տիկին Տէյ շատ բարի է. և գիտեմ որ շատ կը ցաւի իր էրկանն ու տղուն չար ըլլալուն վրայ: Եւ պզտիկ Սառան, — տեսնելու էիր զանիկա, Հենրիկոս, — հրեշտակի պէս էր: Իր մեռնելէն առաջ ինծի ըսաւ, ' Յովհաննէս,

կը խոստանա՞ս ինձի Գրիստոսի ծառայ մը ըլլալ: Ես խոստացայ ու կը յուսամ թէ օր մը պիտի կատարեմ խոստումս:» Ասիկա ըսած ատենը Յովհաննէս թեոփն աչքերը կը սրբէր:

«Ինչո՞ւ հիմա չես սկսիր,» հարցուց Հենրիկոս:

«Հիմա չեմ կրնար, ետքը պիտի սկսիմ: Կըրնայ ըլլալ որ աղջիկները բարեպաշտ ըլլան, բայց մանչ տղաք շատ բարկացող են. և միթէ կը վայլե՞ որ բարեպաշտ մը բարկանայ: Սակայն կը սիրեմ անոնք որ ճշմարտապէս բարեպաշտ են, բայց այսպիսիներ քիչ կը գտնուին: Քեզի բան մը ըսեմ, Հենրիկոս, աղէկ չեմ համարիր այնպիսի բարի ընկեր մը ունենալ, որ երբ շիտակ չեմ քալեր՝ խոժոռ դէմք կը ցուցընէ: Գիտեմ նաև որ ամէն Աստուածաշունչ կարգացող բարի չէ, քանզի երբեմն այսպիսիներ տեսած եմ: Թերևս դուն ալ բարի չես: Բան մը միայն կը պահանջեմ. ինձի մի Կարգը, մանաւանդ երբ քարոզածդ դուն չես կատարեր:»

«Ինձի կ'երևի, Յովհաննէս, թէ շատ բարկացող տղաք աւելի կարօտ են բարեպաշտութեան՝ իրենց կիրքը զսպելու համար,» ըսաւ Հենրիկոս:

«Մի քարոզեր: Գիշեր բարի,» ըսաւ Յովհաննէս:

Հենրիկոս ճրագը մարեց, աղօթք ըրաւ ու պառկեցաւ. բայց ուրախ չէր: Կը վախնար առտուն ուրիշ արգելք ունենալ, եւ կը խորհէր թէ ինչպէս պիտի կրնար հետևեալ օրուան պարտաւորութիւնները կատարել առանց իր Փրկչին մօտենալու և անկէ զօրութիւն առնելու: Ինք 'ի բնէ շուտ կը բարկանար, ուստի վախցաւ ճէֆֆի Տէյի պէս պակաս գտնուիլ: Ջանք ըրաւ աղօթք ընել անկողնին մէջ, բայց իր խորհուրդները չկրցաւ ամփոփել: Ուստի երբ տեսաւ որ Յովհաննէս կը քնանայ, ելաւ անկողնէն ու պատուհանին քով ծռելով աղօթք ըրաւ, աղաչելով Աստուծոյ օգնել իրեն որ չար բան մը չընէ: Յետոյ ուրախ սրտով պառկեցաւ և շուտ մը քնացաւ:

Բայց Յովհաննէս այն միջոցին քնացած չէր, ինչպէս որ Հենրիկոս կարծեց: Եւ երբ տեսաւ որ Հենրիկոս անկողնէն կ'ելլէր, կ'ըսէր ինքնիրեն, «Տեսեմ ինչ պիտի ընէ. այսպիսի դեղեցիկ խօսքեր կ'ընէ, բայց կարծեմ թէ դադտ սենեակէն դուրս պիտի ելլէ:» Մինչ այսպէս կը խորհէր Յովհաննէս, տեսաւ որ Հենրիկոս ելլելով դէպ 'ի պատուհանը գնաց. կարծեց թէ պիտի փախչէր, բայց զարմացաւ երբ տեսաւ որ անիկա ծնկան վրայ դալով սկսաւ ջերմեռանդութեամբ աղօթել:

«Իրաւ, կ'ըսէ ու կը կատարէ. բայց քիչ մը պիտի փորձեմ որ աղէկ գիտնամ թէ ճշմարիտ բարեպաշտութիւն ունի՞: Վայ ինձ, ո՛րչափ անհանգիստ եմ:» Երբ Հենրիկոս քնացաւ, Յովհաննէս սկսաւ խորհիլ խոստմունքին վրայ որ Սառային ըրած էր. բայց չար սիրտը չէր թողուր կատարել այն խոստումը:

Այս խորհուրդները զանիկա շատ անհանգիստ ըրին, բայց վերջապէս ինքն ալ քնացաւ:

Յովհաննէս առտուն արթըննալով տեսաւ որ Հենրիկոս Աստուածաշունչը ձեռքը պատուհանին քով նստած էր: Կ'երևնար թէ կարդալը լմնցուցած էր, քանզի դաշտերը կը նայէր: Ինքն ալ շուտ մը ելաւ:

«Բարի լոյս, Յովհաննէս,» ըսաւ Հենրիկոս գիւրքը տեղը դնելով: «Տես, ի՛նչ գեղեցիկ կ'երևայ ամէն բան դուրսը. շատ ցօղ իջած է գիշերը:»

«Կարգացած գլխուդ մէջ ինձի ալ օգտակար մաս մը չկա՞յ,» հարցուց Յովհաննէս:

«Այո, կայ,» ըսաւ Հենրիկոս. «հարիւր երեսուն և երեք Սաղմոսին մէջ որ կ'ըսէ — 'Ահա ո՛րչափ բարի ու ո՛րչափ վայելուչ է որ եղբայրները իրարու հետ միաբանութեամբ բնակին: Սիոնի լեռներուն վրայ իջած Հերմոնին շաղին պէս է. ինչու որ Տէրը հոն հաս-

տատեց օրհնութիւնը ու կեանքը մինչև յաւիտեան:՝ Վարժապետս ինձի պատմեց թէ այնչափ ցօղ կ'իջնէր Պաղեստինի մէջ, որ անձրևի տեղ կը բռնէր: Շատ ուրախ եմ որ միտքս ձգեցիր, քանզի միշտ, երբ ցօղ տեսնեմ, այս խօսքը միտքս պիտի դայ:»

«Սրամիտ տղայ մըն է ասիկա,» ըսաւ Յովհաննէս ինքնիրեն, «միթէ սա խօսքը, 'Օձերու պէս խորագէտ ու աղաւնիներու պէս միամիտ', այսպիսիներո՞ւն համար է: Բայց ուրիշ անգամ զգոյշ պիտի ըլլամ որ պատեհութիւն չունենայ այսպիսի երկայն քարոզ մը տալ ինձի:»

Հենրիկոս ըսաւ, «Ժամանակ է հիմա վար երթալու. թերևս տիկին Պլաչը ինձի կը սպասէ:»

«Ոչ, իմ քովս կեցիր, շուտով պիտի պատրաստուիմ,» ըսաւ Յովհաննէս:

«Բայց պէտք է որ հիմա երթամ,» ըսաւ Հենրիկոս դրան մօտենալով:

Յովհաննէս դրան ետևը կայնելով ըսաւ, «Պէտք է որ սպասես:»

Հենրիկոս զարմացաւ. բայց կարծելով թէ կատակ կ'ընէ, ըսաւ խնդալով, «Եթէ կամիս, թող որ երթամ: Տիկին Պլաչը զիս կ'ուզէ:»

«Թող սպասէ,» ըսաւ Յովհաննէս:

Հենրիկոս անոր աչքէն հասկցաւ թէ ասիկա կ'ընէր զանի փորձելու համար: Սկսաւ

բարկանալ, բայց սրտովը կ'աղօթէր Աստուծ-
մէ օգնութիւն խնդրելով, որպէս զի իր դա-
ւանած կրօնքին նախատինք չբերէ: Նորէն
ըսաւ, «Իրաւունք չունիս զիս արգիլելու:»

«Ամենեկին չունիմ, բայց այդպէս խօսելուդ
համար դուռը պիտի չբացուի,» ըսաւ Յով-
հաննէս:

» Հաճէ, » ըսաւ Հենրիկոս անգամ մըն ալ
արտասուալից:

«Եթէ այսպէս հեղութեամբ կը խնդրես, կը
թողում,» ըսաւ Յովհաննէս, ու թող տուաւ
որ երթայ: Ասկէ ետեւ Յովհաննէս շատ ան-
գամ, գրէթէ ամէն օր, իր բարեպաշտ ընկերը
փորձելու հնարք վնասուելով անոր շատ նեղու-
թիւն կու տար, թէպէտեւ ուրիշ ատեններ շատ
բարերարութիւն ալ կ'ընէր անոր, և երկուքն
իրարու հետ բարեկամաբար կը վարուէին:

Եթէ Պր. Պլաշը գիացած ըլլար թէ Յով-
հաննէս որչափ նեղութիւն կու տար Հենրի-
կոսին, չէր թողուր անոնց մէկտեղ կենալ:
Ինք հոգևոր բաներու հոգ տանող մարդ մը
չէր, բայց և այնպէս Հենրիկոսին երջանկու-
թիւնը կ'ուզէր. սակայն տեղեակ չէր բանին:

Հենրիկոս ալ միշտ փորձուած ատենը «Յի-
սուսի կ'երթար կը պատմէր:»

ԳԼՈՒԽ Ը.

ՈՒՐԲԱԹ ՕՐԸ

Այս փորձութեանց ատենը Հենրիկոս Ուր-
բաթ օրուան կը նայէր. և այն օրը գալուն
պէս, ճիշտ ժամանակին փութով կամուրջին
քովի մեծ ծառին տակը գնաց Պր. Վարրիի
գալուն սպասելու: Անիկա ալ քանի մը բողբոջէն
Հռոբերդոսին հետ հոն եկաւ: Պր. Վարրի
կ'ուզէր լաւ տեղեկանալ թէ Հենրիկոս Քրիս-
տոսի ծառայ ըլլալու մասին խաբուած չըլ-
լար. քանզի գիտէր թէ երբ մէկը սխալմամբ
ինքզինք Քրիստոսի ծառայ կը կարծէ, այնու-
հետեւ դժուար կ'ըլլայ իր վտանգը զգացնել
իրեն: Ուստի ըսաւ անոր, «Անցեալ իրիկուն,
Հենրիկոս, ինձի ըսիր, 'Կը յուսամ որ Քրիս-
տոսի ծառայելու սկսած եմ.' ինչէ՞ն այսպէս
կը յուսաս:»

— «Ձանք բրի քու ըսածիդ պէս ընելու:
Զղջացի որ իմ բոլոր կենացս մէջ Աստուծոյ
դէմ մեղանշած եմ, մինչ անիկա ինձի միշտ
բարիք ըրած է: Իմ մեղաւոր ըլլալս չզգացի
այնչափ որչափ կը փափարէի, այլ այնչափ
միայն որ կարողացայ ներում խնդրել բոլոր
սրտով. ուստի Աստուծոյ գացի և պատմեցի իմ

զգացումներս, և խնդրեցի որ Քրիստոսի համար ներէ ու փրկէ զիս: Միաքս բերի ըսածդ թէ հաւատալու եմ որ անիկա իր խոստմանը պէս կ'ընէ. 'Ան որ ինձի կու գայ՝ բնաւ դուրս պիտի չհաննեմ': Առաջ դժուար կու գար ինձի հաւատալ թէ Տէրը քն պիտի փրկէ: Անոր այսպէս ընելուն մէկ նշանը կ'ուզէի տեսնել. բայց աղօթք ըրի որ անիկա օգնէ ինձի հաւատալու, և ջանք ըրի իմ հոգիս Յիսուսի յանձնել որ ան հոգայ: Ան ատեն շատ ուրախութիւն զգացի. Էփրայ որ Քրիստոս ինձի թողութիւն տուած է և պիտի փրկէ զիս:»

— «Ինչո՞ւ համար այնչափ ուրախ էիր:»

— «Անոր համար որ գիտցայ թէ Աստուած ներած էր ինձի, և սիրտս անոր սիրովը լեցուեցաւ:»

— «Առաջուրնէ աւելի կամ տարբեր կերպով մը սիրեցի՞ր զԱստուած:»

— «Այո, կը կարծէի թէ առաջ կը սիրէի զԱստուած, բայց հիմա կը տեսնեմ թէ չէի սիրեր: Գոնէ շատ տարբեր կերպով կը սիրեմ հիմա:»

«Թերևս,» ըսաւ Պր. Վարրի Հռոբերդոսին, «ասիկա աւելի պիտի բացատրէ քեզի անցեալ օրուան ըսածներս: Սակայն մինչև որ դուն չզգաս այս սէրը, չես կրնար հասկնալ ասոր

ուրիշ սէրէ ունեցած տարբերութիւնը. ինչպէս որ կոյրը չի կրնար հասկնալ, եթէ տեսութեան ինչ ըլլալը իրեն հասկցընելու ջանաս:»

Հռոբերդոս ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր:

«Արդ, Հենրիկոս,» շարունակեց Պր. Վարրի, «ինչո՞ւ համար Աստուած ներեց քեզի. քու ապաշխարութեանդ և իրեն ծառայելու որոշմանդ համար:»

«Ոչ,» ըսաւ Հենրիկոս. «դուն ըսիր թէ այսպիսի բաներ չեն կրնար զիս փրկել: Միայն Քրիստոսի անուանը համար ներեց:»

— «Ուստի քու յոյսդ բոլորովին Քրիստոսի վրայ կը դնես:»

— «Այո:»

«Աղօթէ,» ըսաւ Պր. Վարրի, «որ քու յոյսդ Քրիստոսի վրայ ըլլայ. անիկա միայն կրնայ քեզ փրկել: Բայց որովհետև մեր սիրտերը շատ խաբեբայ են, և հակամտութիւն ունինք, գէթ ըստ մասին, ուրիշ բաներու յուսալու, պէտք է մեզի շատ անգամ աղօթել որ, Աստուծոյ օգնութեամբ, Քրիստոսի միայն նայինք մեր փրկութեանը համար: Ես չեմ գիտեր թէ Քրիստոսի ծառայ մըն ես թէ ոչ. Աստուած որ սիրտերը կը ճանչնայ՝ ան միայն կրնայ գիտնալ: Կրնայ ըլլալ որ ես քեզ Քրիստոսի ծառայ համարիմ, քանի որ

չես. կամ ընդհակառակն չհամարիմ, քանի որ ճշմարտապէս անոր ծառայ ես: Ասիկա Աստուծոյ և քու հոգւոյդ մէջտեղ որոշուելու բան մըն է, և ուրիշները քեզ այնպէս համարելուն համար դուն խորհելու չես թէ ստուգիւ Քրիստոսի ծառայ ես: Որովհետեւ դուն ըսիր թէ այնպիսի ըլլալ կը յուսաս, և ես չեմ կրնար քննել քու սիրտդ, իբրև Քրիստոսի ծառայի մը կը խօսիմ քեզի. բայց զգուշացիր որ ասկէ վըստահուծիւն չառնես: Նորէն կը կրկնեմ, Գու յոյսդ միմիայն Քրիստոսի վրայ դնելու ես:»

«Եթէ կամիս աղօթք ըրէ ինձի համար որ չը սխալիմ,» ըսաւ Հենրիկոս:

Պր. Վարրի խոստացաւ այնպէս ընել, դարձեալ խրատ տալով Հենրիկոսին որ ամէն օր իրեն համար աղօթք ընէ:

«Եթէ կը հաճիս, բացատրէ քիչ մը այս բաները, քեռիս», ըսաւ Հոռբերդոս. «ամենեին չեմ հասկնար թէ ինչու համար ապաշխարութիւն և հաւատք պէտք են, եթէ միայն Քրիստոսի վրայ դնելու ենք մեր փրկութեան յոյսը: Հակասական կ'երևին ասոնք:»

«Ուրախ եմ որ յիշեցիր,» ըսաւ Պր. Վարրի: «Ինցուք թէ կանոն մը հաստատեցի, որ դըպրոցին մէջ ամէն շնորհաբար աշակերտ պատժուի: Եթէ դուն կը շնջես, կրնաս հնարք

մը գտնել որ ես արդար ու ճշմարիտ մնալով քեզ չպատժեմ:»

«Այո,» ըսաւ Հոռբերդոս, «եթէ մէկը իմ տեղս պատիժ կրէ:»

— «Սակայն, եթէ դուն ապաշխարութիւն չցուցնէիր, ոչ ալ ուղղուելու փափաք մը, ինչ պիտի ըլլար անատեն:»

— «Չէիր պարտաւորեր ինձի ներել:»

— «Այնպէս է: Գու ապաշխարութիւնդ և բարին ընելու որոշումդ չեն կրնար փրկել քեզ, եթէ մէկը քու տեղդ չպատժուի: Եւ եթէ այսպիսի մէկը գտնուի, տակաւին աղէկ չէ քեզի ներում շնորհել, եթէ ապստամբ կը մնաս: Եթէ պատժէն ազատիս, քու ազատչիդ պարտական պիտի մնաս. սակայն անիկա քու ապաշխարելուդ պայմանովը միայն կըրցաւ փրկել քեզ:»

«Հիմա հասկցայ,» ըսաւ Հոռբերդոս:

— «Բայց գլխաւոր բան մ'ալ կայ: Այս օրինակն ըստ ամենայնի չի նմանիր Քրիստոսի քաւութեանը, քանզի Քրիստոս կ'ուզէ փրկել մեզ ոչ միայն մեղաց դատէն այլ և բոն մեղէն. անոր համար այս պայմաններն աւելի հարկաւոր կ'ըլլան:»

«Սակայն Քրիստոսի մահուամբը բոլոր աշխարհ կրնայ փրկուիլ,» ըսաւ Հենրիկոս:

«Այո, անհոյ որ այս պայմաններուն կը հնազանդին : Գրիստոս Աստուած ըլլալով, անոր ըրած քաւութիւնը կրնայ ոչ միայն մէկ հոգի, հապա բիւրաւոր հոգիներ փրկել: Մենք լիրամը կու տանք ոչ թէ մէկ, այլ հարիւր դահեկանի փոխարէն : Գերի բռնուած հարիւրապետ մը նոյն աստիճանն ունեցող մէկու մը հետ կը փոխանակուի, և եթէ զանի աւելի ստորին աստիճանի զինուորաց հետ փոխանակել ուղուի, անոնց քանի մը հասն անոր հաւասար կը համարուին: Գիտնալու ենք թէ Աստուած ինչպէս, որո՛ւ համար և ինչ պայմաններով թողութիւն կու տայ մեզի արդարութեամբ, և թէ ինչո՛ւ համար չի կրնար ուրիշ պայմաններով ներել: Նաև գիտնալու ենք թէ մեզքն ինչ սոսկալի բան է, և թէ Աստուծոյ միածին Որդիէն զատ բոլոր տիեզերքին մէջ չկայ էակ մը, որ բաւական գերազանց ըլլայ մեզքի համար քաւութիւն ընելու: Շատ խորհեցէք ասոր վրայ:»

Պր. Վարրի քիչ մը միջոց տուաւ տղոց խորհելու և հարցմունք ընելու, և թէ կ'ուղէին: Յետոյ դարձեալ շարունակեց խօսքը:

«Երբ աղօթք կ'ընէք, ո՞վ մտիկ կ'ընէ ձեր աղօթքներուն. Հայրը, Որդին թէ Սուրբ Հոգին:»

Տղայք լուռ կեցան, բայց քիչ մը խորհելէն

եաքը՝ ըսին միարան, «Աստուծոյ կ'աղօթենք, երբեմն՝ իբրև մեր երկնաւոր Հօրը, և երբեմն՝ իբրև մեր Փրկչին:»

«Բարի,» ըսաւ Պր. Վարրի. «բայց աւելի պարզեմ ասիկա: Երբ ծնական վրայ կու դաք աղօթելու, խորհեցէք թէ ինչ մեծ բան կ'ընէք. ուստի և ձեր բոլոր խորհուրդն ու սիրտը ձեր ըսածներուն տուէք, քանզի Հայրը, Որդին և Հոգին Սուրբ մտիկ կ'ընեն: Աստուած ինչպէս կը զիջանի մեզի: Ծշմարիտ է թէ կը խնդրենք որ այս երեքը մեր անարժան ձայնին մտիկ ընեն:»

Տղոց երեսէն յայտնի էր թէ չհասկցան. ուստի Պր. Վարրի խօսքը շարունակեց:

«Երբ կ'աղօթենք, խորհելու ենք որ մեր երկնաւոր Հայրը կը լսէ մեր աղաչանքները. մեր Հայրը, կ'ըսեմ, որ անանկ սիրեց աշխարհը, որ իր միածին Որդին տուաւ մարդիկ փրկելու: Հենրիկոս, Աստուած քու հայրդ երկինք տարաւ, բայց առանց հօր մը չթողուց քեզ: Անկէ քու հայրդ է. և անոր սիրտը անհուն սիրով լեցուն է: Եւ դուն, Հոռեբրդոս, հօրդ քով կ'երթաս գիտնալով թէ կը սիրէ քեզ. բայց կայ մէկը որուն սէրը հօրդ սէրէն շատ աւելի է, որ և կ'ըսէ քեզի, 'Որդեակ իմ, քու սիրտդ ինձի տուր': Յիշեցէք ու-

րեմն թէ, երբ կ'աղօթենք, Հօր մը կը խօսինք, մեր Փրկիչն ալ բարեխօսութիւն կ'ընէ մեզի համար, անոր չարչարանքները ամէն բարի պարգև ստացած են մեզի համար: Այսպիսի Փրկիչ մը մեր աղաղակին կրնայ անտարբեր ըլլալ: Եւ Սուրբ Հոգին որ ամէն ուղիղ խորհուրդ կը յարուցանէ մեր մէջը, 'Բարեխօս կ'ըլլայ մեզի համար անբարբառ հառաչանքներով: Երբ աղօթք կ'ընես, միտքդ բեր այս բոլոր բաները որ հասկնաս թէ Աստուած մեզ աղօթքի հրաւիրելով, ի՛նչ պատիւ ցուցրցած կ'ըլլայ մեզի: Այս խորհուրդը նաև աւելի կը մօտեցնէ մեզ անոր: Արդ, Հենրիկոս, երբ տուն կը դառնաս, կ'ուզեմ որ Եբրայեցւոց Դ. 14—16 համարները կարդաս, ու երբ ներդրութիւն մը կու գայ վրադ, մտածէ այն խօսքերուն վրայ:»

«Չե՞ս ուզեր որ ես ալ կարդամ, քեռիս,» հարցուց Հռորբերդոս:

«Անշուշտ, եթէ կ'ուզես,» ըսաւ քեռին տրամութեամբ: «Բայց պիտի չզգաս թէ ան խօսքերը քու մխիթարութեանդ համար գըրուած են, մինչև որ Աստուծոյ սա պատուէրին չհնազանդիս, 'Որդեակ իմ', քու սիրտդ ինձի տուր':»

Հենրիկոս երբ տուն հասաւ, գտաւ այն հա-

մարները, կարդաց և միտք առաւ զանոնք. և ներդրութեան ատեններ իր ապագայ կենացը մէջ շատ զօրութիւն առաւ անոնցմէ:

Կարդացածը սա էր. «Արդ՝ մենք որ մեծ Քահանայապետ մը ունինք երկինքը անցած, Յիսուսը՝ Աստուծոյ Որդին, ամուր բռնենք մեր դաւանութիւնը: Քանզի չէ թէ անանկ քահանայապետ մը ունինք՝ որ կարող չըլլայ մեր տկարութիւններուն կարեկից ըլլալու. հապա ինքը ամէն կերպով փորձը առած է մեզի նման, բայց առանց մեղքի: Ուստի ալ համարձակութիւնով մօտենանք շնորհաց աթոռին առջևը, որ ողորմութիւն ընդունինք ու շնորհք գտնենք պէտք եղած ատենը մեզի օգնելու:»

Գ Լ Ո Ի ն Թ .

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ԵՒ ԿԸ ՓՈՐՁՈՒԻ

Յովհաննէս իր ըրած որոշմանը համեմատ, Հենրիկոսին բարեպաշտութեան անկեղծութիւնը քննելու համար, կրկին և կրկին անգամ խստիւ կը փորձէր զանիկա. բայց Հենրիկոս Աստուծոյ շնորհիւրը, զոր միշտ և թա-

խանձանօք կը խնդրէր, բնաւ բարկութեամբ չպատասխանեց:

Անգամ մը, երբ շատ փորձուեցաւ, ըսաւ անհամբերութեամբ, «Իրաւունք չունիս զիս այդչափ նեղելու:»

«Ահա կը բարկանաս հիմա, այնպէս չէ՞», ըսաւ Յովհաննէս:

Խեղճ Հենրիկոս: Սկսաւ արցունք թափել: Ասիկա Յովհաննէսին սրտին դպաւ ու ըսաւ, «Մի լար, չեմ ուզեր այդչափ նեղել քեզ:»

Երբ Հենրիկոս կրցաւ խօսիլ ըսաւ, «Ես չուզեցի բարկանալ, և կը ցաւիմ որ չհամբերեցի, բայց իմ հօ՞՞նք վրայ մի դներ այս բանը. քանզի ես զանիկա անարգելուս համար կը նեղուիմ, ոչ թէ քու ըրածներուդ համար:»

«Հե՛նրիկոս», ըսաւ Յովհաննէս, «կը նեղէի քեզ, թէպէտև իրաւունք չունիմ, որ տեսնեմ թէ կրօնքդ ամէն բանէ նախապատիւ կը համարի՞ս թէ ոչ: Քու համբերելու աշխատելէդ, մինչ ես կը ջանայի բարկացնել քեզ, ադէկ հասկցայ որ դուն Քրիստոսի ծառայ ես: Իմ գաղափարս ըսեմ. կ'ուզէի քեզի պէս Քրիստոսեայ մը ըլլալ, եթէ կարենայի: Չեմ կարծեր թէ կրօնքդ անարգած ես, և կը խոստանամ այլ ևս չնեղել քեզ այսպէս:»

Հենրիկոս խնդութեամբ և հիացմամբ լըց-

ուած՝ աւելի արցունք կը թափէր: Յովհաննէս խօսքը շարունակելով ըսաւ. «Պէտք է որ մարդ այնպէս երևնայ ինչպէս որ է: Դուն կատարեալ չես: Միշտ չես ըներ ինչ որ հէշ շիտակ է. բայց ամէն օր բարի ըլլալու ջանք ընելուդ համար՝ կը պատուեմ քեզ, թէպէտ ես պատրաստ չեմ քեզի պէս ընելու: Արցունք տեսնել չեմ սիրեր, և կը ցաւիմ որ քեզ լացուցի. ահա կ'երթամ:»

Հենրիկոս ինքզինք այսչափ զսպելու կարող ըլլալուն համար շնորհակալ եղաւ Աստուծոյ, սակայն կը զգար թէ կատարելապէս ինքզինք յաղթած չէր: Արդարև Յովհաննէս իր նետերն ամենէն փափուկ տեղ արձակած էր. քանզի բնութեամբ շուտ կը բարկանար Հենրիկոս, և առաջ բնաւ ջանք չէր ըներ ինքզինք զսպելու, թէև շատ անգամ կ'ամօնար երբ կը խորհէր իր բարկացողութեանը վրայ:

Պր. Պլաշը Հենրիկոսին այս բնաւորութիւնը բանի տեղ չէր դներ, խորհելով թէ անիկա մեծանալով ինքզինք պիտի ուղղէր: Ուստի Հենրիկոսին բարկութիւնը մեղք չհամարելով անոր բարկացած ատենը կը խնդար, և ասոր խնդալուն համար Հենրիկոս երբեմն ինքզինք քիչ մը կը զսպէր, Բայց այս նոր կեանքը սկսելէն ետքը, միշտ զուարթ ըլլալով ամենևին բարկութեան չշարժեցաւ և խորհած ալ չէր թէ Քրիստոսի

ծառայ մը ըլլալով պարտաւոր էր յաղթել իր այս կիրքը, մինչև որ Յովհաննէս անոր յիշեցուց այս բանը. ուստի և շատ ուրախ էր Յովհաննէսին այսպէս բացայայտ խօսելուն համար, քանզի անոր խօսքերէն արթնցաւ, և խրատուեցաւ որ ինքզինք չզսպելով իր Փրկիչը կ'անարգէր: Որուն որ Սատուած զօրաւոր կիրքեր տուած է, զօրաւոր կամքալ տուած է. ուստի Հենրիկոսին միտքն այսպէս արթննալով եւ կամքն աղօթքով զօրանալով կարող ըրին զանի համբերելու: Այնուհետև, եթէ երբէք յաղթուելու վտանգի մէջ կ'ըլլար, Յովհաննէսին նայուածքը բաւական էր զգուշացընել զանի: Բայց ինչպէս ըսինք, կատարեալ յաղթութիւն չէր ասիկա: Յովհաննէսին ներկայութիւնը պատերազմի դաշտ մըն էր Հենրիկոսին, բայց դժուար էր այսնոր զինուորին միշտ արթուն կենալ: Մեղքին հետ պատերազմիլ դիւրին չէ. և անոր դէմ կռուող խեղճ մարդիկ ետ կը քաշուին շատ անգամ: Երբ զինուորն անզգոյշ եղած ատենը սաղաւարտը կը վերցընէ իր ցաւած գլուխը քիչ մը հանդուցանելու, երբ դժբախտ պնդած չէ իր վրայ, և սուրը պատեանն է, այսպիսի ժամանակներ փորձողին պատեհութիւն կ'ընծայեն:

Ստոր փորձը տեսաւ Հենրիկոս, և անոր միշտ

արթուն չըլլալն ուրիշներն ալ դիտած էին. վասնորոյ անոր շնորհակալութեան արտասուացը հետ շատ անգամ ապաշխարութեան արցունքներ ալ խառնուեցան: Մինչ Հենրիկոսին փորձերը և զգացումներն այսպէս էին, Յովհաննէս ետ դարձաւ. և Հենրիկոս անմիջապէս անկեղծութեամբ ըսաւ անոր, «Յովհաննէս, չեմ ուզեր որ եղածէս աւելի աղէկ համարիս զիս: Առաջ շատ բարկացոտ էի, և երբ դուն եկար՝ նոր սկսած էի Սատուծոյ ծառայել. և թերևս բարկանալէն պիտի չզգուշանայի, եթէ դուն չխրատէիր զիս. վասնորոյ շնորհակալ եմ քեներ:»

«Գու անկեղծութիւնդ կը գովեմ,» ըսաւ Յովհաննէս. «և եթէ այդչափ դժուար է քեզի կիրքդ զսպել, աւելի գովութեան արժանի ես: Ինձի պարտաւոր չես: Շատ չար համարեցար զիս, կարծեմ, քեզ նեղելուս համար: Արդարև աղէկ չըրի, բայց, Հենրիկոս, կեղծաւորութիւնը կ'ատեմ: Ես շատ աղէկ չեմ, բայց ընաւ կեղծաւոր պիտի չըլլամ:»

— «Սակայն, Յովհաննէս, հոս գալէդ՝ ի վեր քանի մը անգամ բարկացայ, թէպէտև դուն չտեսար. ուստի դիտեմ որ արժանի չեմ գովութեանդ:»

«Դուն շատ ջանք կ'ընէիր որ չը բարկանաս,» ըսաւ Յովհաննէս:

— «Յովհաննէս, շատ կը փափաքիմ որ դուն ալ Գրիստոսի ծառայ ըլլաս:»

— «Շատ դժուար գործ մըն է ինձի բարին ընել:»

— «Բայց օրհնեալ գործ մըն է ասիկա Յիսուսի օգնութեամբը: Առաջ բնաւ այսչափ ուրախութիւն ունեցած չէի, որչափ կ'ունենամ հիմա:»

«Սառան երջանիկ էր, և ես խոստացայ անոր. . . բայց ժամանակ կայ տակաւին, Հենրիկոս,» ըսաւ Յովհաննէս ու սենեակէն դուրս ելաւ:

Այն գիշերը երբ Հենրիկոս կը կարդար և կ'աղօթէր, Յովհաննէս կը դիտէր զանի. և երբ Հենրիկոս անկողնին մօտեցաւ, ինք ալ անկողնէն կէս մը ելլելով ըսաւ. «Այնչափ դեղեցիկ է դուրսը որ մարդ չուզեր քնանալ:»

Հենրիկոս դնաց անոր քովը նստաւ:

«Այդպէս մի նայիր ինձի,» ըսաւ Յովհաննէս. «ես դիտեմ ինչ կը խորհիս:»

«Ի՞նչ,» հարցուց Հենրիկոս խնդալով:

— «Դուն դարձեալ կ'ուզես խնդրել ինձ որ Գրիստոսի ծառայ ըլլամ. բայց ես տակաւին պատրաստ չեմ առ այս:»

Յովհաննէսին խօսելուն կերպէն յայտնի էր թէ սիրտը հանդիստ չէր և քանի մը ըրպէ

ետքը դարձեալ ըսաւ. «Ձեմ կրնար հոս պառկել. դուրս կ'երթամ:»

«Ո՞ւր կ'երթաս,» հարցուց Հենրիկոս:

— «Պարտէզը. մի վախնար: Իմ սովորութիւնս է. ես շատ կը սիրեմ այսպիսի գիշերները դուրսը պտըտիլ. ժուռ դալով սիրտս հանդարտ կ'ըլլայ: Հիմա կը պայթիմ, եթէ չերթամ:»

— «Բայց Պր. Պլաշը չուզեր որ գիշերներն առանց հրամանի պտըտինք:»

— «Պր. Պլաշը ուստի՞ պիտի դիտնայ. այս հոգէն կ'ազատեմ զանի:»

— «Կարծեցի թէ կեղծաւորները կ'ատես, Յովհաննէս:»

— «Այո, բայց աս կեղծաւորութիւնն է. ես այնպէս չեմ կարծեր: Բայց, վաղը՝ կ'իմացընեմ անոր:»

— «Հաճութիւն պիտի չտայ, դիտեմ. եւ պիտի չհաւատայ թէ դուն գիշերները ժուռ դալու միայն կը փափաքիս, ուրիշ բաներ պիտի խորհի:»

«Ձեմ կարծեր, եթէ ըսեմ,» ըսաւ Յովհաննէս: «Բնաւ մէկը տեսած չեմ որ իմ խօսքիս չհաւատայ: Ինքն ևս անցած օր ուղեց որ բան մը ծածկեմ. այսինքն ոչ թէ սուտ խօսիմ, այլ ճշմարիտը չըսեմ. ինքն ալ ես ալ դիտցանք թէ շիտակ չէր ուղածը: Ես՝ թէև աղքատ,

բայց ճշմարտախօս եմ. ու դէմ կենալով անոր հաստատամտութեամբ ըսի, (կարծեմ քիչ մըն ալ հպարտութեամբ). 'Ոչ, ոչ. այդ սուտ է. ես մարդու մը համար սուտ չեմ կրնար խօսիլ.' ասոր համար գիտեմ որ պիտի հաւատայ ինձի:»

«Բնաւ հաճութիւն պիտի չտայ կարծեմ,» ըսաւ Հենրիկոս: «Եւ քանի որ մինչև հիմա այդպէս աղէկ ըրած ես, այսուհետև տժգոհութեան պատճառ մի տար:»

«Ինձի ալ կ'երևի թէ հաճութիւն պիտի չտայ,» ըսաւ Յովհաննէս. «ուստի գիշերները չեմ երթար ժուռ դալ, քանզի կեղծաւոր չեմ կրնար ըլլալ: Բայց, Հենրիկոս, ինձի շատ օգտակար է պտըտել և խորհել, քանի որ լուսինն ու աստղերը կը շողշողան դլխուս վերև: Շատ տգէտ և չար պիտի ըլլամ, եթէ այս արտօնութիւնը չունենամ:»

«Ամենևին,» ըսաւ Հենրիկոս. «նոյն բան է պատուհանին քով նստելով աստղերուն նայիլ. մանաւանդ որ կրնաս արթնել:»

— «Գո՞ւ կրնաս աղօթել. բայց ես չեմ կրնար սակայն գիտցիր որ դուրսը պտըտելէն ուրիշ գէշ սովորութիւն մը չունիմ:»

«Միայնա՞յս գէշ սովորութիւնն ունիս. շատ ուրախ եմ,» ըսաւ Հենրիկոս. «քանզի գիտէի թէ

հայհոյութիւն ալ կ'ընես. կարծեմ լսեցի անցած օր:»

«Թերևս,» ըսաւ Յովհաննէս կարմրելով: «Մոռցած եմ:»

«Ո՛հ, Յովհաննէս, ի՛նչպէս կրնաս այնպիսի բան մը ընել,» հարցուց Հենրիկոս:

«Կեցիր, Ք. Կ. Ե.», ըսաւ Յովհաննէս անհամբերութեամբ: «Շատ ջանք ըրած եմ այն սովորութիւնը ձգելու, բայց դու ալ կը հայհոյէիր, եթէ ինձի պէս միշտ հայհոյութիւն լսէիր, և շատ դիւրին չէ ձգել այսպիսի սովորութիւն մը:»

«Անշուշտ Պարոն Տէյլն տունը հայհոյութիւններ չլսեցիր,» ըսաւ Հենրիկոս:

— «Ոչ. անոնց քով երթալէս առած. բայց ձէֆֆի հայհոյութիւն կ'ընէր, եթէ չվախնար:»

— «Մի ըսեր, Յովհաննէս:»

«Բայց իմ գաղափարս սա է որ,» ըսաւ Յովհաննէս, «տղայ մը որ կը պուսայ 'Աչքդ կուրնայ', 'Գետինն անցնիս', հայհոյութիւն ալ կ'ընէ, եթէ չվախնար ուրիշներէն: Ես կ'ըսեմ որ ասանկ խօսքերն ալ հայհոյութիւն են: Է՛, դիշեր բարի: Յոգնած եմ ես:»

«Գիշեր բարի,» ըսաւ Հենրիկոս արտամութեամբ:

ԳՆՈՒԽ Ժ.

ԹՈՒԱՐԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍՐ

Ոմանք կը կարծեն թէ նոր դարձի եկողներուն առաջին բանն է՝ ի բնէ՝ իրենց Խորե և Գործե ուղղել Աստուծոյ օրինաց համեմատ. և ասիկա ըստ մասին կատարելէն ետքը շտկել իրենց շարժաւիճներն ու Խորհուրդները: Բայց Պր. Վարբի կը խորհէր թէ, որչափ հնար է, այս երկու բանը մէկտեղ յառաջ տանելու է. և թէ՛ առաջ դաւաժին ու պնակին դուրսի դին, այսինքն խօսքեր և դործքեր մաքրելը՝ պատճառ կ'ըլլայ նոր դարձի եկողներուն իրենց ներքին խորհուրդներուն եւ շարժաւիճներուն վրայ անհոգ ըլլալու: Կը հաւատար թէ շիտակ ճամբան, Քրքիսաոսի սորվեցուցած ճամբան, այս է՝ նախ Կեռե մաքրել, և ապա ջանալ դուրս մաքրելու:

Ուստի իր աշակերտաց ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր մանաւանդ անոնց սրտերուն զգացմանցը քան թէ խօսքերուն և դործքերուն: Դեռ խմացած չէր Հենրիկոսին բարկանալու մասին տկարութիւնը, ոչ ալ Յովհաննէսին զանիկայ փորձելը. բայց դէպք մը անոր միտքը ձգեց թէ պէտք էր զգուշացնել զՀենրիկոս այդ մասին:

Դպրոցի աշակերտներն իրենց թուարանութեան դասին խնդիրները սև ներկուած տախտակի մը վրայ կը գրէին: Ասիկա մեծ փորձութիւն մըն էր Հենրիկոսին, քանզի այս դասին մէջ շատ յաջող չէր. և շատոնց ՚ի վեր դըպրոցէն դուրս մնացած ըլլալուն համար՝ առաջ սորվածին մեծ մասը մոռցած էր: Եթէ շիտութէր քիչ մը, ինչպէս որ շատ անգամ կը պատահէր, կը սկսէր կարմրել, խորհելով թէ ամէն աչք իրեն կը նայի իր թանձրամտութեան վրայ զարմացած: Ուստի շատ ծանր կը լուծէր խնդիրները, երբեմն ալ չէր կրնար զանոնք լմնցնել սահմանուած ժամանակին: Այս պատճառաւ շատ կը նեղուէր, քանզի իր հաւատարիմ ու ժրջան աշակերտ մը ըլլալուն նախատինք էր այս բանը:

Պր. Վարբի անոր այս դժուարութիւնը տեսնելով՝ դժաց վրան, և միտքը դրաւ որ խօսի անոր հետ, և իրիկուն մը հրաւիրեց զանի մէկտեղ պտրտելու երթալ, և այն ստեն ըսաւ անոր, «Հենրիկոս, երբ թուարանութեան խորհրդի մը չես կրնար լուծել, որո՞ւ դէմ կը նշանաս, ինձի՞:»

«Ոչ,» ըսաւ Հենրիկոս շատ ամչնալով: «Իմ քարէ տախտակիս վրայ աւելի շուտ կրնամ ընել դործողութիւնները. երբեմն ալ կը պատահի

որ խնդիր մը զոր առաջ լուծած եմ, նորէն չեմ կրնար լուծել երբ սև տախտակին առջև կ'երթամ, ուստի ես խնձի կը սկսիմ նեղանալ:»

— «Այդ ըրածդ սխալ է, Հենրիկոս: Եթէ ըստ կարի կ'աշխատիս, ալ աւելի բան չտահանջուիր քեզէ: Ես կրնայի թողուլ որ քարէ տախտակիդ վրայ միայն լուծեա, բայց ասիկա շատ օգտակար չըլլար քեզի. քանզի պէտք է որ սորվիս դործողութիւնը կատարել առանց շփոթելու ուրիշ բաներէ: Շատ կը ցաւիմ երբ քեզ նեղուած կը տեսնեմ. քանզի գիտեմ որ այդպէս ընելով քու Փրկիչդ ալ կը տրտմեցընես: Խնձի մեծ ցաւ է միշտ, երբ իմ աշակերտներս կը մեղանչեն. ոչ անոր համար միայն որ զիս կը վշտացնեն, այլ որ մեր երկնաւոր Հայրը կը տրտմեցընեն:»

«Շատ, շատ կը ցաւիմ,» ըսաւ Հենրիկոս:

— «Քրիստոսէն խնդրէ որ ներէ ու զօրացնէ քեզ, սիրելի տղաս: Եւ երբ այնպէս փորձուիս, յիշէ որ, եթէ հաւատարմութեամբ կը ջանաս ըստ կարի և չես յաջողեր, տրտունջ ընելու չես Աստուծոյ որ քու ընկերներուդ չափ հանճար տուած չէ քեզի հաշիւ ընելու. բայց եթէ աշխատած չես ըստ արժանւոյն, ապաշխարութիւն պէտք է ան ատեն, ոչ թէ նեղանալ: Բարկութեան խօսք մը բնաւ ելած չէ քու

բերնէդ, բայց Աստուած ասկէ աւելի բան մը կը պահանջէ. այն է բարկութիւնը մեր սրտէն արտաքսել: Յիշէ Սուրբ գիրքին խօսքերը, «Բայց բերնէն ելած բաները սրտէն յառաջ կու գան, և անոնք կը պղծեն մարդը»: Ամէն զգուշութեամբ քու սիրտդ պահէ, քանզի կենաց աղբիւրները անկէ են: Մեր վարմունքն ու խօսքերը թող ուղիղ ըլլան. բայց այսչափով դո՛ն չըլլանք, քանզի ասով գաւաթին ու պնակին դուրսի կողմը միայն մտքրած կ'ըլլանք. և Քրիստոս՝ Վա՛յ՝ կը կարգայ այսպէս ընողներուն:»

«Շատ կը ջանամ որ բարկութեամբ չսօսիմ,» ըսաւ Հենրիկոս:

— «Աղբիւրին ակէն սկսէ. «Երբ ուղղէ, խօսքերդ ու դործքերդ ալ ուղիղ կ'ըլլան: Մի կարծեր թէ լեզի ջուրերը կրնաս քաղցրացընել, քանի որ կը վազեն կ'երթան: Արքեւոք քաղցրացուր, և անկէ ելած ջուրերը քաղցր պիտի ըլլան: Քրիստոսնայք իրենց կիրքերը չզսպելով շատ նախատինք կը բերեն Քրիստոսի կրօնքին: Արդարև ասիկա ցաւալի է, բայց աւելի ցաւալին այն է որ այսպէս ընելով իրենց Փրկիչը կը տրտմեցընեն:»

«Բայց այս թերութիւնը կրօնքին ընծայել իրաւացի չէ,» ըսաւ Հենրիկոս:

— «Մնտարակոյս, չէ: Մեր բարեպաշտութեան

Թերի ըլլալէն է որ մեղքի մէջ կ'իյնանք, բայց աշխարհ շատ անգամ չի կրնար տեսնել ասիկա: Այս կերպով մեր մեղքերուն գէշ արդիւնքը եռապատիկ կ'ըլլայ, քանզի կը քնասենք մեր անձին, ուրիշներուն պատճառ կ'ըլլանք նոյն մեղքերը դործելու կամ անարգելու մեր դաւանած կրօնքը, և որ ամենէն սուկային է, մեր Փրկիչը կը տրտմեցընենք: Արդարև մեր այսպէս ազդեցութիւն ունենալն ուրիշներուն վրայ՝ մեծ բան է: Ի՛նչ սոսկալի պիտի ըլլայ մեծ ճերմակ աթոռին առջև պատահիլ այնպիսիներու՝ որոնք մեր ազդեցութեամբը չար եղան, և թերևս հրապուրուեցան բոլորովին մերժելու ո՞րքիստոս:»

Քանի մը բոպէ առանց խօսելու քալեցին. վերջապէս Պր. Վարրի ըսաւ. «Հենրիկոս, մեր խորհելու գլխաւոր բանն աս չէ թէ ի՛նչպէս կ'երևնայ, այլ թէ ինչ կնայ: Եթէ բարի ենք, այնպէս պիտի երևանք. եթէ ոչ, թէև մարդոց երևնալու համար բարի ընենք, զԱստուած չենք կրնար խաբել: Ոչ միայն կ'ըսեմ թէ գործքդ, խօսքդ և նայուածքդ չար չըլլան, այլ թէ զգացումներդ ալ չար չըլլան: Բաւական մի համարիր միայն վարմունքդ ուղղել, այլ ջանք ըրէ որ խորհուրդներդ և շարժառիթներդ ալ Աստուծոյ օգնութեամբն ուղիղ ըլլան:»

— «Եթէ կամիս, Սուրբ Գիրքէն մաս մը յիշէ որ խորհիմ անոր վրայ, երբ կը փորձուիմ բարկանալու:»

— «Շատ աղէկ. Եփեսացւոց Գ. 31 և 32 համարները կարդա. 'Ամէն դառնութիւն եւ բարկութիւն ու սրամտութիւն, և ազաղակ ու հայհոյութիւն վերցուի ձեզմէ ամէն չարութիւններով մէկտեղ: Եւ իրարու հետ քաղցր եղէք, գթած, ներելով իրարու, ինչպէս որ Աստուած Քրիստոսով ներեց ձեզի:՝ Ասոր վրայ շատ խորհէ, Հենրիկոս, քանզի գիտեմ որ աւելի նեղութիւն կը ծագի անզուսպ կիրքերէ քան թէ որ և իցէ ուրիշ պատճառէ մը: Ոմանք կիրքով կը խօսին և այսպէս ուրիշներուն կիրքերն ալ կը գրգռեն. ոմանք ալ կը ծածկեն իրենց սրտին մէջ եղած կրակը: Երկուքին ալ ազդեցութիւնը գէշ է: Սա խօսքս յիշէ. Ես չեմ ըսեր թէ միայն զսպեա կիրքերդ որպէս զի դրսուանց չերևան, հապա զանոնք սրտիդ մէջէն ջնջես բոլորովին:»

Ան իրիկունը Յովհաննէս ուշ ելաւ խանութէն, և Հենրիկոս առանձին մնալով ժամանակն աղօթքով և Պր. Վարրիին յիշած երկու համարը կարդալով անցուց: Ետքը համաբարբառ մը առնելով՝ բարկութեան վրայ Սուրբ Գրքին մէջ դանուած տեղերը փնտռեց, և զա-

նոնք կարդալէն ետքը իր մտքին մէջ որոշեց որ չգաղարի այս յանցանքին դէմ պատերազմելէ, մինչև որ անիկա բոլորովին ջնջուի իր սրտէն: Եւ իր տկարութիւնը գիտնալով՝ Աստուծոյ օգնութիւնը խնդրեց. քանզի գիտէր թէ միայն իր զօրութեամբը ջանք ընելով պիտի չկրնար յաջողիլ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Ա .

ՊԱՒԻԹ ՍԱՆՏՐՈՍ

Այն օրերը դպրոցին աշակերտները դանգատ կ'ընէին թէ այլ և այլ բաներ կորսուած էին իրենց գրասեղաններէն: Պր. Վարրի առաջ կարծեց թէ աշակերտաց անհօգութենէն պատճառած էր ասիկա: Ամէն վարժապետ գիտէ որ աշակերտները սովոր են համարձակ ըսել թէ այսինչ բանն իր տեղը գրին, քանի որ միայն իրենց միտքը դրած էին զանոնք տեղը դնել: Քանի մը օր ետքը Պր. Վարրի ալ իր գրասեղանէն քանի մը բան կորսնցուց. ուստի ստիպուեցաւ հաւատալու թէ աշակերտաց դանգատն անհիմն չէր: Օր մը Հռոբերդոս գեղեցիկ կողմնացոյց մը կորսնցուց իր սեղանէն, ուստի միտքը դրաւ այս կորուստը

մնտուել, և սկսաւ զգուշութեամբ քննութիւններ ընել:

Առտու մը ինք և ուրիշ երկու տղաք կանուխ դպրոց կ'երթային, Երբ մօտ եկան դպրոցին, տեսան որ տղայ մը գետնայարկին մէկ պատուհանէն ներս կը մտնէր: Անոնք լուութեամբ կեցան դուրսը, և երբ տղան դուրս ելաւ, բռնեցին զանիկա առանց անոր խօսքերուն մտիկ ընելու: Տղան կ'ըսէր, «Գիրք մը պէտք եղաւ ինձի, և դուռը կղպած ըլլալուն համար այս կերպով ներս մտայ,» և խօսքը հաստատելու համար քերականութիւն մը կը ցուցնէր: Բայց միւսներն այս խօսքին չհաւատալով՝ դրպանը (ճեւ) որոնեցին և գողցուած բաներ գտան:

Երբ Պր. Վարրի դպրոցը եկաւ, Դաւիթ (գող տղան) աշակերտաց մէջ խոժոռ դէմքով կեցած էր: Տղաք վարժապետը տեսնելով, կորսուած բաները բերին և անոր սեղանին վրայ դրին, դէպքն ալ պատմեցին անոր: Պր. Վարրի այն բաներն առնելով իր դպրոցը (տէրէկ) դրաւ, և Դաւիթին հրամայեց որ իր տեղը նստի, որովհետեւ դասերը սկսելու համար սովորական աղօթքի ժամանակ էր:

Դաւիթ իր ամբաստանողներէն այսպէս ազատուելով գնաց նստաւ տեղը, բայց միւս

տղայք Պր. Վարրիին հանդարտ երևոյթէն յանդիմանուելով սկսան աւելի կամաց խօսիլ և ամէն մէկը գնաց տեղը նստաւ:

Աղօթքէն ետքը Պր. Վարրի հրաման չտուաւ որ աշակերտներն իրենց գիրքերն առնեն, ինչպէս որ սովոր էր ընել, այլ գզրոցը բանալով հանեց այն բաներն ու գրասեղանին վրայ դրաւ: Քանի մը բոսլէ լուռ կենալէն ետքը՝ տղայոց նայեցաւ, իբր թէ բան մը պիտի խնդրէր անոնցմէ: Լռութիւնն ու տրամութիւնը որ կ'երևէր անոր երեսին վրայ՝ շատ ազդեցութիւն ըրին տղայոց: Ան ատեն Պր. Վարրի ուզեց որ կորսուած բաներուն տէրերը գան առնեն. և միայն սա խօսքն ըսաւ. «Կը յուսամ, տղայք, որ այսպիսի բան այլ ևս պիտի չպատահի: Կը հաւատամ որ պիտի չպատահի: Երբ կը փորձուինք չարութիւն մը ընելու, յիշենք թէ մեր երկնաւոր Հայրը պիտի տրամեցընենք եթէ փորձութենէն յաղթուինք: Մեղաց ամենէն սոսկալի հեռութիւնը՝ զԱստուած տհաճեցընելն է: Նաև մեծ շնորհք մը պիտի համարիմ եթէ այսուհետև չյիշուի այս դէպքը:»

Պարսպոյ միջոցին Դաւիթ իր տեղը կեցաւ. քանզի կը վախնար որ, եթէ երթար միւս տղայոց հետ խաղալու, պիտի մերժուէր: Վարժապետը ջանաց անոր ցուցընել թէ՛ ըրած

մեղքին համար աւելի ցաւելու է, քան թէ իր վրայ բերած նախատանաց ու նեղութեան համար: Ոչինչ բան մըն է, ըսաւ, տղայոց ընկերութենէն մերժուիլ. բայց ի՛նչ սոսկալի է զԱստուած բարկացընել: Շատ խրատեց որ այս դէշ բնութիւնը թողու, ու ջանք ընէ այնուհետև բարի տղայ մը ըլլալու:

«Բայց ոչ ոք պիտի հաւատայ ինձի, թէև բարի ըլլամ,» ըսաւ Դաւիթ:

«Ես պիտի հաւատամ, քանզի կարծեմ թէ այլ ևս պիտի չընես այդպիսի չարութիւն մը,» ըսաւ վարժապետը: «Պիտի չհսկեմ տեսնել թէ ուղղուած ես, պիտի չստուգեմ քեզի: Իսկ տղայոց համար երաշխաւոր չեմ կրնար ըլլալ, կարծեմ պիտի կասկածին վրադ: Քու պատժոյդ մէկ մասն է այդ զոր Աստուած սահմանած է, և կրելու ես դուն՝ յիշելով թէ արժանի ես այն պատժոյն: Դժուարին պիտի ըլլայ քեզի տանիլ այս բանը. բայց Աստուծոյ բարկութեանն արժանի ըլլալ աւելի դժուարին է: Քնա անկէ ներում խնդրէ, նաև օգնութիւն՝ որ նորէն չմեղանչես: Վարժապետը քու բարեկամը պիտի ըլլայ, թէև ուրիշ պաշտպան չունենաս դպրոցին մէջ, միայն թէ ջանք ընես բարի ըլլալու:»

Քանի մը օր սպասեց Պր. Վարրի, ու տես-

ներլով որ տղայք չէին ընկերանար Դաւթի հետ, և խորհելով թէ գուցէ անիկա յուսահատի, միտքը դրաւ խօսիլ տղայոց: Հռորբերդոս և Հենրիկոս մտերիմ բարեկամներ էին, ու դպրոցին մէջ ալ շատ ազդեցութիւն ունէին. ուստի վարժապետը խորհելով որ, եթէ ասոնք և ուրիշ քանի մը տղայք աս դործին առաջնորդեն, բանը շուտով կրնայ շտկուիլ, անոնցմէ շորսը քովը կանչեց և ըսաւ,

«Կ'ուզեմ ձեզի Դաւիթ Սանտրոսին վրայ խօսիլ: Չեմ կարծեր թէ՛ ձեր պարտաւորութեանն համեմատ վարուած էք անոր հետ, քանզի կ'երևայ թէ անիկա իր ընթացքը շտկել կ'ուզէ, բայց դուք անոր չէք օգներ: Միթէ կը կարծէք թէ պատշաճ կերպով կը վարուիք:»

«Չեմ կարծեր թէ պարտաւոր ենք դողի մը հետ ընկերանալ,» ըսաւ Յովսէփ Մէյսըն. միւս տղաքն ալ անոր պէս կ'ըսէին:

—«Դուք բարկացած էք անոր: Ատիկա շիտակ է:»

«Իմ կողմնացոյցս դողցաւ,» ըսաւ Հռորբերդոս:

«Իմ ալ նոր զմելինս,» ըսաւ Սլպէրդ Մէյ:

«Բայց վնասը որո՞ն եղաւ, իրե՞ն թէ ձեզի.» հարցուց վարժապետը:

«Իրեն,» ըսաւ Հենրիկոս: Միւս տղայք լուռ կեցան:

—«Երբ մէկը կը վնասէ ինձի, ես կը խորհիմ որ աւելի իրեն վնաս տուաւ քան թէ ինձի. ուստի անոր կը գթամ, և երբ կը գթանք ուրիշներուն, ալ չենք կրնար բարկանալ անոնց: Արդ՝ յիշեցէք որ Դաւիթ արդէն ո՛րչափ նեղութիւն կրած է այն մեղքին պատճառաւ, ու ո՛րչափ ալ պիտի կրէ: Չէ՞ք գթար անոր վրայ: Եթէ անոր յանցանքը չյայտնուէր, դուք ալ չգտնէիք ձեր կորուստը, սակայն մեղաց բազմութեան տակ ճնշուած և Աստուծոյ երեսէն ինկած մեղաւոր մը ըլլալուն համար տակաւին գթութեան արժանի չէ՞ր:»

Տղայք սկսան քիչ մը գթութեամբ նայիլ անոր: Պր. Վարրի շարունակեց. «Տղայք, ես չեմ ուզեր հաւատալ թէ ձենէ մէկն այս դիշեր առանց Աստուծոյ օրհնութիւնը ինդրելու պիտի քնանայ: Բայց ի՞նչպէս կրնաք ձեր աղօթքին մէջ ըսել՝ ներէ մեր պարտքերը, Եւտեոյ մենք ալ կը ներենք մեր պարտականներուն:»

Այս խօսքերը տղայոց ազդեցին, թէպէտ անոնց մէջ միայն Հենրիկոս բարեպաշտ էր: Անոնք բոլորն ՚ի մանկութենէ սորված էին աղօթք ընել. բայց ասոր համար չէր միայն որ ազդուեցան, այլ վարժապետը սովորութիւն ունէր տղայոց խօսած ատենը միշտ անոնց խըղճին բողոքել, և կը հարցընէր անոնց թէ ի-

րենց ըրածը Աստուծոյ հաճելի՞ էր արդեօք: Տղայոց, ամենէն չար մարդոց անդամ, խօսելու յաջող և ազդու միջոց այս միայն գտածէր Պր. Վարրի: «Այսու ամենայնիւ,» ըսաւ անոնց ի վերջոյ, «ո՛րչափ աւելի ներողամիտ է Աստուած մեզի, քան որչափ մենք կրնանք ըլլալ ամենէն յանցաւոր մէկուն:»

Տղայք արդէն իրենց բարկութեանը յաղթած էին, և վստահացուցին զՊր. Վարրի անկեղծութեամբ գլխալ Դաւթին:

— «Շատ ուրախ եմ, բայց կը խնդրեմ նաև որ անոր ձեռնտու ըլլաք, որպէս զի իր բարի անունը վերստին ստանալու ջանքերուն մէջ չյուսահատի: Ձեր բարեսիրութեամբը ցուցուցէք անոր թէ ասիկա կարելի է: Ձեմ խնդրեր որ իբրև մըտերիմ բարեկամ ընդունիք զանիկա, քանի որ չէ ցուցուցած իր վարքովը թէ արժանի է բարեկամ ըլլալու, բայց խօսեցէք անոր հետ երբ կը հանդիպիք, զանի ձեր խաղերուն ալ կանչեցէք:»

«Բայց միւս տղայք պիտի չխաղան անոր հետ,» ըսաւ Ալպէրդ:

«Երբէք չեմ տարակուսիր որ, եթէ դուք բարեսիրութեամբ վարուիք անոր հետ, միւսներն ալ ձեր օրինակին պիտի հետևին,» ըսաւ Պր. Վարրի: «Ասանկ պիտի ընէ՞ք:»

«Կ'ընեմ,» ըսաւ Հենրիկոս: Միւսներն ալ այնպէս խոստացան:

«Ձեմ հաւատար որ Դաւթ ձեռնէ աւելի գէշ է,» ըսաւ Պր. Վարրի:

Այս խօսքին վրայ՝ տղայք ապշեցան մնացին, ու քիչ մ'ալ ցաւեցան:

— «Ի՞նչ կը կարծէք, Դաւթ ինչո՞ւ համար գողութիւն ըրաւ:»

Տղայք չկրցան պատասխան տալ:

— «Անոր ծնողքն աղքատ են: Թերևս բան մը պէտք էր անոր, և երբ ծնողքն այն բանը գնել չուզեցին կամ գնելու անկարող էին, Դաւթ փորձուեցաւ գողութիւն ընել: Ձեմ կարծեր թէ այնչափ կրօնական կրթութիւն ունեցած է որչափ դուք. թէպէտև իր ըրածին չարութիւն ըլլալը գիտէր: Այսպիսի փորձութեանց մենք հանդիպած չենք: Ո՛վ գիտէ, որչափ անիկա ընդդիմացաւ այս փորձութեան, բայց վերջապէս յաղթուեցաւ. թերևս մենք, եթէ անոր տեղն ըլլայինք, աւելի շուտ պիտի յաղթուէինք: Ընդհանրապէս շատ զօրաւոր կը համարինք զմեզ՝ փորձութիւնը դեռ չեկած: Բնաւ իրաւունք չունինք ուրիշները խստութեամբ դատապարտելու այնպիսի բաներու համար, զորս մենք, եթէ նոյնպիսի պարագաներու մէջ գտնուէինք, պիտի ընէինք:»

Նոր խորհուրդ մ'էր ասիկա տղայոց համար:
 «Ասկէ զատ,» ըսաւ դարձեալ Պր Վարրի,
 «Դաւիթ բոլորովին գէշ չէ: Եթէ Աստուած
 մեր խորին խորհուրդներուն նայի անգամ մը,
 թերևս այնպիսի ծածուկ մեղքեր պիտի տես-
 նէ, որ գողութենէ աւելի գէշ են. և թերևս
 անոնց վրայ ապաշխարած չենք մենք, քանի որ
 Դաւիթ իր մեղքին համար արդէն զոջացած է:»

Տղայք շատ սիրով մտիկ կ'ընէին աս նոր
 խորհուրդները. և վարժապետը շարունակեց,
 «Չկա՞ն ուրիշ մեղքեր որ թեթև համա-
 րուած են, բայց գողութեան չափ գէշ են: Քր-
 սութեան վրայ ի՞նչ կարծիք ունիք: Ո՞րը
 կ'ուզէք կորսնցընել, ձեր զմեռնե՞րը թէ ձեր
 բարի անունը: Աստուած ո՞րն աւելի կ'ատէ,
 գողութի՞ւնը թէ մեր առաքինութեանց վրայ
 մեծամտելը, որով կ'արհամարհենք չարագոր-
 ծը. և ամենևին չենք ջանար զանի համոզել
 կամ օգնել անոր որ ուղղուի: Այս փարիսեցա-
 կան հպարտութեան դէմ էր այն ծանր վայը
 զոր Քրիստոս կարգաց:»

«Բայց չար տղայոց հետ ընկերասնան չաղէկ
 չէ,» ըսաւ Հռոբերդոս:

— «Ո՛չ թէ ընտանեբար, քանի որ անոնք չար
 են. ապա թէ ոչ քնաս կը կրենք, քանզի կատար-
 եալ չենք. Չար ընկերակցութիւնները աղէկ

բարքը կ'ապականեն': Բայց եթէ անոնց հետ
 կ'ընկերանանք, թերևս մեր մէկ խրատը կամ
 օգնութիւնը զանոնք ուղղելու պատճառ կ'ըլ-
 լայ: Չեմ ուղեր որ թեթևութեամբ խորհիք
 մեղքի վրայ: Ոչ. ատեցէք Քրիստոս, ամէն մեղք.
 Բայց Քրիստոս սիրեցէք, ինչպէս որ Քրիստոս
 սիրեց, որպէս զի ըստ կարի օգնէք անոր: Բը-
 նաւ Քրիստոսի չափ չենք կրնար ատել մեղքը,
 ոչ ալ անոր դէպ 'ի մեղաւորներն ունեցած
 համբերութեանն ու սիրոյն կրնանք հասնիլ:
 Ուրիշներուն մեղքերը մեզի չեն կրնար քնա-
 սել այնչափ, բայց մարդոց մեղքերը Քրիստո-
 սի շատ ծանր եղան: Ուստի, մենք որ մեղա-
 ւորներ ենք ու փորձութեանց ենթակայ, և
 եթէ ուրիշներուն չափ փորձուէինք՝ աւելի
 շուտ պիտի իյնայինք ու թերևս աւելի մեծ
 սխալմունք պիտի ընէինք, մենք կ'ըսեմ ի՞նչ
 իրաւունք ունինք ուրիշները դատելու: Յի-
 սուսի նայինք և անոր օրինակին հետևինք:
 Ո՛հ, ո՛րչափ հոգիներ կան որ մեր բարեսի-
 րութեամբը միայն կրնային շահուիլ, սակայն
 մենէ չարաչար դատուելով հիմա ծուռ ճամ-
 բաներու մէջ կը քալեն: Ողորմածները ողոր-
 մութիւն պիտի գտնեն':»

Տղայք Դաւիթի համար իրենց ըրած խոստումը
 կատարեցին, և արդիւնքը շատ բարի եղաւ:

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

ԴՅՈՒՍԲ ԽՆԴԻՐԸ

Պր. Վարրի շատ անգամ կը ստիպէր զՀռոբերդոս որ Քրիստոսի ծառայելու սկսի: Բայց երբ ատեն ատեն կը հարցընէր անոր թէ՛ «Չե՞ս կրնար հիմա սկսիլ,» տղան միշտ «Չեմ գիտեր» կը սլատասխանէր: Այս պատասխանը շատ ցաւ կու տար Պր. Վարրիին, որ կը վախնար թէ դուցէ Հռոբերդոս ալ, ուրիշ ոմանց պէս, այս խնդրոյն որոշումը յասպաղէ, մինչև որ մահը գալով պատեհութիւնը բոլորովին կորսուի:

Շատ անգամ որոշեց որ այլ ևս բնաւ այս բանիս վրայ անոր չխօսի, մինչև որ Հռոբերդոս խօսքը բանայ. բայց չէր կրնար լռել, քանզի մեծ հոգ ունէր անոր վրայ: Երբեմն կը հարցընէր, «Կ'ուզե՞ս որ ալ չխօսիմ քեզի, Հռոբերդոս:» Ան ալ «Ոչ, խօսէ,» կը պատասխանէր միշտ: Չէր ուզեր որ քեռին իրեն խօսելէ դադարի, սակայն չէր ախորժեր մտիկ ընել:

Օր մը Պր. Վարրի որ մօտ գիւղ մը պիտի երթար՝ հրաւիրեց Հռոբերդոսն ու Հենրիկոսը մէկտեղ երթալ: Շատ ուրախացան տղայք: Ճամբան Պր. Վարրի բնական պատմութեան վերա-

բերեալ քանի մը հետաքրքրական բաներ պատմեց անոնց. և երբ դիւղը հասան և անիկա իր գործին կը նայէր, անոնք գիւղին ամէն կողմերը պտըտեցան: Երբ մէկտեղ տուն կու գային, Պր. Վարրի խօսքը կրօնական բաներու դարձընելով հարցուց Հենրիկոսին, «Կը զըջա՞ս Քրիստոսի ծառայ ըլլալուդ:»

«Ոչ, ամենևին.» ըսաւ Հենրիկոս, «շատ ուրախ եմ:»

— «Գժուարին չե՞ միշտ բարին ընել ևւ չար զգացմանց ու սովորութեանց յաղթել:»

— «Այո, դժուարին է, բայց միթէ մեղանչելը նուա՞զ դժուարին է:»

— «Ի՞նչ տեսակ քրիստոնեայ մը պիտի ըլլաս դուն, Հենրիկոս:»

Աս հարցման վրայ Հենրիկոս և Հռոբերդոս ալ քիչ մը շփոթեցան:

«Երկու տեսակ քրիստոնեաներ կան աչխարհիս վրայ,» շարունակեց Պր. Վարրի. «ոմանք քրիստոնէական կեանքն սկսելու ատեն կ'որոշեն իրենց քուր պարտաւորութիւնները կատարել՝ Աստուծոյ օգնութեանը ապաւինելով, առանց խորհելու դժուարութեանց և նեղութեանց վրայ որ պիտի հեանին:»

Հաւատարիմ զինուորներու նման Փրկութեան մեծ Սպարապետին պատուէրներն հարցը-

նելով՝ կը սկսին զանոնք կատարել, թէև գիտնան թէ պիտի վիրաւորուին ու թերևս իրենց կեանքն ալ կորսնցընեն։ Միւսներն այս որոշումը չեն ըներ, բայց իրենց պարտաւորութիւնը կատարելէն առաջ՝ հետևութիւններուն վրայ կը խորհին։ Իրենց պարտաւորութիւններէն ոմանք, մանաւանդ գիւրլին երևցածները, կը սկսին կատարել, իսկ ոմանց համար ալ, 'Ջանոնք կատարելու բաւական զօրութիւն չունինք' ըսելով, զանց կ'առնեն։ Այսպէս կ'անցընեն իրենց կեանքը, շարունակ կռուելով, մէկ կողմէն՝ իրենց խղճին, և միւս կողմէն իրենց հեղգութեանը դէմ։»

«Առջիներն աւելի երջանիկ ըլլալու են,» ըսաւ Հենրիկոս։

— «Այո, աւելի երջանիկ են, աւելի օգտակար, Աստուծոյ և մարդոցմէ աւելի գովեալ։ Այս է միայն ճշմարիտ ճամբան, և սոնք են որ առատօրէն պիտի վարձատրուին յաւիտենական կենաց մէջ. իսկ միւսները կը փրկուին 'անանկ' իբր թէ կրակի մէջէ'։ Կ'ողբմ' որ դուն ալ Աստուծոյ օգնութեամբը քու պարտաւորութիւններդ ճանչնալու և կատարելու ետևէ ըլլաս, ինչ որ ըլլան անոնք, որչափ և ծանր դանքելի թէ ստակի եւ թէ նեղութեան կողմանէ։ Եթէ այս սկզբունքն ըլլայ քու կե-

նացդ գլխաւոր կանոնը, ոչ միայն քեզ շատ ցաւերէ կ'ազատէ, մեծապէս օգտակար ալ կ'ըլլայ քեզի։»

«Դժուարին խնդիր մըն է այդ,» ըսաւ Հենրիկոս։

— «Այո, այնպէս է. բայց Աստուծոյ օգնութեամբը կը դիւրանայ։»

Պր. Վարրի Աւետարան մը հանեց իր գրքպանէն, և բանալով սկսաւ կարդալ. «Թէ որ զիս կը սիրէք, իմ պատուիրանքներս պահեցէք։ Ան որ իմ պատուէրներս կը բռնէ՝ ու կը պահէ անոնք, անիկա է զիս սիրողը. և ան որ զիս կը սիրէ՝ իմ Հօրմէս պիտի սիրուի. ու ես անիկա պիտի սիրեմ, ու ինքզինքս անոր պիտի յայտնեմ։ Թէ որ մէկը զիս կը սիրէ՝ իմ խօսքս պիտի պահէ. ու իմ Հայրս անիկա պիտի սիրէ, և անոր պիտի դանք, ու անոր քովը օթեան պիտի ընենք։ Ան որ զիս չի սիրեր, իմ խօսքերս չի պահեր։» Յով. Ժ. 15, 21, 23, 24։

«Վասն զի ո՛վ որ զիս ու իմ խօսքերս դասնելու ամօթ սեպէ, Որդին մարդոյ ալ զանիկա դասնելու ամօթ պիտի սեպէ՝ երբոր գայ իր ու Հօրը և սուրբ հրեշտակներուն փառքովը։» Դով. Թ. 26։

«Եւ ո՛վ որ իր խաչը չի վերցնէր՝ ու իմ ետևէս դար, չի կրնար իմ աշակերտս ըլլալ։ Ահա

ասանկ ալ ձեր մէջէն ամէն մէկը՝ թէ որ իր բոլոր ստացուածքէն ետ չկենայ, չի կրնար իմ աշակերտս ըլլալ :» Ա. Գ. Ժ. 27, 33 :

« Թէ որ մէկը իմ ետեւէս դալ կ'ուզէ, թող իր անձը ուրանայ, և իր խաչը վերցընէ, ու իմ ետեւէս գայ : Վասն զի ով որ կ'ուզէ իր անձը ապրեցընել, պիտի կորսընցընէ անիկա, և ով որ ինծի համար իր անձը կը կորսընցընէ, պիտի դաննէ անիկա : Քանզի ինչ կը շահի մարդ մը, թէ որ բոլոր աշխարհը վաստըլի, և իր անձը կորսընցընէ. կամ իր անձին համար ինչ ազատէք պիտի տայ մարդ : Վասն զի Որդին Մարդոյ իր Հօրը փառքովը պիտի գայ իր հրեշտակներուն հետ. և ան ատենը ամէն մէկուն իր գործքերուն համեմատ հասուցում պիտի ընէ :» Մ. Գ. Ժ. 24—27 :

« Մարդ մը չի կրնար երկու տէրոջ ծառայութիւն ընել . . . . 25. ք կրնար ծառայել Աստուծոյ ու մամոնայի :» Մ. Գ. Ժ. 24 :

« Կրնամ քանի մը ժամ այսպիսի տեղեր գտնել և կարգալ, » ըսաւ Պր. Վարրի. « բայց խնդիրը սա է. կ'որոշես Աստուծոյ օգնութեամբը սկսիլ կատարելու ինչ որ քեզի պարտաւորութիւն կը ճանչնաս թէ և անոնք ծանր ըլլան : Հիմա կրնաս որոշել այսպէս ընելու :»

« Ձեմ կարծեր, » ըսաւ Հենրիկոս : « Ծատ

դժուարին խնդիր է. ուստի կ'ուզեմ խորհիլ և աղօթել ասոր համար :»

Հոբերդոս զարմացաւ Հենրիկոսին ետ քաշուելուն վրայ, և քեռին ասիկա դիտելով ըսաւ,

« Սիրելի Հոբերդոս, կը յուսամ թէ ժամանակ պիտի գայ որ դուն ալ պատրաստ պիտի ըլլաս Աստուծոյ ծառայութեանը մէջ մտնելու : Այս իրիկուն չէս կրնար պատրաստ ըլլալ :»

« Այո », պատասխանեց Հոբերդոս, « շատ քաղցր կու գայ ինծի պարտաւորութիւնս կատարել : Կ'ուզեմ որ հիմա Քրիստոսի ծառայ ըլլամ :»

« Ուրեմն Քրիստոսի գնա, ու խնդրէ որ քեզի ներում և փրկութիւն շնորհէ, » ըսաւ քեռին : « Գիտես ճամբան, ասոր վրայով շատ անգամ խօսուած է քեզի : Քու քուրսէր տուր Քրիստոսի, իբրև Իեզ՞ Դուր մը, և ան պիտի ընդունի քեզ :»

Շուտ մը հասան տուն, և Հոբերդոս անմիջապէս իր սենեակը գնաց : Քեռին և Հենրիկոս շատ ուրախացան հետեւեալ առտուն երբ լսեցին Հոբերդոսէն թէ իր սիրաբ բուրովին Քրիստոսի տուած էր : Անիկա ալ շատ ուրախ կ'երեւէր և յօժար բարին ընե-

լու : Բայց Պր. Վարրիին ուրախութեանը հետ կասկած ալ խառնուած էր :

Մեծ գործ է մարդոց առաջնորդել դէպ ի փրկութեան ճամբան . քանզի քիչ մը անհագութիւն, թէ մեր և թէ անոնց կողմէն՝ դանոնք սխալ և մահաբեր մոլորութեան կը տանի : Ամէն բան աղէկ կ'երևար Հոռերդոսին վրայ , բայց և այնպէս անոր քեռին տակաւին կասկածելով հարցուց անոր . « Ի՞նչ դադափար ունիս Քրիստոսի ծառայի մը վրայ , Հոռերդոս . այնպիսին բոլոր սրտով Աստուծոյ հնազանդելու կը ջանա՞յ : »

« Ա,յո , » ըսաւ :

— « Եւ Աստուած անոր հաւատարմութեանը փոխարէն՝ անոր կը ներէ և երկի՞նք կը տանի : »

« Ա,յո , » ըսաւ դարձեալ :

— « Եւ որպէս զի փրկուիս , որոշած ես կատարել քու պարտաւորութիւններդ՝ որչափ և դժուարին ըլլան անոնք : »

« Ա,յո , » պատասխանեց :

« Հոռերդոս , կը վախնամ թէ տակաւին սխալման մէջ ես : Քրիստոսի գացիր իբրև խեղճ մեղաւոր մը որ սղորմութեան «բժանէ չէ՞ և խնդրեցի՞ր որ ներէ քեզի , թէ խոտացար որ հաւատարիմ ծառայ մը ըլլաս , եթէ քու մեղքերդ ներէ : »

« Կարծեմ այս վերջինն ըրի , » ըսաւ Հոռերդոս յուսահատած :

— « Ուրեմն ուղեցիր թողութի՞ւն շա՞տ առնել քու պարտաւորութիւններդ հաւատարմութեամբ կատարելով : »

— « Կարծեմ այնպէս ըրի : »

— « Բոլոր կենացդ մէջ երբէք աշխատանք պիտի չխնայէիր երկինք ծախու առնելու համար՝ եթէ կարենայիր . այնպէս չէ՞ : »

— « Ա,յո , քեռիս , ուրախութեամբ պիտի աշխատէի , որչափ և նեղութիւն կրէի : »

— « Բայց երկինքը ծախու չ'առնուիր , Հոռերդոս : Աստուծոյ պարգևն է ան բոլոր զանիկա ստացողներուն : Ըսե՞մ թէ ինչ է որ , ըստ իմ կարծեացս , չի թողուր քեզի Քրիստոսի ծառայ ըլլալ : »

« Եթէ կամիս , ըսէ , » պատասխանեց Հոռերդոս արամութեամբ :

— « Քու հպարտութիւնդ է : Մեղաց թողութիւն և նոր սիրտ մը կ'ուզես քեզ . քանզի չես երթար Քրիստոսի իբրև խեղճ և բոլորովին անարժան մեղաւոր մը . և չես խնդրեր որ անոր անուանը համար մեղաց թողութիւն տրուի քեզի , իբրև ինչ «բժանէ : Ուրիշները քեզի չափ աղէկ չհամարելով , կը խորհիս թէ դուն արժանի ես այն շնորհքին : Աւելի յոյս

պիտի ունենայի քեզի համար, եթէ չար տը-
ղայ մը ըլլայիր. քանզի անտան պիտի զգայիր
յանցաւոր ըլլալդ. բայց հիմա քու սիրտդ հը-
պարտութեամբ լեցուած է. և թերևս Աս-
տուած թողու քեզ որ կորսուիս:»

Հոռերդոս ձեռքը երեսին դնելով լռեց:

— «Բարեգործութեանդ համար ունեցած
հպարտութիւնդ ամէն մեղքէ աւելի ծանր է:
Այս մեղքին համար էր որ Քրիստոս շատ ան-
գամ վայ կարդաց Սաղուկեցիներուն եւ Փա-
րիսեցիներուն: Աստուած շնորհք տայ որ այդ
վիճակին մէջ չմեռնիս:»

Հոռերդոս շատ զգածուեցաւ ու սկսաւ
լալ: Պր. Վարրի խօսքը շարունակելով ըսաւ,

«Կը խրատեմ քեզ, Հոռերդոս, որ անգամ
մըն ալ Քրիստոսի երթաս, բայց իբրև բնաւ
արժանաւորութիւն չունեցող մեղաւոր մը՝ ըզ-
գալով թէ հպարտութիւնդ ծանր մեղք է. և
միայն Քրիստոսի քաւութեանը համար ո-
ղորմութիւն խնդրես: Աս իրիկուն այսպէս
կ'ընես:»

«Այո,» ըսաւ Հոռերդոս:

«Ուրեմն կ'երթամ,» ըսաւ քեռին, և կա-
մացուկ մը գոցեց սենեակին դուռը:

Հոռերդոս ծնկան վրայ գալով ջանաց Քը-
րիստոսի երթալ իր քեռւոյն ըսածին պէս: Զա-

նաց իր մեծ մեղաւոր ըլլալը զգալ, բայց սիր-
տը աւելի կարծրացած կը թուէր. և իր այս
կարծրասրտութեանը վրայ խորհելով սկսաւ
լալ: Վերջապէս ստիպուեցաւ ազաղակել, «Տէր
Աստուած, չե՛մ կրնա քեզի դալ ինչպէս որ կ'ու-
ղես: Սիրտս քար է: Փռէ՛ զե՛ս Բնա՛ն որ ե՛մ, ապա
թէ ոչ պիտի կորսուիմ: Փրկէ՛ զիս Քրիստոսի
անուանը համար:»

Ասոր վրայ Աստուծոյ թողութեան խաղա-
ղութիւնը զգաց իր սրտին մէջ, ու աս առա-
ջին անգամն էր որ ճշմարիտ երջանկութիւնը
ճաշակեց: Ուրախութեամբ կ'աղօթէր այնու-
հետեւ: Միթէ այս անգամ ալ սխալեցա՞ւ Հոռ-
երդոս: Քիչ մը ետքը այս կասկածն ունեցաւ.
դժուարաւ կրնար հաւատալ թէ նորէն սխա-
լած էր, բայց զիտնալով թէ կրնար ըլլալ,
զնաց իր քեռւոյն, և սլատմեց անոր իր նոր
դտած ուրախութիւնը ու հարցուց թէ հիմա
ալ սխալա՞ծ էր:

— Ոչ, եթէ Գոյն Քրիստոսի վրայ դրած ես
յոյսդ: Ես քու սիրտդ չեմ կրնար տեսնել.
սակայն անդադար Աստուծոյ օգնութիւնը
խնդրէ, որ իրեն միայն յուսաս ու ան պիտի
չթողու քեզի սխալիլ:»

— «Այո, անոր միայն կը յուսամ: Բայց
ինչո՞ւ աւելի չզգացի մեղաւոր ըլլալս,

և ինչո՞ւ այնչափ կարծր էր սիրաս : »

— « Կոտրած սիրան Աստուծոյ պարզւեն է : Եթէ տար Աստուած քեզի այսպիսի սիրա մը անմիջապէս, թերեւ այն սիրան ունենալուդ պիտի յուսայիր յաւէտ քան թէ Քրիստոսի : Բայց վերջապէս տուաւ, սրտիդ կարծրութիւնը տեսնելը տուաւ քեզի, և այնպէս խոնարհեցար, եթէ, ինչպէս կ'ըսես, թողած ես ինքզինքդ ճշմարտապէս Քրիստոսի սղորմութեանը : Կոտրած սրտէ մը կը բղխի այն աղօթքը որ ըսիր, 'Փրկէ զիս ինչպէս որ եմ', ապա թէ ոչ պիտի կորսուիմ' : »

« Ո՛րչափ բարի է ինծի Աստուած, » ըսաւ Հոբեբրդոս : Հիմա կը զգամ որ շատ քաղցր է անոր համար նախատինք կրել : Կրնամ որոշել որ կենացս մէջ իմ գլխաւոր գործս պիտի ըլլայ պարտաւորութիւններս ճանչնալու և կատարելու ետեւ ըլլալ, որչափ և ծանր ըլլան անոնք, թէպէտեւ իմ կարծածէս աւելի տկար ըլլամ : Ո՛հ, կը յուսամ թէ յանձնապաստան Պետրոսին նման պիտի չըլլամ : »

« Այո, քաղցր է Քրիստոսի համար նեղութիւն կրել, » պատասխանեց քեռին : « Ուրախ եմ որ այս որոշումը կրնաս ընել հիմա : Բայց շատ դիւրին է այսպէս ըսել ինչպէս որ Պետրոս ալ վստահութեամբ ըսաւ թէ իր Տէրոջը

հաւատարիմ պիտի ըլլար : Աստուծոյ օգնութեանն ապաւինելով որոշումդ ըրէ և աղէկ պիտի ըլլայ քեզի : Հիմա սկսէ կատարել : »

Այն օրը երեւելի օր մըն էր Պր. Վարրելի, ինչպէս նաև Հոբեբրդոսի կենացը մէջ :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Գ .

ԿՐԻՍՏՈՍ ՊԱՆԵՆ

Կիրակի օր մը իրիկուան դէմ Հենրիկոս նամակ մը կը գրէր, և Յովհաննէս պատուհանին քով նստած երբեմն դուրս կը նայէր ու երբեմն Հենրիկոսին : Ետքը յանկարծ ըսաւ .

« Հենրիկոս, ապօրինաւոր բան մը կ'ընես, ըսե՛մ ինչ է : »

Հենրիկոս, « Այո, եթէ կամիս ըսէ, » պատասխանելով դրիչը սրբեց . քանզի գիտէր որ խօսակցութիւնը երկայն պիտի տևէր :

— « Կիրակի օր նամակ կը գրես : »

— « Ի՞նչպէս գիտես թէ ասիկա օրինաւոր չէ : »

— « Տիկին Տէյ այնպէս ըսաւ ինծի, Աստուած աշունչէն ալ ցուցուց այս բանին օրինաւոր չըլլալը : »

— «Աղէկ, կ'ուզեմ որ ինձի ալ ցուցնես:»

— «Չեմ յիշեր ուր գրուած են այն համարները. բայց կան տեղեր ուր կ'արգիլուի այսպիսի գործ մը: Չեմ ըսեր թէ ճիշտ նամակ գրելու վրայով խօսուած է, բայց ասիկա ալ արգիլուած բաներուն կարգէն է: Եթէ վրնտրուես պիտի գտնես:»

— «Եթէ այսպէս է, ալ չեմ գրեր. բայց շատ բարի անձինք տեսած եմ որ այսպիսի բաներ կ'ընեն:»

— «Բարի մարդիկ ալ կատարեալ չեն: Եթէ Պր. Պլաշրի սնտուկէն ստակ առնելու ըլլամ, ըսելով թէ՛ բարի մարդիկ, երէցներ ու սարկաւազներ անգամ, այսպէս ըրած են, չեմ կարծեր թէ անիկա պիտի հաճի:»

«Ես ալ չեմ կարծեր,» ըսաւ Հենրիկոս խընդալով:

— Դաւիթ որ բարի կ'երևեր՝ չարութիւն գործեց. և Աստուածաշունչին մէջ յիշուած շատ անձինք անկատար էին: Սակայն Սուրբ Գիրքն անոնց չար գործքերուն չի լռեր: Ծիշտ ասոր համար կը սիրեմ Աստուածաշունչը, քանզի անկեղծ գիրք մըն է: Չի ջանար արդարացրնել զմարդիկ, ըսելով թէ փոքր կատարեալ ըլլալ: Անոնց ստոյգ պատմութիւնը կ'ընէ. թէպէտև Պետրոսի և Իսահակայ ստա-

խօսութեան պատմութիւնն ակորժելի չի գար մեր ականջներուն: Ասիկա քաջալերութիւն կու տայ մեզի որ ջանանք բարի ըլլալ, քանզի նախնիք ալ մենէ քիչ դժուարութիւն չը կրեցին: Եթէ ամէնքը բողբոջվին կատարեալ ցուցուած ըլլային, ես պիտի չհաւատայի: Կեղծաւորութիւնը կ'ատեմ:»

«Բաւական բաներ ըսիր,» պատասխանեց Հենրիկոս խնդալով: «Բայց Պր. Վարրիին պիտի հարցնեմ, թէ Կիրակի օր նամակ գրելու վրայ ի՞նչ կը խորհի:»

— «Եթէ անիկա ըսէ թէ աղէկ բան է, կը կարծես թէ աղէ՞կ պիտի ըլլայ: Ես եթէ քու տեղը ըլլայի, կ'արծեմ պիտի նայէի մանաւանդ թէ Աստուածաշունչ ի՞նչ կ'ըսէ:»

— «Անտարակոյս: Բայց Պր. Վարրի ալ պիտի ցուցնէ թէ Աստուածաշունչն ի՞նչ կ'ըսէ:»

«Ինձի համար հոգ չէ,» ըսաւ Յովհաննէս: «Ես, քանի որ Աստուածաշունչ ունիմ ու կըրնամ կարգալ և միտք ալ ունիմ ու կըրնամ խորհիլ, ասոնք կը գործածէի: Եթէ միշտ Պր. Վարրիէն կախում պիտի ունենաս, ինչո՞ւ համար տրուած են ասոնք:»

«Բայց անիկա ինէ իմաստուն է ու կընայ օգնել ինձի,» ըսաւ Հենրիկոս:

— «Ճշմարիտ է: Բայց ես հաւատաբար անոր գրպանը դնել պիտի չուզէի: Գիցուք թէ սխալ բան մը ըսաւ. քեզի համար ինք պատասխանատու չի կրնար ըլլալ, քանի որ դուն խելք ու Աստուածաշունչ ալ ունիս:»

Հենրիկոս խռովեցաւ: Վախցաւ որ իր բարեկամին աւելի ապաւինած էր քան թէ Աստուածաշունչին:

«Աղէկ» ըսաւ վերջապէս, «բայց չեմ գիտեր թէ ուր են այն համարները, և դուն ալ չես գիտեր. ուրեմն դարձեալ Պր. Վարրիին հարցընելու եմ:»

— «Կ'երևայ թէ զանոնք վնասուելէ կը փախչիս. այդպիսի համարում չունէի վրադ, Հենրիկոս: Եթէ կ'ուզես Համաբարբառը բանալով Սուրբ օրուան վրայ եղած բոլոր վկայութիւնները կարդալ, ես կը գտնեմ զանոնք Աստուածաշունչին մէջ:»

Հաճեցաւ Հենրիկոս, ու սկսան շուտ շուտ բանալ վկայութիւնները: Շատ պատուէրներ դասն Եօթներորդ օրը սուրբ պահելու համար, ու սոսկալի դատապարտութիւններ զանիկա պղծողներուն: Գտան որ Իսրայէլացւոց թոյլտուութիւն եղած չէր օրական մանանան անգամ ժողովելու Սուրբ օրը, այլ նախընթաց օրը կը ժողովէին. և ասոր համար հրաշք ալ գործուեցաւ:

Հենրիկոս հետևեալ երկու վկայութիւններուն աւելի միտ դրաւ. —

«Տէրը այսպէս կ'ըսէ. Ձեր անձերուն զգուշութիւն ըրէք, և շաբաթ օրը բեռ մի վերցընէք, ու Երուսաղեմի դռներէն ներս մի բերէք. Եւ շաբաթ օրը ձեր տուներէն դուրս բեռ մի հանէք, ու բնաւ գործ մը չընէք, հապա շաբաթ օրը սուրբ պահեցէք, ինչպէս որ ձեր հայրերուն պատուիրեցի:» Երեմ. Ժ. 21, 22:

«Թէ որ շաբաթը իմ սուրբ օրս՝ քու ցանկութիւնդ կատարելէն ոտքդ դարձնես, ու շաբաթը՝ քու զուարճութիւնդ, և Տէրոջը նրւիրուած օրը՝ պատուական անուանես, ու զանիկա պատուես, քու ճամբաներուդ չհետևելով, քու ցանկութիւնդ չկատարելով, ու արտաք խօսք չխօսելով, ան ատենը Տէրոյմով պիտի ուրախանաս. և քեզ երկրիս բարձր տեղուանքը պիտի հանեմ, ու քու հօրդ Յակոբին ժառանգութիւնը քեզի պիտի կերցընեմ. քանզի Տէրոջը բերանը խօսեցաւ:» Ես. ԾԸ. 13, 14:

«Եթէ պարապ խօսքեր ընելու չենք, քաջ գիտեմ որ նամակներ ալ գրելու չենք,» ըսաւ Յովհաննէս: «Շաբթուան գործերուն վրայ կրնանք խօսիլ յանխորհուրդս կամ առանց ուշադրութեան. բայց նամակ գրելէն առաջ խորհիլ պէտք է: Սուրբ օրը Աստուածաշունչին

պատուիրածին պէս պահողներ շատ չեն:»

«Այո, այնպէս է,» ըսաւ Հենրիկոս, «բայց յայտնի է թէ Աստուած ինչ կը պահանջէ: Ուրախ եմ որ առաջ Սուրբ Գրքին ըսածին նայեցայ, բայց տակաւին Պր. Վարրիին խորհուրդը կրնամ հարցընել, թերեւս անիկա ուրիշ վկայութիւններ գիտէ: Քե՛նէ շնորհակալ եմ քու խրատիդ և օգնութեանդ համար:»

«Է՛հ, ուրիշ զբաղում չունէի,» ըսաւ Յովհաննէս հեգնութեամբ:

— «Գուն շատ կը խորհիս և կը հասկնաս այս բաները, ուրեմն ինչո՞ւ Քրիստոսի ծառայ չես ըլլար: Ինչո՞ւ այս իրիկուն չես սկսիր անոր ծառայելու, Յովհաննէս:»

— «Հիմա պատրաստ չեմ. բայց զարմանալու բան մը պիտի չըլլայ եթէ շատ ժամանակ չանցած սկսիմ:»

— «Բայց ինչո՞ւ կը սպասես:»

— «Ձեմ գիտեր. պատրաստ չեմ, ուրիշ պատճառ չկայ:»

— «Ես շատ աւելի ուրախ եմ հիմա քան թէ առաջ, Յովհաննէս: Երբեմն կը խորհիմ որ թերեւս դուն կը վախնաս թէ Քրիստոսի ծառայելու սկսելէն ետքը երջանիկ պիտի չըլլաս:»

— «Այնպէս է. պէտք է որ բարեպաշտ

մը շատ զգոյշ ըլլայ, և շատ բաներ թողու:»

— «Ի՞նչ է որ չես կրնար թողուլ:»

— «Յատուկ բան մը չկայ: Մասնաւոր բաներ միտքս չեն գար, բայց ընդհանուր:»

— «Ձեմ կարծեր որ այդչափ դժուար պիտի դայ քեզի, եթէ Քրիստոսի անունովն ընես ամէն բան:»

«Բայց Բ՛լը պարտաւորութիւնները կատարել հարկ է. ասիկա դժուար է,» ըսաւ Յովհաննէս:

Հենրիկոսին միտքը ինկաւ Պր. Վարրիին քանի մը օր առաջ առաջարկած խնդիրը որուն Հենրիկոս դեռ պատասխանած չէր, և այլևս չխօսեցաւ:

Երկուշաբթի օրը Հենրիկոս հարցուց իր վարժապետին Կիրակի օրը նամակ գրելու վրայով:

«Կարծեմ գիտես Աստուածաշունչն ինչ կ'ըսէ այս նկատմամբ,» ըսաւ Պր. Վարրի:

«Ի՛նչ, Յովհաննէս պատմե՞ց քեզի.» հարցուց Հենրիկոս զարմանքով:

— «Ոչ, դուն պատմէ: Վիճաբանութիւն՞ն ըրիք:»

«Այո,» ըսաւ Հենրիկոս, և ամէն բան պատմեց անոր:

«Ձեր դոսած հետևութիւնը ճշմարիտ է,»

ըսաւ Պր. Վարրի: « Հասարակ գործեր և միայն բարեկամութեան համար գրուած նամակներ յայտնապէս արդիւրւած են. բայց կրօնական բաներու վրայ նամակ գրելու կարծեմ արգելք չկայ: Ասոնք տարբեր են բոլորովին, թէպէտև ոմանք ասոնց համար ալ կ'ըսեն թէ արգիւրւած են: Ես իմ նամակներս կիրակի օրուան չեմ թողուր. բայց եթէ պատահի քրիստոնէի կրօնական նամակ մը գրել՝ ես մեղք չեմ համարիր գրել զայն: Այս օրուան վրայ մանրամասնաբար պատուէրներ տրուած են Հրէից: Ելից մէջ ըսուած է: 'Շաբաթ օրը ձեր բոլոր բնակարաններուն մէջ կրակ պիտի չը վառէք': »

Հենրիկոս եւ Հռոբերդոս խորհեցան թէ Իսրայէլացիք շատ նեղութիւն կրած պիտի ըլլային այս պատուէրը պահելով:

« Աստուածաշունչն ամէն բանի կանոն չի տար, » ըսաւ Պր. Վարրի. « միայն սկզբունքներ կու տայ, որոնցմէ հետևեցնենք մասնաւոր պարտաւորութիւններ: Սակայն յայտնի է թէ կերակուր եփելու և ասոր նման գործքերու համար կրակ վառելը արգիւրւած էր, քանզի այսպիսի զբաղմունքով մարդիկ կը մոռնան հոգևոր խորհուրդները: »

« Մարդ մը որ շատ կը մտի, կրնայ իր հո-

գևոր պարտուցը վրայ ուշադրութեամբ մտածել, » ըսաւ Հռոբերդոս:

— « Ոչ, չի կրնար, վտանգ ալ կայ որ հիւանդանայ: Ձեմ կարծեր որ հարկի համար և կենաց և առողջութեան պահպանութեան համար եղած գործերը արգիւրւած են: Քրիստոս կ'ըսէ, 'Ողորմութիւն կ'ուզեմ ու չէ թէ զոհ': Նաև Հրէից եղը արձակելն ու արբուցանելը չդատապարտեց: Ի պահանջել հարկին կրակ վառելն այս բաներէն ի՞նչ տարբերութիւն ունի. բայց մարդիկ, բարեպաշտ մարդիկ անգամ, պատշաճ զգուշութեամբ չեն պահեր կիրակի օրը: Շատեր փոխանակ երախտագէտ սրտով գոհութիւն մատուցանելու կիրակին Պարգևոյին, այն օրը սուրբ պահել բեռ մը կը համարին: Իրենց շաբաթական գործերուն վրայ խորհելով, խօսելով, տուները պտրտելով այցելութեան, այն օրուան պատուական ժամերը կ'անցընեն առանց հոգևոր օգուտ մը քաղելու: Ձգոյշ եղէք, և միշտ աշխատեցէք որ Տէրոջը հաճելի կերպով մը պահէք Անոր օրը: Առանց արտաքին գործքի ալ կրնանք աւրել Սուրբ օրը, որչափ ևս առաւել, եթէ կը խաղանք և հասարակ տեսութեանց երթալով ասդին անդին կը պտրտինք: Զանայէք որ այն օրը ձեր ամենէն զուարճալի գործ-

բրն ըլլայ Աստուծոյ պաշտօն մատուցանել,
որպէս զի ձեր հոգիներուն հանգստեան օր, մի-
անգամայն ճաշակ մը ըլլայ երկնային հան-
գըստեան:»

Գ Լ Ո Ի Խ Ժ Դ .

ՄԵՐ ԳԱՂԱՓԱՐԱՅ ԵՒ ՎԱՐՄԱՆՅ ՓՈՐՁԱՔԱՐԸ

Պր. Վարրի խօսակցութիւնը շարունակելով
ըսաւ Հենրիկոսին. «Ի՞նչպէս գիտցար թէ Յով-
հաննէս իմացուցած է ինծի ձեր վիճաբանու-
թիւնը:»

— «Քանզի ըսիր որ նայեմ թէ Աստուա-
ծաշունչն ինչ կ'ըսէ: Յովհաննէս կը կարծէ թէ
ես չափազանց կ'ապաւինիմ քու խորհուրդներ-
ուդ. և թէ, թէպէտ դուն ինէ իմաստուն
ես ու կրնաս օգնել ինծի, բայց քանի որ խելք
և Աստուածաշունչ ունիմ, պէտք է որ զա-
նոնք գործածեմ, քանզի եթէ պատահի որ
քեզի ապաւինելով սխալման մէջ իյնամ, վնաս-
ը ես պիտի կրեմ:»

«Խելացի խորհուրդ մըն է,» ըսաւ Պր. Վար-
րի: «Անոր հասակակից տղոցմէ շատ քիչերը

կը գտնուին որ այսպիսի բաներ կը խորհին:
Շատ անգամ անկէ մեծերն ալ կը մոռնան
այս բանը: Ինծի ալ խրատ մըն է այս, որ չը
թողում քեզի չափազանց դիմել իմ խորհուրդ-
ներուս: Յովհաննէս բարեպա՞շտ է:»

— «Ոչ:»

— «Կիրակնօրեայ դպրոց կ'երթա՞յ:»

— «Ոչ:»

— «Եթէ կամիս, անոր ըսէ թէ քեզի տուած
խրատը շատ աղէկ է. և թէ կ'ուզեմ որ իմ
դասիս դայ: Ես անոր պէս Խոհու տղաք շատ
կը սիրեմ:»

Հենրիկոս շատ ուրախացաւ իր բարեկամին
նկատմամբ տրուած այս գովութեան համար:

«Յովհաննէսին խորհուրդը շիտակ է,» շա-
րունակեց Պր. Վարրի: «Աստուած մեզի խելք
և ուրիշ պարգևներ կը շնորհէ որ գործա-
ծենք զանոնք: Այս ձերքերն ունենալով կը
պարտաւորինք զանոնք գործածել: Նաև եթէ
Աստուած քենէ մեծ և իմաստուն բարեկամ-
ներ և աղէկ գիրքեր տուած է քեզի, կ'ուզէ
որ գործածես զանոնք: Մտիկ ըրէ այն բարե-
կամներուն խրատներուն, զանոնք մի մերժե՛ր
այլ շատ զգուշութեամբ մտածէ անոնց վրայ:
Բայց Աստուած չուզեր որ այսպիսի բարեկամ-
ներու և անոնց խրատներուն նայելով գոհ ըլ-

լանք. ապա թէ ոչ խելք պիտի չտար մեզի,
քանզի Անիկա անպիտան բան չի տար:»

«Ուրեմն մենք մեզէն խորհելու ենք,» ըսաւ Հոռերդոս:

— «Այո, անոնց խրատն Աստուածաշունչին հետ բաղդատելու ես. և եթէ աղէկ մը մտածելէն և աղօթելէն ետքը կը տեսնես թէ այն խրատը հակառակ է Սուրբ Գրոց, մերժելու ես զայն, թէ և այսպէս ընելով սիրելի բարեկամներ թողուլ հարկ ըլլայ. ապա թէ ոչ Գրիստոս պիտի ըսէ թէ իրեն արժանի չես: Դիցուք թէ ես ըսած ըլլամ թէ Կիրակի օրեր նամակ դրել փնաս չունի, դուն ալ ինձի մտիկ ընելով դրես, և դատաստանին օրը իմ դաղափարս պատճառ բռնելով ջանաս ինքզինքդ արդարացրնել. Աստուծոյ պատասխանը ո՛չ ապաքէն սա պիտի ըլլայ, Աստուածաշունչը տուի քեզի ու խելք ալ որ հասկնաս զանիկա: Չպատուիրեցի թէ, եթէ խնդիր մը ունենաս, բարեկամներուդ հարցնես, այլ թէ Գեռեռ Գեռեռ. և դարձեալ թէ՛ եթէ մէկը իմաստութենէ պակաս՞ ըլլայ, թող Խնդրէ Աստուծոյ և անոր պիտի տրուի՛:»

«Բարեկամներուն չար խրատը մարդկային օրինաց դէմ դործելուն հետևանքէն չի կրնար ազատել մեզ,» ըսաւ Հոռերդոս:

— «Ոչ. եթէ այնպէս ըլլար օրէնքն անօգուտ էր, քանզի ամէն չարագործ կրնար պատճառ բռնել ուրիշներուն ազգեցութիւնը: Աստուծոյ օրէնքներն անոր Գիրքէն, Աստուածաշունչէն կը սորվինք, որուն մէջ յայտնապէս ըսուած է թէ՛ Մեզմէ ամէն մէկը Աստուծոյ հաշիւ պիտի տայ եր Խնդրէ համար՛: Այլոց դաղափարներուն հետևելէն որչափ չարիք մտեր են աշխարհ: Ասոնց մէկն ալ չէր ըլլար, եթէ մարդիկ Աստուածաշունչին նայած ըլլային աղօթքով: Բազմաթիւ մարդիկ Պապին և անոր քահանայից դաղափարներուն առանց քննութեան հետևելով՝ շատ սխալմանց և չարեաց ենթակայ եղան:»

«Իմ դաղափարներուս ալ ապաւինելով կըրնամ սխալիլ,» ըսաւ Հենրիկոս:

— «Անտարակոյս. բայց Աստուած մեզի կը խոստանայ ըսելով, թէ որ ձեզմէ մէկը իմաստութենէ պակաս՞ ըլլայ, թող խնդրէ Աստուծմէ՛ որ ամենուն առատապէս կու տայ՝ ու չնախատեր, և անոր պիտի տրուի: Յակ. ա. 5: Եթէ այս խոստմունքին ապաւինելով, և միայն քու պարտաւորութիւնդ ճանչնալու նպատակաւ Աստուծոյ երթաս, Սուրբ Հոգին պիտի առաջնորդէ քեզի: Բայց եթէ ինձի դաս, այնչափ վատահաշիւն չես կրնար ունենալ:

Շատ անգամ կ'ըլլայ որ խնդիրն աղէկ մը չքննելով կը սխալիմ. քանզի կատարեալ մարդ չի գտնուիր: Աստուած քեզ տկար մարդու մը չի զրկեր, այլ երբ կը հրաւիրէ: Աղէկ է որ քու բարեկամներուդ խրատին դիմես, սակայն պարտիս զգուշութեամբ և աղօթքով Աստուծոյ հետ բաղդատել անոնց տուած խրատները, և երբ Աստուծոյ խօսքին չեն համաձայնիր, մերժելու ես զանոնք:»

«Բայց եթէ այսպէս ընենք, մեզ չար և յամառ պիտի կոչեն մարդիկ,» ըսաւ Հռորբերդոս:

— «Թերևս ուստի աւելի զգուշութիւն ընել պէտք է, որ այս նախատանաց արժանի չըլլանք: Եթէ քեզի համար ես խորհիմ, քու միտքդ պիտի տկարանայ. ինչպէս որ եթէ քու տեղդ ես պտըտէի, քու մարմնոյդ օգուտ մը պիտի չըլլար: Ամէն մարդ իրեն համար ուտելու, պտըտելու և խորհելու է. ապա թէ ոչ կը տկարանայ: Եթէ ես քու տեղդ խորհիմ, դուն ի՞նչ պիտի ընես, երբ ես քովդ չըլլամ: Բայց եթէ Աստուծոյ նայիս, ան ամէն տեղ ներկայ է, ու միշտ քեզի պիտի առաջնորդէ:»

«Ես կը կարծէի թէ իրենց խորհուրդներուն հետևիլը երիտասարդաց յանձնապատանութիւնն է,» ըսաւ Հռորբերդոս զարմանքով:

«Անտարակոյս այնպէս է,» ըսաւ Պր. Վար-

րի: Պզտիկ տղայ մը անսալու է մեծ մարդոց, բայց երբ տղան մեծնալով իրեն համար կը խորհի և որոշում կ'ընէ, վտանգ կայ թէ ուրիշներուն գաղափարներն անարգելով իրենը չափազանց յարդէ: Բայց իմ խրատս աս է որ մարդ իր խորհուրդին չվտահանալով ուրիշներուն խրատներուն դիմէ, միանգամայն աղօթքով այն խրատներուն վրայ մտածելով Աստուածաշունչին հետ բաղդատէ և քննէ զանոնք: Կը տեսնես որ ասիկա բոլորովին տարբեր բան մըն է:»

— «Այո. և եթէ այսպէս է, պէտք չէ մէկը զգուշացընել ուրիշին խրատին դիմելէ:»

— «Շատ քիչ զգուշացընել պէտք է աշխարհային իրաց նկատմամբ. բայց եթէ խնդիրը կրօնական բաներու և պարտաւորութեանց վրայ է, պէտք է զգուշացընել շատ: Զարմանալի է որ երիտասարդներն աշխարհային բաներու մէջ իրենց իմաստութեանը չափազանց կ'ապաւինին, թէև այսպիսի բաներու համար անսխալ կանոն մը չունենալով բարեկամաց խրատներուն կը կարօտին. բայց կրօնական բաներու մէջ ուրիշներուն շատ կը վտահանին, թէև աս բաներուն համար Աստուած յատուկ Գիրք մը չնորհած է: Աս երկու սրկալմունքը շատ վնասներ կը պատճառեն:»

«Ի՞նչպէս ատ վտանգին մէջ կ'իյնանք,» հարցուց Հենրիկոս:

— «Քրիստոնէական կենաց ընթացքին նկատմամբ մեր գաղափարները կը կազմենք մեր բոլորտիրը եղողներուն կամ սիրելի բարեկամի մը ընթացքին նայելով, ոչ թէ Աստուածաշունչին պատուէրներուն: Եթէ ուրիշներուն չափ բարեպաշտ ենք, գոհ կ'ըլլանք: Եւ եթէ անոնցմէ կ'անցնինք քիչ մը, մենք զմեզ պատուոյ արժանի կը համարինք: Բայց Աստուծոյ խօսքին պահանջումներուն հետ բաղդատելու ենք զմեզ. եթէ այնպէս ընենք, ո՛րչափ անկատար պիտի գտնենք զմեզ: Մենք զմեզ մեր ընկերներուն հետ բաղդատելով կը դատենք, մոռնալով որ Աստուած իր խօսքովը կը դատէ զմեզ: Ասոր համար է որ մեր թերութիւններէն գոհ կ'ըլլանք:»

«Իրենք 'իմաստուն ենք' ըսելով, յիմարեցան.» ըսաւ Հենրիկոս:

— «Այո, Աստուծոյ խօսքը զմեզ ուրիշներուն հետ բաղդատելէ կը զգուշացընէ: Ես կը հաւատամ որ աս է ժամանակիս գլխաւոր չարիքը և Սատանային սիրած որոգայթը, որ կը գործածէ Քրիստոնեաները տկարացընելու: Ոչ, սիրելի տղաքս, ամենէն աղէկ Քրիստոնեան ալ ձեզի օրինակ չբռնէք, հապա Սուրբ Գիւր-

քը: Գոհ մի ըլլաք, երբ կը տեսնէք որ ուրիշներուն չափ կամ անոնցմէ աւելի բարի էք, այս է Բարոյի-նը դատաստանին օրն անօգուտ պիտի ըլլայ ձեզի: Մի միայն փորձաբար՝ Աստուծոյ խօսքն է: Չարութիւն մի գործէք տեսնելով որ ուրիշները կը գործեն, և մի հաւատաք սխալ բանի մը՝ տեսնելով թէ ուրիշները կը հաւատան, այլ ամէն վարդապետութիւն և սովորութիւն քննեցէք Աստուածաշունչով. և Պօղոս Առաքելոյն ըսածին պէս, 'Թէ որ մենք՝ կամ երկինքէն հրեշտակ մը դայ աւետարանէ ձեզի անկէ ուրիշ՝ որ մենք աւետարանեցինք ձեզի, նզովեալ ըլլայ':»

«Շատ ընական է մեծապէս ազդուիլ անոնցմէ, զորս կը սիրենք և կը պատուենք,» ըսաւ Հոորեբդոս:

— «Այո, բայց նայելու է որ անոնց ազդեցութիւնն Աստուծոյ օրինաց համեմատ ըլլայ, ապա թէ ոչ շատ չարիքներու ենթակայ կ'ըլլանք: Հետևեալ համարները կարգացէք և պիտի տեսնէք թէ ինչ է փորձաբարը: — Ինչու որ մենք չենք համարձակիր մեր անձը կշիռքի դնել ու բաղդատել ոմանց հետ, որ ինքզինքնին կը գովեն. բայց անոնք իրենցմով իրենց անձերը չափելով, և զիրենք իրենց հետ բաղդատելով՝ չեն հասկնար: Բայց մենք չա-

փէ դուրս բաներով պիտի չպարծենանք, հասպա ան կանոնին չափովը, որ Աստուած մեղի բաժին տուաւ՝ մինչև ձեզի հասնելու: Վաստն զի չէ թէ ան՝ որ իր անձը կը դովէ, անիկա է ընտրուածը, հասպա ան՝ որ Տէրը զանիկա կը դովէ՝: Բ. Կորն. Ժ. 12, 13, 18: Եթէ այս կանոնին հետևիք, միշտ պիտի կըրնաք դիւրութեամբ կատարել ձեր պարտաւորութիւններն՝ առանց անոնց հետևութիւնները նկատելու: Որոշեցի՞ր այն խնդիրը, Հենրիկոս, զոր անցեալները հարցուցի քեզի:»

— «Ոչ բայց շիտակ պատասխանին կը մտենամ օրէ օր, և ասոր վրայ շատ կը խորհիմ, նաև կ'աղօթեմ:»

— «Հարկ չէ որ Քրիստոս մը այսչափ ուշացրնէ խնդրոյ մը պատասխանը, Հենրիկոս, — Մենք որ մեղքին մեռանք, ի՞նչպէս դեռ անոր մէջը կենանք»: Երբ Քրիստոսի դացելը ներում խնդրելու, ըսիր թէ ինքզինքդ բոլորովին անոր յանձնեցիր իբրև քու Փրկչիդ: Կէ՞ս մը նուիրեցիր ինքզինքդ անոր ծառայութեանը:»

«Գիտեմ որ աղէկ չէ՝ բայց և այնպէս կը հաւատամ որ Քրիստոս պիտի փրկէ զիս: Աս իրիկուն ալ դարձեալ չեմ այո՛ ըսելու,» ըսաւ Հենրիկոս տխրութեամբ:

— «Ձեմ գիտեր թէ քինէ աւելի շուտ պիտի կրնայի՞ պատասխանել, եթէ Քրիստոնէական կեանք սկսած ատենս այս խնդիրն առաջարկուէր ինձի: Ան ատեն չխորհեցայ ասոր վրայ, բայց կը հաւատամ թէ բոլոր այսպիսի բաներն յառաջագոյն որոշելն աղէկ է: Քրիստոս այս մտքով իր աշակերտներուն ըսաւ սա խօսքը, Ան որ իր խաչը չի վերցըներ ու իմ ետևէս չի գար, ինձի արժանի չէ՛: Ոչ կէս սիրամը, ոչ ալ կէս ծառայութիւն մը նուիրելու ենք Տէրոջը: Քրիստոս մեզի համար, մենք չարքե՞նք անոր համար:»

Գ Լ Ո Ի Ն Ժ Ե .

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՅԻՆ ԴԱՍԸ

Հենրիկոս պատմեց Յովհաննէսին Պր. Վարրիի ըսածները Կիրակին պահելու նկատմամբ, նաև փոխանակ Աստուծոյ հրամաններուն՝ մարդոց գաղափարներուն հետևելուն վտանգը. և վերջապէս Պր. Վարրիի հրաւերն անոր դասին երթալու համար: «Պիտի երթաս, այնպէս չէ՞.» ըսաւ Յովհաննէսին. «զանիկա պի-

տի սիրեսս դուն, ան ալ քեզ պիտի սիրէ:»

Յովհաննէս շատ ուրախացաւ որ Պր. Վարրի գոված էր անոր հանճարը, և թէպէտ ասկէ առաջ Հենրիկոսին բոլոր հրաւերները մերժած էր, սակայն այս անգամ խոստացաւ երթալ Կիրակնօրեայ դասին:

«Այդ խորհուրդները երբէք իմ միտքս պիտի չգար,» ըսաւ Հենրիկոս: «Ուստի՞ գտար այնպիսի իմաստալից գաղափարներ, Յովհաննէս:»

— «Ասդին անդին պտըտելով: Եթէ ինձի չափ փորձառութիւն ունենայիր, դուն ալ կրնայիր խորհիլ:»

— «Բայց աս խորհուրդը միտքդ բերող բանն ի՞նչ էր:»

— «Ի՞նչ պիտի ըլլայ, տեսայ որ բարի մարդոց մէկը Մկրտիչեան է, ուրիշ մը Եպիսկոպոսական, ուրիշ մը Երիցական կամ Ժողովական, բոլորը բարի մարդիկներ են և հաւատոյ գլխաւոր կէտերուն մէջ կը համաձայնին, սակայն այլ և այլ բաներու մէջ իրարմէ շատ տարբեր կը խորհին: Արդ՝ ի՞նչպէս կրնայի գիտնալ թէ որուն ըսածը ճշմարտութեան աւելի մօտ է:»

— «Մի միայն Աստուածաշունչին նայելով:»

— «Այո, այնպէս է: Գիտէի որ Աստուածաշունչին դիմելու էի, ոչ թէ մարդոց գա-

ղափարներուն: Բայց եթէ այսպիսի վիճարանական խնդիրներու մէջ կը պարտաւորինք այլոց ջնայել, ինչո՞ւ համար ուրիշ խնդրոց մէջ ալ այնպէս չըլլայ: Ասոր վրայ Տիկին Տէյլին հետ ալ խօսած եմ, ան ալ ինձի իրաւունք տուած է:»

Յովհաննէս խօսքին վրայ կեցաւ, և Կիրակի օրը Հենրիկոսին հետ դնաց:

«Մեր դասին կանոնն է,» ըսաւ Պր. Վարրի, «որ իւրաքանչիւր ոք իր գաղափարը յայտնէ, ու ետքը ով որ ուզէ այն գաղափարին վրայ խօսի: Ամենուն թոյլտուութիւն կայ դասին վրայով ուզածը հարցընելու: Այսօրուան դասն աղօթքի վրայ է: Առաջ ես կը հարցընեմ թէ Ուրիշ՞ իրաւունք ունինք աղօթք ընելու: Ղուկաս, այս բանիս վրայ ի՞նչ է քու գաղափարդ:»

— «Դասի պատրաստութիւն ըրած ատենս չը խորհեցայ այս խնդրոյն վրայ, բայց կարծեմ իրաւունք ունինք աղօթելու անոր համար որ Աստուած մեր Հայրն ու Արարիչն է:»

«Ուրիշ,» ըսաւ Պր. Վարրի:

«Թերևս մեր կարօտութեանը համար,» ըսաւ Յակոբ:

Երբ ամէնքը լռեցին, վարժապետն ըսաւ, «Այս խորհուրդներով Ադամ իրաւունք ունէր

աղօթելու Դրախտին մէջ. բայց իյնալէն ետքը այն իրաւունքը կորսնցնուց:»

Տղայք «Այո» պատասխանեցին, և Հոռերդոս ըսաւ. «Մենք ընդհանրապէս մեր աղօթքները կը վերջացընենք սա խօսքերով—Քրիստոսի անուանը համար, Ամէն:»

—«Քրիստոսի անուանը համար՝ խօսքը կը ցուցընէ թէ մենք կորսնցուցած ենք այն իրաւունքը զոր Ազամ իյնալէն առաջ ունեցաւ աղօթք ընելու: Ի՞նչ պիտի ըլլար մեր վիճակը եթէ Աստուած մեզ առանց աղօթք ընելու իրաւունքի թողած ըլլար: Կամ, ինչպէս որ հեղինակ մը կ'ըսէ, եթէ Աստուած սահմանած ըլլար որ քսան և հինգ տարին անգամ մը մէկ օր միայն մէկտեղ ժողովուէինք աղօթք ընելու, ի՞նչ վիճակ պիտի ունենայինք: Ի՞նչպէս պիտի համբէինք տարիները, ի՞նչպէս պիտի սպասէինք, և մեր բոլոր բաներն այնպէս կարգադրէինք, որ անպատճառ ներկայ գրտնուէինք հոն: Քանի՞ այսպիսի օր պիտի տեսնէինք արդեօք: Թերևս երեք: Թերևս օր մը անգամ պիտի չկրնայինք տեսնել, և առանց աղօթք ընելու պիտի մեռնէինք: Դիցուք թէ տեսնէինք, սակայն այնչափ բազմութեան մէջ ի՞նչ պիտի ըլլար մեր քաղելու օգուտն այն օգտին հետ բազդատելով զօր կը քաղենք մէկ

ժամ միայն առանձին աղօթելով: Ուստի որչափ պէտք է որ յարգենք աղօթքին այն օրհնեալ ժամերը՝ զոր ամէն օր վայելելու արտօնութիւն ունինք:»

«Ուրեմն միայն Քրիստոսով իրաւունք ունինք աղօթք ընելու.» հարցուց Ղուկաս:

—«Այո, եթէ այս պարզեւ չըլլար, մենք ընաւ չէինք կրնար աղօթել: Պատուական պարգև մըն է այն: Մեր օրհնեալ Փրկիչն իր արեամբը գնեց այս մեր ունեցած իրաւունքը:»

«Աղօթք ըրած ատենս» ըսաւ Հենրիկոս, «չատ կը սիրեմ այս բաներուն վրայ խորհիլ, քանզի ան ատեն աւելի մօտ կը տեսնեմ ինձի Փրկիչս:»

—«Այո, որչափ պարտաւոր ենք Փրկչին, քանզի ան է որ կը պարգևէ մեզի հոս սուրբ կեանք, հանդերձելոյն մէջ ալ օրհնեալ կեանք: Երբ աղօթքի կը կենանք, յիշենք թէ այս իրաւունքը Քրիստոս գնեց մեզի համար, և թէ մեր բոլոր խնդրուածներն անոր անուամբը միայն մատուցանելու ենք:»

«Չեմ գիտեր», ըսաւ Յակոբ, «բայց ինձի կ'երևի թէ շատ չենք խորհիր ասոր վրայ, թէպէտ սովոր ենք ըսել՝ Քրիստոսի անուանը համար: Գիտենք որ այս իրաւունքն ունինք, բայց շատ անգամ մեր միտքը չի գար անոր ուստի ըլլալը:»

« Բայց անոր անուամբը, միանգամայն 'ի սըր-
տէ, մատուցուած աղօթքները միայն կը լըս-
ուին, » ըսաւ Պր. Վարրի: « Եւ այս իրաւունքն
Աստուած չի տար անոնց որ կ'աղօթեն իբր
թէ պահանջելով, այլ անոնց՝ որ խոնարհու-
թեամբ կը խնդրեն: Չմոռնանք այս գլխաւոր
բանը, ապա թէ ոչ Փարիսեցւոց աղօթքներուն
պէս զգուելի կ'ըլլան մեր աղօթքները: Խո-
նարհ մաքսաւորն էր, որ արդարացած իր տու-
նը դարձաւ: »

Բաւական ատեն խօսեցան այս բանին վրայ,
ետքը Պր. Վարրի ըսաւ, « Բան մը մնայ, ո-
րուն կ'ուզեմ ձեր ուշադրութիւնը դարձնել,
և սա է. եթէ պարտինք ճանչնալ թէ միայն
Քրիստոսէն է մեր աղօթք ընելու իրաւունքը,
և թէ մեր «բոհն» ալ մեր շրթունքներուն պէս
ըսելու են 'Քրիստոսի անուանը համար', +ան^օ
անհամ աղբի՜ ճշմարտապէս ըրած են: »

Տղայք սկսան խորհիլ այս հարցման վրայ:

— « Ամէնքս ալ թող մեր սրտերուն հարցը-
նենք ու պատասխանենք: Տեսնա՞ք թէ որչափ
սոսկալի պիտի ըլլար, եթէ մեր բոլոր կենացը
մէջ միայն երեք անգամ կարենայինք աղօթել,
հապա ո՛րչափ աւելի ահարկու պիտի ըլլայ բը-
նաւ առանց աղօթելու մեռնիլ: Սուղ գնուած
է այս իրաւունքը, բայց մեզի ձրի տրուած .

ուստի ի՛նչ պիտի ըսենք, եթէ քանի մը անգամ
միայն աղօթք ըրած ըլլանք, կամ թէ բնաւ
ըրած չըլլանք, թէպէտ շատ անգամ աղօթքի
խօսքեր ելած են մեր շրթունքներէն: Չենէ
ամէն մէկը թող խորհի ասոր վրայ, ու իր սըր-
տին և Աստուծոյ պատասխանէ: »

« Ի՛նչ կը նշանակէ, » հարցուց Յակոբ, « այն
խօսքը որ կ'ըսէ, 'Ամբարիշտներուն զոհը Տէ-
րոյը պիղծ է': Բարեպաշտ չեղողներուն աղօթ-
քը չի՞ լսուիր: »

— « Աստուած յետին ամբարիշտներուն ան-
գամ լսելու պատրաստ է, եթէ անոնք Աս-
տուծմէ թողութիւն խնդրեն իրենց մեղքերուն
վրայ զղջալով, բայց եթէ ան մեղքերուն վրայ
չղջան, պիղծ պիտի ըլլայ անոնց աղօթքը: Այս-
պիսիները խնդրած պիտի ըլլան Աստուծմէ որ
օրհնէ զանոնք, մինչ անոնք չեն ուզեր անոր
ծառայել: »

« Եթէ բարեպաշտ չըլլանք, Աստուծոյ դէմ
ապստամբող պիտի ըլլանք, » ըսաւ Հենրիկոս:
« Ուստի և այսպիսիներ Աստուծմէ կեանք ու կե-
րակուր խնդրելով անկէ կը խնդրեն որ զօրացը-
նէ զանոնք, որպէս զի իրեն դէմ ապստամբին: »

« Կարելի է որ Աստուած տայ այս բարիք-
ներն, » ըսաւ Պր. Վարրի, « ինչպէս որ զանոնք
չխնդրողներուն ամէն օր կու տայ: Ոմանք ա-

ղօթք կ'ընեն իրենց խիղճերը միայն հանդարտեցրնելու համար: Այսպիսի աղօթքներ ալ կրնան պիղծ ըլլալ Աստուծոյ առջևը: Բայց եթէ Անոր հաւատարիմ ծառաներն ըլլանք, Անկա խոստացած է մեզի լսելու 'Քրիստոսի անուանը համար': »

« Ուստի կարծեմ թէ՛ աղէկ է պղտիկ աղոց աղօթք ընել չսորվեցրնել, » ըսաւ Ղուկաս:

— « Ոչ որչափ կանուխ որ կարելի է՝ սորվեցրնելու է, թէև անոնք դեռ իրենց աղօթքին պարզ խօսքերը չհասկնան: Եթէ աղայք Աստուծոյ առջևը ձեռք կապելով ծունր դնել պղտիկուց կը սորվին, թէև Աստուծոյ անունը յստակ չկրնան արտաբերել, պիտի սորվին հռչակ և պարտեզ զանի: Եւ քանի որ կը մեծնան օրէ օր, աւելի կը հասկնան աղօթքին նըշանակութիւնը, և Աստուած պիտի լսէ անոնց 'Քրիստոսի անուանը համար', թէև անոնք այս խօսքերն ալ չհասկնան, քանզի իրենց բոլոր կրօնածր կ'ընեն իրենց սորվածին չափ: Բայց երբ կարողանան հասկնալու այն խօսքին նշանակութիւնը, եթէ առանց Քրիստոսի ապաւինելու կ'աղօթեն, կրնայ ըլլալ որ Աստուած օրհնէ զանոնք, բայց ասիկա անոնց իրենց աղօթքին պատասխան չի համարուիր. քանզի այսպիսի աղօթքները պիղծ են անոր առջևը: »

Տղոցմէ ոմանք խոռված կ'երևէին. ու վարժապետը դարձեալ շարունակեց, « Կարծեմ ամէնքդ ալ աղօթք ընել սորված էք: Ի՞նչ պիտի ընէք հիմա: 'Պիղծ բան' պիտի զոհէք Տէրօջը: Չեմ հաւատար: Պիտի դադարի՞ք աղօթելէ: Աստուած չընէ: Առանց աղօթքի կեանք վարել ո՞րչափ սոսկալի է: Ո՛հ, հապա եթէ չկրնայինք աղօթել, ի՞նչ պիտի ընէինք: Դարձեալ կը հարցընեմ ի՞նչ պիտի ընէք: Կը յուսամ թէ սա պիտի ընէք. պիտի որոչէք ալ չապստամբել, այլ Աստուծոյ պիտի երթաք ու խնդրէք 'Քրիստոսի անուանը համար' ներել ձեզի և օրհնել զձեզ: »

Այս միջոցին Կիրակի օրուան դպրոցին վերատեսուչն անոր զանգակը զարկաւ, ու Պր. Վարրի այլ ևս չխօսեցաւ:

Գ Լ Ո Ի Խ Ժ Զ.

ԶՕՐԻ ԳՐՈՒՄ

Երբ դպրոցին բոլոր աշակերտները հանդարտ կեցան և վերատեսչին կը նայէին, անկա ըսաւ, « Քանի մը խօսք ունիմ ձեզի ը-

սելու այսօր: Մեր Տէրութիւնն իր բանակին համար ինքնակամ զինուորներ կ'ուզէ: Ես Մեծ Թագաւորին համար ինքնակամ զինուորներ կ'ուզեմ գտնել: Խորհեցայ թէ, թերևս այնպիսի աշակերտներ կը գտնուին ձեր մէջ որ տակաւին անոր զինուոր գրուած չեն, և այսօր պիտի ուզեն գրուիլ: Ուստի կը հարցընեմ թէ Անոր ծառայութեանը այսօր մտնելու պատրաստ եղողներ կա՞ն: Թերևս պիտի ըսէք թէ՛ ինտօր կրնանք այն Թագաւորին զինուորներ ըլլալ: Այս բանը չդիտողներն իրենց վարժապետներուն թող հարցընեն, անտարակոյս անոնք պատրաստ են մեծաւ ուրախութեամբ սորվեցընելու: Այօր ըրէք: Աս տեղէն չելած իմացուցէք ձեր փափաքները ձեր վարժապետներուն: Աստուած տայ որ այս դպրոցէն այսօր խումբ մը ելլէ Տէրօջը ծառայելու:»

Յետոյ սա երգը երգեցին. —

«Շուտով օրերս կ'անցնին կ'երթան,
Եւ ես որ հոս պանդուխտ եմ,
Փափաք չունիմ որ միշտ կենամ,
Քանզի հոս շատ նեղուած եմ:
Յորդանանու գետին հասանք,
Կ'անցնին մեր ընկերները,
Ու դիմացնիս կը տեսնուին
Երկնից փայլուն դաշտերը: Լև.»

Քանի մը աշակերտ շատ զգածուած կը թըլէին:

Երբ դպրոցը արձակուելու համար զանգաւ կը դարնուեցաւ, Պր. Վարրի իր դասին դարձաւ և իւրաքանչիւր աշակերտի դէմքը դիտելով ըսաւ,

«Մեր դասէն ինքնակամ զինուոր եղողներ չկա՞ն:»

«Ես կ'ուզեմ ըլլալ,» ըսաւ Հենրիկոս, ուրախութեան ձայնով մը, «և շատ կը սիրեմ Տէրօջը ծառայութիւնը:»

«Ես ալ կ'ուզեմ, և շատ կ'ուրախանամ,» ըսաւ Հռոբերտո:

Առաջին անգամն էր որ այս երկու տղայք իրենց նոր սկսած կենաց դաւանութիւնը կուտային. ուստի և միւսները զարմացան քիչ մը, թէպէտ առաջ ասոնց վրայ փոփոխութիւնը տեսած ըլլալով սկսած էին խօսիլ այն փոփոխութեան նկատմամբ:

— «Եւ դուք մնացողներդ ի՞նչ պիտի ընէք:»

Տղայք լուծեամբ կը խորհէին:

«Կը յուսամ թէ այսօր պիտի գաք քովս, և Աստուծոյ ծառայելու համար ձեր յօժարամտութիւնը պիտի յայտնէք ինձի անկեղծաբար.» ըսաւ Պր. Վարրի:

Յակոբ դուրս ելած ատենը երկչոտ կերպով

մը ըսաւ, «Ես ալ կ'ուզեմ գրուել, բայց չեմ գիտեր թէ ինչ պիտի ընեմ:» Յակոբին տունը հեռու ըլլալուն համար Պր. Վարրի զանիկա իր տունը տարաւ, որպէս զի առանձին խօսի անոր հետ:

«Եւ դուն, Յովհաննէս,» ըսաւ վարժապետը, «դուն որ այս բաներուն վրայ խորհած ես արդէն, կ'ուզե՞ս Մեծ Թագաւորին ծառայութեանը մտնել այսօր:»

«Այսօր չեմ կրնար պատասխանել,» ըսաւ Յովհաննէս. «բայց կը յուսամ թէ օր մը պիտի մտնեմ:»

«Միբերի տղաս, կրնայ ըլլալ որ այդ «օր մը» քննչոյ տեղն է,» ըսաւ Պր. Վարրի:

«Կրնայ ըլլալ որ այդ օր մըն բնաւ չգայ:» Այս ձայնը ի՛նչպէս կը հնչէր Յովհաննէսին ազանջներուն: Անիկա չկրցաւ մարել այս ձայնը, թէպէտ աշխատեցաւ: Սկսաւ խորհիլ թէ ի՛նչ ահարկու բան է կորսուելը, և միտք բերաւ իր լսած կամ տեղ մը կարգացած սա խօսքը թէ կորսուողներէն շատերը քննչոյ տեղն էին:

Յովհաննէս դեռ պատրաստ չէր Գրիստոսի ծառայութեան մտնելու: Շատ ուրախացաւ երբ պառկելու ատենը եկաւ, ու կը խորհէր թէ յոգնած ըլլալով անշուշտ շուտ պիտի քը-

նանայ. բայց աւա՛ղ որ քունը փախած էր աշուրներէն: Հենրիկոս քնացաւ շուտ մը, բայց Յովհաննէս արթուն էր, և այն խօսքը թէ «Կարելի է որ բնաւ չգայ այդ օրը,» գրաւած էր անոր բոլոր ուշադրութիւնը:

Ուրախ էր որ ինք միայն արթուն էր, քանզի ցորեկը շատ կը ջանար ուրիշներուն չյայտնել իր զգացումները, և ըստ սովորութեան ինքզինք զուարթ ցուցնել. բայց հիմա պէտք չէր ինքզինք զսպել կամ խնդալու աշխատիլ: Մինակ ըլլալուն համար դիւրին չէր այն խօսքին վրայ չխորհիլ: Կը ստիպուէր խորհիլ, բայց ի՛նչ. «Կրնայ ըլլալ որ բնաւ չգայ այդ օրը:»

Ժամացոյցը հինգը զարկաւ: Յովհաննէս նստաւ անկողնոյն վրայ և սկսաւ Հենրիկոսին նայիլ որ հանդարտ կը քնանար: Կամաց մը ելլելով պատուհանին քով դնաց որպէս զի մոռնայ այն խորհուրդները. սակայն աստղերն լուծութեամբ կը խօսէին անոր Աստուծոյ և իր պարտաւորութեանը վրայ, և երկիւղով լեցուցին զանի. ուստի և նորէն պառկելու դարձաւ: Լուսնին յստակ լոյսը ծագած էր այն տեղւոյն վրայ ուր Հենրիկոս սովորութիւն ունէր ծռելով աղօթել: Յովհաննէս դնաց հոն, և ծռելով ջանաց աղօթել: Շատ անգամ սղօթք ըրած էր. բայց այս անգամ զգաց թէ բնաւ ուզե՛ր ըրած

չէր: Եւ Աստուած այնչափ հեռու կը թուէր անոր, որ չէր գիտեր թէ ինչ ընելու էր: Իր անցեալ կենացը վրայ սկսաւ խորհիլ: Ո՛հ, որչափ չար էր այն կեանքը: Մոռցած էր իր ըրած ուխտը, և մեղք չէր մնացած որ գործած չէր: Խիղճն արթննալով՝ անոր ամենէն բարի գործերուն մէջ ալ ամբաստանելու պատճառ մը կը գտնէր: Գարձեալ ջանաց աղօթել, բայց երկինք պղինձի դարձած կ'երևէր անոր:

Այ չկրցաւ կենալ մինակ, համբերութիւնը հատաւ. և գնաց կանչեց « Հենրիկոս, Հենրիկոս: »

« Ի՛նչ, ի՛նչ եղաւ. հիւանդացա՞ր, » ըսաւ Հենրիկոս կիսարթուն և աչուրները շփելով: Յովհաննէս անոր քով նստելով ըսաւ,

« Հենրիկոս, կ'ողջե՞ս Գրիգորի ծառայելու: Ըսէ, ի՛նչ ընեմ: »

« Ո՛հ, Յովհաննէս, » ըսաւ Հենրիկոս, սթափելով քունէն և լի խնդութեամբ:

« Ըսէ ինչ ընելու եմ, » կրկնեց Յովհաննէս, « մի սպասեր, ուրախութեան ատեն չէ: »

— « Քրիստոսի գնա, իբրև խեղճ մեղաւոր մը որ ողորմութեան արժանի չէ ամենեին: Խնդրէ որ փրկէ քեզ. քանզի քեզ փրկելու համար մեռաւ: Բոլոր սրտովդ խնդրէ, և ան ատեն անոր յանձնէ քու հոգիդ: Անտարակոյս

պիտի փրկէ քեզ, քանզի խոստացած է: »

« Խոստմունք մը յիշէ որ անոր տանիմ, » ըսաւ Յովհաննէս:

— « Եկէք ինձի բոլոր յոգնած ու բեռնաւորածներ, և ես ձեզ պիտի հանգչեցընեմ: » (Ան որ ինձի կու գայ, բնաւ դուրս պիտի չհանեմ): »

Յովհաննէս գնաց և դարձեալ սկսաւ աղօթել. Հենրիկոս ալ իր անկողնոյն վրայ ծռած անոր համար կ'աղօթէր:

Վերջապէս (ոչ ոք կրնայ ըսել որչափ ժամանակ ետքը) Յովհաննէս դարձաւ և ուրախութեամբ ըսաւ Հենրիկոսին, « Ինձի ներած է Անիկա. գիտե՞ս որ ներած է: Պատուհանը եկուր: »

Աս երկու տղայք շատ ժամանակ նստան և խօսեցան մէկ տեղ: Ո՛հ, որչափ ըսելու բաներ ունէին: Այո, խօսելու անսպառ նիւթ մը գտած էին հիմա:

« Ինձի օգնելու ես, » ըսաւ Յովհաննէս: « Երբ չարութիւն մը կամ սխալ մը կ'ընեմ, իմացուր ինձի: Մի վախնար թէ պիտի բարկանամ: Այո, հաւատարիմ զինուոր մը կ'ողջեմ ըլլալ, որ կարող ըլլամ շատ գործ ընել մեր թագաւորին համար: »

« Այո, պիտի օգնենք իրարու, » ըսաւ Հենրիկոս, զուարթութեամբ: « Ո՛հ, Յովհաննէս,

ինչպիսի օգնական մը պիտի ըլլաս ինձի :
Շատ երջանկութիւն և զօրութիւն կը զգամ
այս գիշեր : Աղօթենք հիմա :»

Ծնկան վրայ դալով իրենց խնդրուածքը մա-
տուցին Երկնաւոր Հօրը : Առաջին անգամն էր
որ այս երկուքին աղօթքները **ԳԿԵԶ** վեր ելան :

«Ալ պէտք է որ պառկինք,» ըսաւ Հենրի-
կոս, «բայց իմ քունս չի գար :»

«Պե՞րք բաւական է,» ըսաւ Յովհաննէս :
«Կրնանք **ԶԿ+** **ԸԵԼ** քնանալու : Գոնէ չխօսինք :
Այս գիշեր բնաւ քնացած չեմ, և առտուն ալ
մօտ է :»

Առտու եղաւ. և արևը աս երկու հանգարա
քնացողներուն անկողնոյն վրայ ծագեց :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Է .

ԿԻՐԱԿԻ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺՈՂՈՎՐ

«Պր. Վարրիին ըսէ թէ ես ալ Գրիստոսի
զինուոր եղայ,» ըսաւ Յովհաննէս Հենրիկոսին
հետևեալ առտուն, երբ խանութ կ'երթար :
Ան ալ գնաց պատմեց բանը, և Պր. Վարրի
երկուքը հրաւիրեց այն իրիկունն իրեն հետ
պտըտելու :

— «Բայց Յովհաննէս խանութը չի կրնար
թողուլ :»

«Իրաւ, ես մոռցած էի,» ըսաւ Պր. Վարրի :
«Գուն եկուր. զանիկա ուրիշ ատեն մը կը
տեսնեմ : Բոլոր այն աշակերտները՝ որ իրենք
զիրենք նուիրած են Աստուծոյ ծառայութեա-
նը, պիտի հրաւիրեմ որ դալ Կիրակի իրիկուն
ինձի գան :»

Ուստի հետևեալ Կիրակի օրը խնդրեց որ
Մեծ Թագաւորին զինուոր եղողներն ի-
րենց ձեռքերը վերցնեն : Հենրիկոս և Հոռ-
բերդոս իրենց ձեռուրները վերցուցին : Յով-
հաննէս ալ վերցուց իր ձեռքը. բայց միւսնե-
րը որ զանի չէին ճանչնար՝ չզարմացան անոր
այսպէս ընելուն վրայ : Սակայն երբ Յակոբ
վերցուց իր ձեռքը, Հենրիկոս և Հոռբերդոս
անգամ զարմանքով կը նայէին : Միայն վար-
ժապետը գիտէր անոր վիճակը :

Հոռբերդոս որ անոր քով նստած էր՝ ական-
ջին ըսաւ, «Շատ ուրախ եմ, Յակոբ :»

«Կը հրաւիրեմ որ բոլոր Աստուծոյ ծառա-
յութեանը մէջ նոր մտնողներն իմ քովս գան
աս իրիկուն. » ըսաւ Պր. Վարրի : «Կիրակի օ-
րեր տեսութեան երթալ աղէկ չեմ համարիր .
բայց ասիկա տարբեր բան է. քանզի պզտիկ
ժողով մը կազմելով մեր Փրկչին վրայով պիտի

խօսինք: Ես կ'ուզէի ուրիշ իրիկուն մը որոշել այս բանիս համար, բայց դժուար է որ լուր օրեր մէկտեղ ժողովուրդ ամէնքդ: Եթէ ձեր մէջ կայ մէկը որ տակաւին որոշած չէ Քրիստոսի ծառայել՝ այս շարթուան մէջ որ օր որ կ'ուզէ հրամէ մեր տունը գայ զիս տեսնելու, ես միշտ հոն եմ:»

Ուստի Կիրակի իրիկունը վերոյիշեալ չորս տղայք վարժապետին սենեակը ժողովուեցան:

«Չեմ կրնար ըսել թէ որչափ ուրախ եմ ձեզի համար», ըսաւ վարժապետը, «ինչպէս որ դուք ալ չէք կրնար պատմել ինձի ձեր երջանկութիւնը: Բայց առանց խօսքի կը հասկընանք ասիկա: Չեր Քրիստոսի ծառաներ ըլլալը գիտնալ՝ բաւական չեմ համարիր. այլ կ'ուզեմ գիտնալ թէ շատ պտուղ պիտի բերէ՞ք: Երկու բանի վրայ պիտի խօսիմ ձեզի այս իրիկուն: Նախ աղօթքի վրայ: Բայց իմ ըսածներս ետքը յիշելու համար, կտոր մը թուղթ և կապար գրիչ մը կու տամ որ գրել խաւոր բաները նշանակէք: Ուստի ամէնքդ ալ ձեր թուղթերուն ճակատը **«Ե՛»** բառը գրեցէք խոշոր գրերով:»

Բոլոր տղայք այնպէս ըրին:

—Արդ՝ առաջ ի՞նչ գրենք, տղայք: Երբ աղօթք կ'ընենք, ի՞նչ բան առաջ յիշել հարկ է մեզի:»

«Քրիստոսի անուանը համար ըլլալը,» ըսաւ Յակոբ:

—«Այո, մի մոռնաք որ մեր աղօթք ընելու իրաւունքը Քրիստոսի պարգևն է՝ անոր արիւնովը ծախու առնուած: Երկրորդ ի՞նչ յիշենք:»

Տղայք խորհել սկսան և քիչ մը ետքը Հոռերդոս ըսաւ, «Թէ մեր Հայրը, մեր Փրկիչը և Սուրբ Հոգին մտիկ կ'ընեն մեր աղօթքը:»

«Այո,» ըսաւ վարժապետը, «երկրորդ աս գրեցէք: Ասիկա շատ քաջալերական խորհուրդ մըն է,» ու սկսաւ Յովհաննէսին և Յակոբին բացատրել զանիկա, ինչպէս որ առաջ Հոռերդոսին և Հենրիկոսին ըրած էր:

«Գարձեալ ի՞նչ.» հարցուց:

«Կարծեմ թէ՛ **«Ե՛»** աղօթելու ենք, ոչ թէ շրթամբք միայն,» ըսաւ Յովհաննէս:

«Աս ալ աղէկ խորհուրդ մըն է,» ըսաւ Պր. Վարրի: «Խորհեցէք թէ ինչ ահարկու յանցանք է, եթէ մեր խորհուրդները ուրիշ բաներու վրայ ըլլան, երբ Աստուծոյ հետ կը խօսինք:»

«Բայց երբեմն անկարելի կ'ըլլայ մեր խորհուրդները կառավարել,» ըսաւ Հոռերդոս:

—«Գիտեմ. երբ շատ յոգնած կամ տկար ենք, այնպէս ընել շատ դժուար է. բայց այսպիսի ատեններ ալ Աստուծոյ օգնութիւնը խնդրե-

լու ենք ջերմեռանդութեամբ . եթէ անխորհրդաբար կ'աղօթենք, Աստուծոյ անունը պարապ տեղ բերան առած չե՞նք ըլլար: Մենք անգամ դո՛հ չենք ըլլար այսպիսի աղօթքէ մը, թող թէ Աստուած: Ուրիշ ի՞նչ:»

«Զգուշանալու է որ անհոգութեամբ զանց չառնուի աղօթքը.» ըսաւ Հոորերդոս:

— «Այո. կանոնաւոր ժամանակներ որոշեցէք առանձին աղօթելու: Պէտք է առտու և իրիկուն աղօթել, կէս օրին ալ, եթէ գէթ ըրպէ մը ժամանակ կ'ունենանք:»

«Աղօթքը իրիկուն մեր վերջի՞ն գործը պիտի ըլլայ,» հարցուց Յովհաննէս: «Ան տեն շատ յոգնած կ'ըլլամ ես:»

— «Այսպիսի ատեն քանի մը խօսք կրնանք ըսել միայն: Բայց ճշմարիտ է որ աղէկ չէ աղօթքը ուշ թողուլ. հասա այնպիսի ժամանակ մը որոշելու ենք, երբ յոգնած չենք:»

«Շատ դիւրին չէ ատենները ճշդիւ պահել, թէև որոշած ըլլանք.» ըսաւ Հենրիկոս:

— «Գիտեմ որ շատ բաներ պիտի պատահին ձեզ վորձելու որ զանց ընէք աղօթել: Թերևս զբաղմունք կամ յոգնութիւն, և կամ բարեկամներ պիտի արդիւնէն ձեզ. բայց եթէ հաստատ դնէք ձեր միտքը, ընդհանրապէս դիւրութեամբ պիտի կրնաք պահել ձեր ո-

րոշած ատենները: Աղօթք ընել մեր գլխաւոր պարտաւորութիւնն է: Կը սխալինք եթէ թողունք որ ուրիշ բան անոր տեղը բռնէ:»

«Աւելի կանուխ կրնանք ելլել և կամ ուշ պառկել, եթէ հարկ է:» ըսաւ Յակոբ:

«Այո,» ըսաւ Պր. Վարրի. «մեր կերակուրէն անգամ նախապատիւ համարելու ենք ասիկա. սեղան անգամ չնստինք, եթէ նստելով ժամանակ պիտի չմնայ աղօթքի: Եթէ միւս խրատներս կը մոռնաք, այս խրատս պահեցէք, այսինքն թէ աղօթքի որոշուած ատենները զանց ընել շատ վտանգաւոր է: Եթէ այն որոշ ատեններուն մին անցնի պարապ, ուրիշ մը աւելի դիւրաւ պիտի անցնի, դարձեալ ուրիշ մը աւելի դիւրաւ, և այսպէս առանց Աստուծոյ օգնութեանը թողուած ըլլալով զօրութիւն պիտի չունենանք մեր մեղացը դէմ պատերազմելու: Մաղերը կտրուած Սամիսոնին նման տկարանալով, ալ կարող պիտի չըլլանք դէմ դնել, երբ թշնամին մեր վրայ յարձակի: Ուրիշ ի՞նչ կը խորհիք մերնիւթին նկատմամբ:»

Տղայք բան չըսին. և Պր. Վարրի շարունակեց,

«Սա ալ գրեցէք, 'Քու կամքդ ըլլայ': Քրիստոս սորվեցուց մեզի մեր աղօթքներն այսպէս սկսիլ: Գիտենք թէ ինչ որ աղէկ է մեզի

Աստուած պիտի տայ, և մեր կարօտութիւնն անոր իմացընելէն ետքը՝ անոր կամքին թող տալու ենք տալ՝ կամ չտալ: Ուրիշ բաներու վրայ կրնայի խօսիլ, բայց աս հինգ զխտողութիւնները բաւական են առ այժմ: Լաւ խորհեցէք ասոնց վրայ:

Ուրիշ բան մ'ալ կայ, ինչպէս որ ձեռնէ ումանց ըսած եմ, այսինքն թէ ամէն Քրիստոնեայ միտքը դնելու է իր պարտաւորութիւնները կատարել՝ առանց խորհելու անոնց դժուարութեանցն ու դիւրութեանցը վրայ: Միայն հարցընելու ենք թէ Աստուծոյ կամքն է այսինչ բանը. այնուհետեւ կը մնայ մեզի կատարել զանի որչափ և ծանր գայ մեզի:»

Պր. Վարրի բացաւ Աստուածաշունչը և այն համարները կարդաց, զորս Հենրիկոսին կարդացած էր: Եւ ըսաւ դարձեալ. «Այնպիսի պարտաւորութիւններ պիտի պատահին որ դժուարին պիտի թուին ձեզի: Պէտք է որ անմիջապէս սկսիք զանոնք կատարել, որպէս զի Սատանան ձեր միտքը բերելով թէ ուրիշ բարի մարդիկ կան որ այսինչ կամ այսինչ բանը չեն ըներ՝ պատեհութիւն չգտնէ ձեզ փորձելու: Այնխորհրդաբար մի պատասխանէք այն հարցման զոր Հենրիկոսին ըրի:

Հոռերդոս, դուն որոշած էիր պարտաւոր

րութիւններդ անմիջապէս կատարել, փորձն ալ ըրիր ժամանակ մը: Հիմա կրնա՞ս ըսել տակաւին, թէ 'Աստուծոյ օգնութեամբը յառաջ կ'երթամ':»

«Հիմա այս բանն աւելի դժուարին կը դըստնեմ քան թէ առաջ,» ըսաւ Հոռերդոս: «Արդարեւ շատ սխալմունք ըրած եմ, բայց և այնպէս կատարած եմ պարտաւորութիւններս, որչափ որ ճանչցած եմ զանոնք: Սակայն եթէ առաջ այսպէս չդնէի միտքս, կարծեմ թէ քանի մը պարտաւորութիւն պիտի չկրնայի կատարել: Բայց ուխտս յիշելով՝ չկեցայ խորհելու, այլ Աստուծոյ օգնութիւնը խնդրելով անմիջապէս «Իսկ կատարել զանոնք: Միշտ կ'ուզեմ այսպէս ընել, թէ և շատ անգամ չյաջողիմ:»

«Դուն ալ որոշեցիր, Հենրիկոս,» հարցուց Պր. Վարրի:

«Գիտէի որ այս իրիկուն պիտի հարցընես,» ըսաւ Հենրիկոս զուարթ կերպով: «Ուստի հոս դալէս առաջ յատկապէս աղօթք ըրի և խընդրեցի Աստուծմէ, որ օգնէ ինձի բեզի 'Այ' ըսելու: Ես ալ պիտի ընամ. բայց թերևս ես ալ Հոռերդոսին պէս երբեմն պիտի չկրնամ յաջողիլ, քանզի գիտեմ որ շատ բան ինձի դժուարին պիտի գայ: Սակայն ըն՝ պիտի ընեմ:»

— «Դո՞ւն ինչ որոշում ըրած ես, Յովհաննէս. թերևս պիտի ուզես աւելի երկար խորհիլ ասոր վրայ: »

— «Ոչ, ամենեւին: Այն գիշեր խոստացայ Աստուծոյ որ եթէ մեղքերս ներէ Գրիստոսի անուանը համար, Բուր Գրիստոսի ծառայեմ անոր: Բայց Աստուծոյ օգնութեամբը միայն կրնամ խոստանալ: »

— «Դուն ալ կը խոստանա՞ս, Յակոբ: »

— «Կ'ուզե՞ խոստանալ. բայց կը վախնամ թէ պիտի չի կրնամ կատարել: Քանի մը բան մտաբըս կու գայ հիմա որ պատրաստ եմ ընելու, բայց չեմ գիտեր թէ ինչպէս պիտի կրնամ ընել: »

— «Եթէ Աստուած օգնէ քեզի, չե՞ս կըրնար ընել: Անիկա կը խոստանայ ըսելով, 'Բնաւ քեզ պիտի չթողում', ու բնաւ քեզ երեսէ պիտի չձգեմ'. 'Իմ զօրութիւնս տկարութեան մէջ կը կատարուի': »

— «Գիտեմ, բայց չեմ համարձակիր խոստանալ: »

— «Խնդրէ որ Աստուած զօրացնէ քեզ որ կ'ուզանաս: Միայն պարտաւորութիւններու դարձումը վրայ մի՛ խորհիր, հապա խորհէ թէ Աստուած կը պահանջէ քենէ զանոնք. և թէ զանոնք կատարելով կրնաս քու Փրկիչդ հա-

ձեցընել: Անիկա այնչափ չարչարուեցաւ քեզի համար: Դուն ալ անոր համար չե՞ս կրնար դըժուարութիւն մը կրել: »

Յակոբին աշուրներէն արցունք վազել սկըսան. սակայն չխօսեցաւ:

«Եթէ Աստուած մեր կողմն է, ո՞վ պիտի ըլլայ մեզի հակառակ'. » ըսաւ Պր. Վարրի:

Վարժապետը տղոց հետ ծունր դնելով խնդրեց Աստուծմէ զօրութիւն տալ անոնց՝ իրենց կարօտութիւններուն համեմատ:

Ետքը երբ նորէն նստան, Պր. Վարրի ըսաւ, «Կ'ուզեմ որ ամիսն անգամ մը այսպէս մէկտեղ ժողովուինք. քանզի ամենուս ալ շատ օգտակար պիտի ըլլայ: Կ'ուզեմ որ աղօթք ընէք նաև անոնց համար որ այս նոր կեանքը տակաւին սկսած չեն. ու պատմէք անոնց Գրիստոսի ձեզի ըրածը և ձեր ուրախութիւնը: »

Երբ Յակոբ «գիշեր բարի» կ'ըսէր, ըսաւ «Պիտի ջանամ: Հաճէ ինձի համար խնդրել Աստուծմէ որ յաջողիմ: Չեմ կրնար խորհումս Աստուծոյ, բայց պիտի ջանամ: »

Գ. Լ. Ռ. Ի. Խ. Ժ. Ը.

ՊԱՐՈՆԵ ՖԸԼԹՈՒՆԻՆ ԶԱՐՅՈՒՄԸ

Իրիկուն մը, երբ Հոռեբրդոս պարտէզը կը գործէր, Պր. Ֆըլթոն անունով վաճառական մը անկէ անցնելով՝ կանկ առաւ Հոռեբրդոսին հետ խօսելու, միանգամայն կողովէ մը քիչ մը պտուղ առնելու, զոր Հոռեբրդոս նոր ժողված էր:

«Այս տարի շատ աշակերտ կա՞յ ձեր դըպրոցը,» հարցուց վաճառականը:

«Այո, ամէն տարուան պէս է,» պատասխանեց Հոռեբրդոս:

— «Լաւ. բայց անոնցմէ ո՞րը ամենէն աղէկ է:»

Հոռեբրդոսին ներքին կարծիքն էր թէ ինքն էր ամենէն աղէկ աշակերտը. և թերեւս այսպէս կարծելով չխտալեցաւ: Բայց չուզեց այս իր կարծիքը յայտնել, չէր ուզեր ալ թէ ուրիշ մը իրմէ աւելի գովուի. ուստի ըսաւ, «Ո՛հ, ամէնքս ալ ջանք կ'ընենք աղէկ ըլլալու. վասնորոյ գժուարին է որոշել թէ ով է ամենէն աղէկը:»

Հոռեբրդոսին այսպէս պատասխանելէն Պր.

Ֆըլթոն հասկցաւ անոր միտքը. բայց ուզեց զանհկա աղէկ մը փորձել. ուստի ըսաւ դարձեալ, «Աշակերտներէն ո՞վ ամէնէն գէշ, ամէնէն անհոգ և անզգոյշ է:»

Հոռեբրդոսին միտքը եկաւ թէ շատ անգամ իր քովը նստող կարողոս Կրէյլին գրասեղանն անկարգ ու խառնակ տեսած էր, գոնէ իրենէն աւելի անկարգ, որուն մաքրութեանը և վայելչութեանը վրայ քիչ մը կը հպարտանար: Նաև յիշեց որ կարողոսին գրի տետրակին վրայ ալ քանի մը արատ տեսած էր, քանի որ իրենը բոլորովին մաքուր էր. ուստի առանց այլ ևս խորհելու պատասխանեց թէ «Չեմ գիտեր, բայց կարծեմ թէ կարողոս Կրէյլին չափ անհոգ աշակերտ մը չկայ:»

— «Կարողոս Կրէյ անհոգ է:»

— «Այո, քանզի անոր գրասեղանը կարգաւորեալ չէ. գրի տետրակին վրայ ալ արատներ կը գտնուին. ուստի կարծեմ թէ կրնայ անհոգ համարուիլ:»

«Ես ալ այդպէս կը կարծեմ,» ըսաւ Պր. Ֆըլթոն և գնաց:

Երբ Հոռեբրդոս գործը լնցուց, իր կողովը պտղով լեցընելով տուն տարաւ:

«Ի՛նչ աղուոր տանձեր են,» ըսաւ մայրը, զանոնք զգուշութեամբ մը կողովէն հանելով:

«Տիկին Կրէյ որչափ պիտի սիրէ ասոնք, մահաւանդ հիմա որ հիւանդութենէն աղէկի դարձած է: Չե՞ս ուզեր քանի մը հաստ անոր տանիլ աւ իրիկուն, որդեակս:»

Հաճեցաւ Հոռեբրդոս, և, «քանի մը ողկոյզ խաղող ալ դնենք» ըսաւ, «քանզի Կարոլոս կ'ըսէր թէ բժիշկը հրաման տուած է մօրը որ ուտէ պտուղ որչափ կրնայ, ու կ'ըսէ թէ բաւական ալ կերած է: Ուստի լեցուր կողովը, մայր, իմ բաժինս ալ անոր կը տանիմ:»

«Բայց զգոյշ եղիր որ բնաւ կարծել չտաս թէ ասոնք տանելով մեծ շնորհք մը կ'ընես անոնց,» ըսաւ մայրը:

«Շատ աղէկ խրատդ միտքս պիտի պահեմ» ըսաւ, և գնաց:

Տիկին Կրէյ մեծ շնորհակալութեամբ ընդունեց այն պտուղը: Աղէկ ժամանակ մը եկաւ Հոռեբրդոս, սակայն անոր մօրը բարեբարութիւնը կարող չեղաւ ասոնց դէմքերէն խոր տրտմութիւնը փարատել բոլորովին. ներս մտածին պէս Հոռեբրդոս հասկցաւ որ լացած էին: Ուստի ետ դառնալու ատեն երբ Կարոլոս դուրսի դուռը եկաւ, Հոռեբրդոս հարցուց անոր թէ բան մը պատահած է զանոնք տխրեցընելու:

Խեղճ Կարոլոս: Այս հարցման վրայ նորէն

սկսաւ արցունք թափել, ու ըսաւ. «Այո, Հոռեբրդոս, և չեմ գիտեր ինչ պիտի ընենք: Գիտես որ հարկադրուած եմ տեղ մը երթալ գործելու որչափ շուտ որ կրնամ: Հաստատ յոյս ունէի թէ Պր. Փըլթոն զիս իր քովը պիտի առնէր. բայց քու գալէդ քիչ մը առաջ անիկա եկաւ ու ըսաւ թէ չի կրնար առնել. և ցուցուցած պարծու շատ ցաւ կու տայ ինձի:»

«Ինչո՞ւ համար. ի՞նչ էր պատճառը.» հարցուց Հոռեբրդոս:

— «Պր. Փըլթոն շատ գործունեայ մարդ մըն է, ու լսած է թէ ես անհոգ տղայ մըն եմ. ասոր համար չուզեց զիս: Չեմ գիտեր թէ ո՞վ լսած է անոր. չեմ կարծեր թէ ես անհոգ եմ, դու ի՞նչ կ'ըսես, Հոռեբրդոս:»

«Չեմ կարծեր թէ ուրիշ տղոցմէ աւելի անհոգ ես,» պատասխանեց Հոռեբրդոս կարմրելով:

Կարոլոս չգիտեց անոր կարմրելը, բայց ըսաւ, «Չեմ գիտեր թէ ինչ ընեմ. քանզի եթէ անհոգ անունը ստանամ, ալ ևս ուրիշ տեղ մը գտնելու ջանալ անօգուտ է:»

— «Այդպէս մի ըսեր. Աստուած պիտի օգնէ քեզի, եթէ անոր նայիս և անոր օգնութիւնը խնդրես:»

«Ոչ,» ըսաւ Կարոլոս անձկութեամբ. «Աստուած մօրս աւելի շուտ պիտի լսէր, ու անի-

կա շատ աղօթք ըրաւ, բայց չլսուեցաւ :»
— «Ո՛հ, Կարողոս, մի՛, մի՛, այդպէս մի՛ խօսիր :»

Կարողոս շատ զարմանքով կը նայէր Հոռեբերդոսին երեսը, ու երբ իր գրգռումը քիչ մը անցած էր, ըսաւ դարձեալ, «Երանի՛ թէ Պր. Ֆրլթոնն եկած չըլլար այս իրիկունն, քանզի մայրս շատ տկար է, և կը վախնամ թէ բոլոր դիշերն արթուն պիտի կենայ : Չեմ՝ դիտեր ինչպէս եղաւ այս բանը. Աստուած ընդհանրապէս կը պատասխանէր մօրս աղօթքներուն, անոր համար շատ վստահ էի թէ Պր. Ֆրլթոնն զիս պիտի ընդունէր :»

«Արդ, Կարողոս,» ըսաւ Հոռեբերդոս, «մի յուսահատիր. աղօթէ որ Աստուած օգնէ քեզի, և դիտեմ որ պիտի լսէ : Ես ալ պիտի ջանամ քեզի օգնելու :»

Հոռեբերդոս խորհեցաւ թէ Պր. Ֆրլթոնն իր խօսքերուն նայելով աս բաներն ըրած էր, և թէ ինք կրնար շուտով վերցնել արգելքը, ուստի Կարողոսին «գիշեր բարի» ըսելով գնաց :

Կարողոսէն զատուելուն պէս Պր. Ֆրլթոնին տունը վազեց, յուսալով որ պիտի կրնար ուրախալի լուր մը շուտով բերել Կարողոսին : Պր. Ֆրլթոնն տունը չէր, բայց քիչ մը ետքը

եկաւ և Հոռեբերդոս անմիջապէս ըսաւ անոր, «Կ'ուզեմ հարցնել թէ Կարողոս Կրէյխն վրայ ըսած խօսքս պատճառ եղաւ որ չընդունեցար զանիկա քու քովդ :»

«Ա, յո՛,» ըսաւ, «այնպէս է : Ճիշդ այն ատեն կ'երթայի ըսել անոր մօրը թէ Կ'ընդունիմ :»

«Կ'ուզեմ ետ առնել իմ ըսածս,» ըսաւ Հոռեբերդոս : «Անխորհրդաբար խօսեցայ. բընաւ միտքէս չանցաւ թէ ո՛րչափ վնաս կրնար ծագել իմ խօսքերէս. զանոնք կ'ուզեմ ետ առնել :»

«Այդպէս դիւրութեամբ բան մը ետ չառնուիր,» ըսաւ Պր. Ֆրլթոնն ծանրութեամբ : Կը յարգեմ Կարողոսին բարիք ընելու փափաքդ, բայց ուշ է հիմա : Եթէ Կարողոս անհագ է, աղէկ է որ այդ բանը հիմա դիտնամ քան թէ անոր քովս գալէն ետքը, քանզի այդպիսի մարդիկ երբէք չեմ ուզեր :»

— «Բայց շիտակ չէր իմ ըսածս :»

«Ե՛րբ խօսքիդ վստահիմ. երբ պատճառ ունիս սուտ խօսելու թէ երբ չունիս,» հարցուց Պր. Ֆրլթոնն :

Հոռեբերդոս կարմրեցաւ այս խօսքին վրայ : Առաջ բնաւ մէկը չէր կասկածեր անոր ճշմարտախօս ըլլալուն վրայ, և դիտցաւ որ այս կասկածին ալ ինք պատճառ տուաւ :

« Հիմա շիտակ կը խօսիմ, հաւատա ինծի, »
 ըսաւ Հռոբերդոս. « առաջ անդգուշութեամբ
 ու ոչ թէ դիտմամբ սուտ խօսեցայ : Իրաւ
 չեմ կարծեր թէ կարողոս ուրիշ տղոցմէ ա-
 ւելի անհոգ է : »

« Անոր գրասեղանն անկա՞րգ է թէ ոչ. անոր
 դրի տեքրակը արատաւո՞ր է թէ ոչ. » հար-
 ցուց Պր. Յըլթոն :

« Այո՛, այնպէս է, շիտակ ըսի, բայց չեմ
 կարծեր թէ անոր գրասեղանն ուրիշ տղա-
 յոց գրասեղաններէն աւելի խառնակ է :
 Առաջ զանիկա միտքս բերելուս պատճառը՝
 քովս նստած ըլլալն էր. և դարձեալ՝ անոր գը-
 րասեղանն իմինիս հետ բաղդատեցի. քանզի
 քեռիս ինծի համար կ'ըսէ թէ շատ կարգով
 կը պահեմ իմս, » ըսաւ Հռոբերդոս կարմրե-
 լով, քանզի ստիպուեցաւ ինքզինք գովել իր
 բարեկամն արդարացընելու համար :

Պր. Յըլթոն խնդաց քիչ մը Հռոբերդոսին
 խռովութիւնը տեսնելով. և քանի մը ըրպէ
 խորհելէն ետքը ըսաւ քաղցրութեամբ, « կը
 հասկընամ քու զգացումներդ և կը ցաւիմ
 քեզի համար. բայց քու տուած Վէյոթինդ
 չես կրնար ուրանալ, կամ աւրել այն տպաւո-
 րութիւնը՝ որ խօսքերդ իմ մտքիս վրայ ըրին,
 եթէ բանը չափազանց ցուցուցիր, կը ցաւիմ. և

դուն ալ զգուշանալու ես որ ուրիշ անգամ
 չընես այդպիսի բան : Ես չեմ կրնար Կո-
 լորի : »

— « Բայց չե՞ս կարծեր որ եթէ փորձես զա-
 նիկա, այս նեղութիւնը պիտի սորվեցընէ անոր
 աւելի գործունեայ և զգոյշ ըլլալ : »

— « Թերևս այդպէս ըլլայ, թերևս չըլլայ :
 Ես չեմ կրնար տղոց կարգ, կանոն սորվեցընել.
 պէտք է որ անոնք առաջ սորված ըլլան այս
 բաները : Ուրիշ տեղ մը թող փնտռէ : »

— « Բայց անիկա կ'ըսէ թէ, եթէ այս ա-
 նունը ստանայ, չի կրնար ուրիշ տեղ մը գտնել : »

— « Ուրիշ մարդ մը թերևս բնաւ պիտի չը-
 խորհի աս բանին վրայ, ես ալ կը խոստանամ
 մարդու բան չըսել : »

— « Բայց դուն զանիկա չընդունելէդ և ա-
 նոր տեղը ուրիշ տղայ մը դնելէդ պիտի չը
 կասկածի՞ն ուրիշները : »

— « Ձիս մի ստիպեր, Հռոբերդոս, անօգուտ
 է : Ես չեմ կրնար ընդունել զանիկա, բայց պի-
 տի ջանամ որ այդպիսի կասկած մը չտամ մար-
 դու : Ամենևին չեմ ուզեր անոր վնաս մը հաս-
 ցընել : »

— « Բայց չե՞ս կրնար զանիկա քու ձեռքո-
 վըդ մէկու մը քով դնել : »

— « Ոչ, իմ չուղածս ուրիշին չեմ կրնար

յանձնեւ: Բայց եթէ մէկը անոր վրայով ինծի բան մը հարցընէ, կասկած տալու բան մը պիտի չըսեմ, քանզի դուն կ'ըսես թէ անխորհրդաբար անոր վրայ խօսեցար: Շատ կը ցաւիմ, բայց չեմ կրնար զանիկա քովս առնել: Գիշեր բարի:»

Ահայտապէս Հռոբերդոս ստիպուեցաւ Տիկին կրէյն ու կարողութեան նեղութեան մէջ թողուլ այն գիշերը. և աս բոլոր բաներն իր հպարտութեանն ու անհոգութեանը պատճառաւ եղան:

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

ՀՌՈՐԵՐԴՈՍ ՆՅԱՆՊԻՔԵԱՆ ՄԷՁ

Հռոբերդոս զգաց թէ իր այս պատիժն իրեն անտանելի էր, քանզի ուրիշներն իր յանցանքին պատճառաւ կը տանջուէին: Միայն սա յոյսը կը մնար թէ թերևս իր հայրը ուզէր զկարողոս քովս առնել:

Երբ տուն հասաւ, մայրը յոգնութենէն արդէն քնացած էր, հայրն ու քեռին ալ քանի մը ժամուան հեռու տեղ մը դացած էին և ուշ պիտի դառնային. ուստի պառկեցաւ, բայց

ոչ թէ քնանալու, քանզի այլ և այլ խորհուրդներով այնպէս խռոված էր, որ մինչև արշաւոյս չկրցաւ քնանալ:

Առտուն հօրը ձայնը արթնցուց զանիկա, ու շուտ մը հագուելով և Աստուծոյ օրհնութիւնը խնդրելով գնաց այն սենեակը, ուր իր հայրը սովորութիւն ունէր մինչև կերակրոյ ատեն նստիլ:

Հռոբերդոս հանդարտ կեցաւ քովը: Հայրը անոր պիտի ըսէր թէ «հիմա խօսելու ժամանակ չունիմ», բայց տղուն դէմքը դիտելով՝ ըսաւ, «ինչ որ պիտի ըսես՝ շուտով ըսէ, Հռոբերդոս, քանզի շատ գործ ունիմ այս առտու:»

— «Ձե՞ս ուզեր կարողոս կրէյը խանութդ առնել, հայր:»

— «Ոչ, Հռոբերդոս, տեղ չունիմ հիմա: Իր մօրը համար շատ կ'ուզեմ տղան ընդունել քովս: Անցածները մայրը յատկապէս խնդրեց որ տեղ մը տամ անոր, սակայն ցաւօք պատասխանեցի թէ տեղ չկայ: Բայց նեղութեան մէջ եմ. խռոված կ'երևիս անոնց համար:»

— «Այո, հայր, այնպէս է. և պատճառը ես եմ:» Ու բոլոր եղածները պատմեց հօրը:

Հայրը նեղացաւ, և երբ Հռոբերդոս լմնցուց խօսքը, ըսաւ. «Արդարև ասիկա ցաւալի է: Ես քեզ չեմ մեղադրեր, քանզի կը տես-

նեմ որ նեղուած ես, և թերևս շատ ալ պիտի նեղուիս: Կը յուսամ թէ օգտակար դաս մը պիտի ըլլայ ասիկա քեզի, թէպէտև շատ դժուար է: Բնաւ չեմ ուզեր որ Կարողոսն ու իր մայրը մեր ընտանիքէն մէկուն պատճառաւ նեղութիւն կրեն. բայց չեմ գիտեր ինչ կըրնամ ընել:»

— «Դու կը խօսի՞ս Պր. Յըլթոնին, հայր:»

— «Ոչ, անօգուտ է. վասն զի ոչ քու ըսածներդ կրնամ ուրանալ, ոչ ալ կրնամ մէկը վըստահացընել թէ այն տղան պիտի ուղղուի: Բայց որչափ հնար է շուտով հոգ տանելու ենք: Ասոր վրայ կը խորհիմ, հիմա գնա:»

Կերակուրէն ետքը Հոռերդոսին հայրը իր եղբայրը Պր. Վարրի կանչեց, և հարցուց անոր «Կարո՞լոս Կրէյ ի՛նչպիսի տղայ մըն է,» պատահած բոլոր բաներն ալ պատմեց անոր:

Եղբայրը ըսաւ, «բարի և զուարթ տղայ մը կ'երևի, և կարծեմ թէ հաւատարմութեամբ ալ կը գործէ:»

— «Անհոգ և անկարգ է:»

— «Չեմ կարծեր թէ ուրիշ տղոցմէ աւելի անհոգ է. Հոռերդոս շատ կարգով կը պահէ իր սեղանը. Կարո՞լոս ճիշտ անոր պէս չ'ըներ:»

Ասոր վրայ Հոռերդոսին հայրը որոշեց երկու ամիս ետքը Կարոլոսին տեղ մը աճալ:

«Եթէ հիմա տաս, շատ շնորհակալ կ'ըլլամ,» ըսաւ Հոռերդոս:

«Հնարք մը կայ,» ըսաւ հայրը, «եթէ ուզես ատիկա յանձն առնել (թէպէտ շատ դիւրին չէ), կու տամ: Ես միտք ունիմ մշակ մը բռնել որ պարտեզը գործէ, պատը շինէ, փոս մը փորէ և քանի մը ուրիշ այսպիսի գործեր ընէ: Արդ եթէ քու ընդհանուր գործերէդ զատ, այս գործերն ալ կ'ընես, այն ստեղծ անմիջապէս տեղ կու տամ Կարոլոսին:»

«Շնորհակալ եմ, հայր, շնորհակալ եմ,» աղաղակեց Հոռերդոս:

— «Ուստի հիմա գնա անոր մօրը ըսէ թէ քույր կ'առնեմ տղան այն պայմաններով որով Պր. Յըլթոն պիտի առնէր:»

Հոռերդոս թուաւ անմիջապէս: Կարոլոս և անոր մայրը մեծ շնորհակալութեամբ ընդունեցին Պր. Վարրիին առաջարկութիւնը: Կարոլոս ըսաւ, «Որչափ բարերար ես, Հոռերդոս, որ հայրդ համոզեցիր զիս քովս առնելու:»

«Ոչ, Կարոլոս, պարտաւորութիւնս էր,» ըսաւ Հոռերդոս, և պատմելով եղած բաները, «Շատ կը ցաւիմ,» ըսաւ, «այս իմ յանցանքիս համար, և ձեզի այնչափ նեղութիւն տալուս, կը խնդրեմ որ ներէք:»

«Կը ներենք,» ըսաւ անոր մայրը: «Կը յու-

սամ թէ այս դէպքը աղէկ խրատ մը պիտի ըլլայ Կարողութիւն, ու թէ ինք պիտի ջանայ ալ բնաւ պատճառ չտալ մէկու մը ըսելու թէ անհոգ է: Եթէ սորվի կանոնաւոր և զգոյշ ըլլալ, մեծ օգուտ մը պիտի ըլլայ անոր: Եթէ Պր. Վարրի վստահի քեզի, Կարողոս, կը յուսամ թէ պիտի ջանաս անոր վստահութեանը արժանանալ:»

«Պիտի ջանամ,» ըսաւ Կարողոս: «Թէ անիկա թէ վարժապետս ու թէ Հռոբերդոս ալ չզղջան որ ինծի օգնեցին:»

«Բայց, Հռոբերդոս,» ըսաւ մայրը, «քու միտքդ մեզի նեղութիւն տալ չէր. և շնորհքդ ալ սուղի նստած է քեզի. ուրեմն շնորհակալ ըլլալու պարտաւոր ենք: Բայց և այնպէս թող խրատ մը ըլլայ ասիկա մեզի ամենուս, որ այլոց յանցանացը վրայ անխորհրդաբար չխօսինք: Բնդհանուր յանցանք մըն է ասիկա. թէպէտ անկէ հետեւած նեղութիւնը միշտ այսչափ չ'ըլլար:»

Տղայք խորհեցան թէ բնաւ պիտի չմոռնային աս խրատը, որուն համար այնչափ նեղութիւն կրած էին: «Բայց,» ըսաւ Կարողոս, «երբեմն կը պարտաւորինք ուրիշներուն յանցանքներն ըսել:»

«Այո,» ըսաւ մայրը, «եթէ Պր. Ֆրլթոն

Հռոբերդոսին հարցուցած ըլլար թէ դուն իր գործին յարմար ես կամ անյարմար, և Հռոբերդոս արդարև կը խորհէր թէ յարմար չես, ան ատեն պարտաւոր էր պատճառն ըսել: Բայց և այնպէս շատ զգոյշ ըլլալու էր սխալ բան մը չըսելու:»

«Եւ արդ՝ Կարողոս, Աստուած չօգնե՛ց քեզի,» հարցուց Հռոբերդոս:

Կարողոս կարմրեցաւ, և ըսաւ, «Այո, օգնեց:» Մայրը զարմացաւ այս հարցմանը վրայ. ու Կարողոս պատմեց անոր իր ըսածները:

«Աստուած ճշտ է՝ Խօսե՞րո՞ս համեմատ չպատասխանեց,» ըսաւ մայրը. Պր. Ֆրլթոնին տեղին վրայ տեղեկութիւն ունէի միայն, և աղօթեցի որ այն տեղը քեզի տրուի. սակայն իմ փափաքս միայն աս էր որ անմիջապէս տեղ ճշ ունենայիր, և իմ փափաքէս ալ տեղ տրուաւ Աստուած, վասն զի շատ կ'ուզէի որ Պր. Վարրիին քոջն ըլլաս: Իմ աղօթքիս լիութի պատասխանուեցաւ:»

«Եւ ասկէ զատ՝ օգտակար խրատներ ալ տուաւ Աստուած, թէ ինծի թէ Հռոբերդոսին,» ըսաւ Կարողոս:

— «Այո. նաև խրատեց մեզ ամէնքս որ իրեն ապաւինինք, վհատութեան խաւարը մեզ պատած ատեն անդամ. նաև ցուցուց թէ կրնայ

ըլլալ որ մեր աղօթքին պատասխանները մեր խորհածէն շատ տարբեր կերպով մը տրուին:»

«Աստուած այնպիսի կերպով մը խրատեց մեզ որ կարծեմ պիտի չմոռնանք անոր խրատները.» ըսաւ Կարոլոս:

— «Այնպէս կ'երեւի. բայց մեր սրտերն այնչափ չարութեամբ լեցուած են, որ ամենէն օգտակար խրատներն անգամ կը մոռնանք, եթէ միշտ արթուն չկենանք:»

Գ. Լ. ՈՒՆ Ի.

«ՄԻ ԴԱՏԷՔ՝ ՈՐ ԶԴԱՏՈՒԻՒՔ»

Հոռեբրդոս Տիկին Կրէյլին տունէն դառնալէն ետքը դպրոց դնաց, և Հենրիկոսը գրտնելով՝ բոլոր պատահած բաներն անոր պատմեց ու ըսաւ, «Աղէկ պատմութիւն մը չէ՛ գիտեմ, բայց խորհեցայ թէ պարտաւոր եմ քեզի ըսելու, որ քեզի ալ խրատ ըլլայ, և զգուշանաս այսպիսի բանէ, որով դուն ալ կը նեղուիս և ուրիշներուն ալ նեղուելու պատճառ կ'ըլլաս:»

Հենրիկոս շնորհակալ եղաւ, և թոյլտուու-

թիւն խնդրեց որ Յովհաննէսին ալ պատմէ. «քանզի» կ'ըսէր, «այսպիսի խրատ մը անոր աւելի պէտք է:»

Հոռեբրդոս աղէկ չէր ճանչնար Յովհաննէսը. եւ բնականապէս չէր ուզէր որ անիկա գիտնայ իր յանցանքները. բայց ըսաւ, «եթէ կը կարծես թէ օգտակար պիտի ըլլայ անոր՝ պատմէ: Պէտք է որ ես աւելի չարութիւն գործելէ ամչնամ, քան թէ գործածներուս գիտցուելէն:»

Դպրոցէն ետքը Պր. Վարրի Հոռեբրդոսին՝ անոր Տիկին Կրէյլին տունն ըրած տեսութեանը վրայով հարցուց. և խնդրեց որ՝ քանի որ պատահած բաները տակաւին միտքն էին, ըզգուշութեամբ խորհի անոնց սորվեցուցած խրատներուն վրայ: «Ձանք ըրէ,» ըսաւ, «որ հասկնաս քու ըրած յանցանքդ, անոր հետեւութիւնները, և թէ որչափ ցաւալի կրնային ըլլալ, որպէս զի այս խորհրդածութիւնները դքեզ գալու փորձութիւններուն դէմ պատրաստես:»

— «Բոլորը մի ըստ միովէ պատմեմ, քեռիս, ու եթէ կամիս դուն ըսէ ինծի թէ աս նեղութիւններն ուստի՛ յառաջ եկան:»

«Ոչ,» ըսաւ Պր. Վարրի խնդարով, «աղէկ չէ որ քու անզգ ես խորհիմ: Դուն ինքդ խոր-

հէ ու քննէ, և յետոյ իթէ տեսնեմ որ բանի մը մէջ սխալած ես, ան ատեն կ'ըսեմ քեզի:»

Հռոբերդոս սկսաւ իր պատմութիւնը, միանգամայն յիշելով ինչ բաներ որ զինքը մոլորցուցած էին: Ուստի ըսաւ, «կարծեմ թէ իմ առջի յանցանքս այս էր որ չխորհեցայ թէ կարողոս իրաւ անհոգ և անզգոյշ է թէ ոչ:»

«Ըստ իմ դատմանս՝ ատիկա ոչ քու առջի յանցանքդ է և ոչ երկրորդը,» ըսաւ քեռին: «Նորէն խորհէ:»

Քանի մը բոպէ ետքը ըսաւ Հռոբերդոս, «Անտարակոյս այնպէս է: Առանց պատճառի մը ընկերիս յանցանքը յայտնելու պարտաւոր չէի: Այլ ուրիշ բան միտքս չի դար:»

«Ինչո՞ւ ամենէն աչկեբերտին անունը չտուիր,» հարցուց Պր. Վարրի:

— «Կը խորհէի թէ աղէկը ես եմ, և չէի ուզեր որ ուրիշ մը ինձմէ վեր դատուի:»

«Այս ընթացքիդ մէջ երեք բան կ'երևի,» ըսաւ Պր. Վարրի: «Նախ, քու երևակայած կատարելութիւններուդ վրայ հպարտութիւն. երկրորդ՝ անխորհրդաբար ուրիշներուն յանցանքները դատել և երրորդ՝ զանոնք յայտնելու կամեցողութիւն:»

«Եւ կարծեմ թէ վերջին երկուքը հպարտութենէն կը ծագին,» ըսաւ Հռոբերդոս:

— «Անտարակոյս աս երկուքին արմատն է հպարտութիւնը: Եթէ քու կատարելութիւններուդ վրայ ունեցած հպարտութիւնդ չըլլար, դուն այնչափ շուտ պիտի չդատէիր կարողութեամբ յայտնէիր անոր յանցանքը: Մոռցած ես ինչ ըսի սիրոյ վրայով, երբ Դաւիթ Սանտրքսին յանցանքին համար ձեզի խօսեցայ:»

«Ո՛հ, ասիկա շատ տարբեր է, այնպէս չէ,» հարցուց Հռոբերդոս:

— «Քանի մը բաներու մէջ տարբեր է, բայց հիմը նոյն է, այսինքն՝ առէնք զհոգեւորականը: Կը յիշե՞ս որ ըսի թէ թերևս մենք աւելի յանցաւոր ենք քան թէ անոնք զորս կը դատենք: Նաև հարցուցի ձեզի թէ մէկու մը ունեցածնե՞րը գողնալ մեծ բան է, թէ անոր բարի անունը գողնալ:»

«Ատոր վրայ շատ խորհեցայ այն ժամանակ, ու կը կարծէի թէ ստուգիւ միտքս պիտի պահեմ ըսածներդ,» ըսաւ Հռոբերդոս:

«Այնչափ դիւրութեամբ կը մեղանչենք,» ըսաւ Պր. Վարրի, «որ շատ խրատներ պէտք են զմեզ մեր դիւրաւ պաշարող մեղքերէն ետ պահելու:»

«Կը կարծես թէ զիս դիւրաւ պաշարող մեղքերէն մէկը ուրիշները խստութեամբ դատե՞լն է,» հարցուց Հենրիկոս:

— «Այո, այնպէս կը կարծեմ թէ քեզի և թէ Հռոբերդոսին համար ալ, ընդհանրապէս աղէկ է ձեր վարքը, և ձեր յանցանքներէն ոմանց յաղթած էք ըստ մասին: Ուստի շատ վտանգ կայ թէ ուրիշները խստութեամբ դատէք, քանի որ, եթէ ձեր թերութիւններուն դէմ դժուարին պատերազմներ ունենայիք, այդպէս պիտի չընէիք, այլ ընդհակառակն ուրիշները դժութեամբ դատել պիտի սովորէիք:»

— «Եւ մանաւանդ զանոնք, որ մենէ աւելի քաջութեամբ կը ջանան բարեգործելու, ինչպէս դուն ալ ըսիր, քեռիս:»

— «Շատ խորհեցէք ասոր վրայ: Ձեր այսպէս անդութ դատում ընելը կը ցուցնէ թէ ձեր տկարութիւնն աղէկ չէք զգար. քանզի իրենց տկարութիւնը զգացողները աւելի գթած են, և կը նմանին այս մասին մեր օրհնեալ Փրկչին: Կանոն ըրէք ձեզի որ ոչ թէ միայն անգթութեամբ բան մը չընէք, այլ և բնաւ չխօսիք ուրիշներուն դէմ եթէ հարկը չպահանջէ: Մի դատէք՝ որ չդատուիք: Ինչո՞ւ քու եղբորդ աչքին մէջի շիւղը կը տեսնես, ու քու աչքիդ մէջի գերանին չես նայիր՝ ըսաւ մեր Տէրը:»

«Աղէկ է որ այն համարները միտք պահենք,» ըսաւ Հենրիկոս:

«Սա ալ յիշեցէք» ըսաւ Պր. Վարրի. «Երա-

նի ողորմածներուն, ինչու որ ողորմութիւն պիտի գտնեն:»

«Ձանք պիտի ընեմ ասոնք յիշելու,» ըսաւ Հռոբերդոս, «բայց չեմ հասկնար թէ ինչպէս կրնանք մեր խորհուրդներուն մէջ չդատել ուրիշները: Եթէ տեսնեմ մէկը որ գողութիւն կ'ընէ, անպատճառ չար մէկը կը համարիմ զանիկա: Բայց եթէ ջանամ միայն հարևանցի մը խորհիլ այն մեղքին վրայ, իմ բարոյականիս ֆլաս չ'ըլլար:»

— «Այնպէս է: Շատերը մեծապէս կը սըխալին և՛ և՛ աւելի ողորմած ըլլալով:»

«Ուստի ի՞նչպէս ընելու ենք որ ճիշտ շիտակն ըրած ըլլանք,» հարցուց Հենրիկոս:

— «Դիցուք թէ մէկը գողութեան համար ամբաստանուած է: Արդ բնաւ չհամոզուիք թէ գողութիւնը փոքր մեղք է, բայց խորհելով թէ ողորմած ըլլալու էք, 'մի դատէք' այնպիսի անձ մը, առանց անոր յանցանքն աղէկ մը ստուգելու: Անստոյգ կամ թեթեւ վկայութիւններով չհամոզուիք բանի մը:»

— «Բայց եթէ մէկուն յանցանքը ստուգուած ըլլա՞յ, քեռիս:»

— «Թէպէտ որ և է պարագաներ կամ փորձութիւններ զձեզ համոզելու չեն թէ այն մարդուն ըրածը թեթեւ յանցանք է, սակայն

‘ողորմած’ եղիք տակաւին. և խորհեցէք թէ թերիս դուք աւելի շուտ պիտի իյնայիք. և թէ՛ աղատ չէք մեղքէ՛ թէ և այն մեղքը գործած չէք: Յիշեցէք որ Քրիստոս ~~Քրիստոս~~ ~~Քրիստոս~~ փրկելու եկաւ, և թէ ձեզ անպիտան մեղաւորներդ կը փրկէ: Մեծ յուսով աշխատեցէք օգնելու ձեր եղբորը ուղղութեան, որչափ որ հընար է: Բայց այն աստիճան չընէք, որ երևի թէ կը պաշտպանէք անոր յանցանքը:»

— «Վերջին ըսածդ չհասկցայ, քեռիս:»

— «Ըսենք թէ մէկը ինծի գալով ըսէ, ‘Հոռերդոս անունով տղայ մը կայ որ ինքզինք Քրիստոսի ծառայ կը համարի, սակայն անոր չափ ուրիշներուն դէմ խօսող մէկը չի գըտնուիր’: Արդ՝ եթէ ըսեմ, Արդարև Հոռերդոս մեղադրելի է եթէ այդ յանցանքն ունի, բայց անխորհրդաբար չդատենք զանիկա աս մեղքին համար’, այսպէս ըսելովս ամենեւին պաշտպանած չեմ ըլլար անոր յանցանքը: Սակայն եթէ իմ գլխովս չարժեալ պաշտպանեմ զանիկա առանց անոր դէմ եղած փատերը քննելու, Քրիստոսի գործին կը վնասեմ, և ամբաստանողն ալ կը կարծէ թէ Հոռերդոսին ըրածը մեղք չեմ համարիր, ու նաև թէ զանի Աստուծոյ օրէնքէն աւելի կը սիրեմ:»

— «Հիմա կը հասկնամ, և պիտի ջանամ յիշել:»

— «Ձանք ընելու ենք ‘արդար դատաստան ընել’, և ողորմութեամբ դատել: Հիմա քու յանցանքէդ հետեւածնեղութիւններուն դանք:»

— «Վարդուր վատահամբաւեցի Պր. Փրլթմինն, և այսպէս անոր մօրը շատ նեղութիւն տուի: Այս պատճառաւ իմ հօրս ալ նեղութիւն և տղամութիւն, և ինծի չարչարանք և աշխատանք եղաւ:»

«Ուրիշ գլխաւոր բան մ’ալ կայ,» ըսաւ Պր. Վարրի: «Ժամանակ մը կարողութիւն յոյսը կտրելով առիթ տուիր անոր կասկածելու Աստուծոյ աղօթք լսող Աստուած մը ըլլալուն, և անիկա այսպէս ընելով մեղք գործեց: Այս բանն անոր մօրը հաւատքին ալ փորձութիւն մը եղաւ, թէ և չենք գիտեր թէ անիկա այդ մեղքին մէջ ինկաւ, ոչ ալ կրնանք ըսել թէ որչափ չար հետեւութիւններ յառաջ պիտի դային, եթէ Աստուած իր անհուն ողորմութեամբն արդիւած չըլլար: Եւ այս բոլորին պատճառը քու հոգեդէմքն և անհոգեդէմքն եղաւ: Արդարև իրաւամբ հաշիւ տալու ենք ‘ամէն դատարկ խօսքի համար’, քանզի այսչափ չարութիւն կը պատճառուի անկէ:»

Հենրիկոս այս խօսակցութիւնը Յովհաննէսին պատմեց, անիկա ալ ըսաւ թէ «Եթէ այս խրատներուն կարօտ մէկը կայ ես եմ: Ո՛րչափ

բարի է Աստուած որ ուրիշներուն չարչարանքէն ինծի խրատներ կը սորվեցընէ: Ո՞վ գիտէ ի՛նչ չարութիւններ չեն պատճառած իմ պարագայ խօսքերս:»

«Ամէնը գրուած չէ՞: Գալ աշխարհին մէջ զանոնք պիտի չտեսնե՞նք,» ըսաւ Հենրիկոս:

— «Այո, ի՛նչ սոսկալի խորհուրդ: Ի՛նչ մեծ օրհնութիւն այնպիսի Փրկիչ մը ունենալ, որ այս բոլոր մեղքերը կը ջնջէ մեր սրտերէն: Ծնորհակալ եմ Հռորերդոսին որ թոյլտուութիւն ըրաւ քեզի ասոնք ինծի պատմելու: Բայց կարողոսին ալ մեծ խրատ մըն է ասիկա: Ամէնքս ալ միտք պահելու ենք աս բանը:»

— «Ի՛նչու համար. որպէս զի անհոգ ու անկարգ չըլլա՞նք:»

— «Այո, Աստուած կ'ըսէ, 'Ագէ՛ բան էջեւս-բեմբ - ի-բե-բ-բող ըլլա՛':»

Գ Լ Ո Ի Խ Ի Ա .

ՄԵՂԱՆՁԵՂ ԿԱՄ ԶԱՐԶԱՐՈՒԻՂ

Յակոբ Հարթ աղքատ ընտանիքէ մըն էր. հայրը բաւական մեծ ընտանեաց տէր ըլլալովն շատ դժուարաւ կրնար անոնց կարօտութիւն-

ները լեցունել, թէև ժրաջան էր: Ուստի Յակոբ, որ իր հօրը վեց զաւակացը մէջ ամենէն մեծն էր, ստիպուեցաւ իր հօրը տունէն շուտ ելլել և ուրիշ տեղեր թափառիլ իր ապրուստը հոգալու համար: Քանի մը ամիս Պր. Պէրրի անունով պանդոկապետի (խոհ) մը քով կենալով անոր պարտեզին և ախոռին հոգ կը տանէր:

Նոյն ատեններ Պր. Պէրրի ըստ իր կարծեաց հարկ կը համարէր օղի (բո՛ժ) ծախել իր պանդոկը. թէպէտ բաց տեղ չէր պահեր զանիկա որ օտարականները տեսնէին: Ինք չէր ախորժեք օղւոյն հոտէն, չէր գործածեր այս ըմպելիին, և մանաւանդ ուրիշ շատ գործեր ունէր. ուստի և կ'ուզէր ուրիշի մը յանձնել այն ատուտուրը, բայց դժուար էր հաւատարիմ մէկը գտնել, քանզի անոր վարձկաններն ընդհանրապէս մոլի մարդիկ էին:

Օր մը զՅակոբ զրկեց որ մէկու մը օղի ծախէ. և այնուհետև քանի մը անգամ ալ զրկեց, և տեսնելով թէ անիկա շատ հասարակ էր, երբեմն ժամերով այս գործին կը զբաղեցնէր զանի: Աս բանը շատ զգուշի էր Յակոբին. ուստի և հոն չկենալու դիտաւորութիւնն օր մը յայտնեց իր հօրը:

«Ոչ,» ըսաւ հայրը, «չըլլար որ խօսքէդ դառնաս:»

«Բայց ես խօսք չտուի որ այսպիսի գործ մը ընեմ, հայր,» ըսաւ Յակոբ:

— «Գիտեմ, բայց ամէն տեսակ օգնութիւն ընելու խօսք տուիր: Մոռցար ատոնք, հիմա ստակի շատ կարօտութիւն ունինք: Տարուան ամենէն գէշ ժամանակն է հիմա: Մինչև գարունն չես կրնար տեղ մը գտնել: Սպասէ մինչև գարունն, և անատեն առանց բան մը կորսնցընելու կրնաս փոփոխութիւն մը ընել:»

Յակոբ ալ բան չըսաւ, բայց կոտորած սրբատով մը իր գործին գնաց:

Օր մը Պր. Պէրրի յաճախօրդներէն գինով մը խանութէն կը հանէր, ան ալ սրուալով կ'ըսէր, «Չեմ երթար, դուն պատճառ եղար իմ այսպէս ըլլալուս, ուստի դուն նեղութիւնը քաշելու ես թէ' աս աշխարհիս և թէ հանդերձելոյն մէջ.» և ահարկու ծիծաղով ու թոթովելով աւելցուց, «Գիտցիր, Պարոն, որ ինծի պէս դուն ալ հաշիւ մը ունիս տալու աս օղոյ բաժակներուն համար:»

Պր. Պէրրիին խիղճը սկսաւ զանկա խայթել, եւ բարկութեամբ պատասխանեց, «Դուն ազատ էիր խմելու կամ չխմելու: Մէկը չի կրնար ըսել թէ ես ստիպեցի քեզ խմել: Եթէ այդչափ գինով չըլլայիր պիտի յիշէիր թէ

քեզ շատ անգամ անմիտ կոչեցի ստակդ արբեցութեամբ վատնելուդ համար:»

«Այդ խօսքդ խիղճդ կը հանդարտեցընէ հիմա.» ըսաւ մարդը, «բայց Աստուծոյ տալու հաշիւդ ատով չի գոցուիր,» և դեղևելով դուրս ելաւ:

Այս խօսքերը բացին Յակոբին աչքերը. և անիկա միտք դրաւ որ այլ ևս բաժակ մը անգամ չծախէ: Ուստի Պր. Պէրրիին ըսաւ, «Ալ չեմ կրնար ընել այս գործը:»

Պր. Պէրրի խռովեցաւ. բայց չուզելով այսպիսի հաւատարիմ աշակերտ մը ձեռքէ հանել, հանդարտութեամբ ըսաւ. «Հարիւր անգամ ճիշտ այսպէս խորհած եմ ես ալ. բայց այն խորհուրդներով չեմ ձգեր գործը: Ես բընաւ չեմ հրապուրեր մարդիկ խմելու, և գիտես որ շատ անգամ ալ կ'ըսեմ անոնց, թէ 'ստակնիդ այս կերպով վատնելովը յիմարութիւն կ'ընէք': Այսպէս ըսելով թերևս բոլոր պատասխանատուութենէս կ'ազատիմ, ինչու որ անոնց վրայ կը ձգեմ խմելը կամ չխմելը: Այս խօսքս Բուրդի չի հանդարտեցընէր զիս, բայց ուրիշ բան մ'ալ կը խորհիմ. եթէ չծախեմ, պէտք է որ աս պանդոկը ձգեմ. քանզի ասկէ անցնող ճամբորդները ըմպելիք կ'ուզեն:»

«Աւելի աղէկ է որ ձգես պանդոկը քան թէ

այդ գործն ընես,» ըսաւ Յակոբ, բնաւ չհամոզուելով անոր խօսքէն:

— «Այո. այսօր պիտի ձգէի, եթէ ճամբորդները այնպիսի պանդուկ մը իջեանել ուզէին, ուր որ ըմպելիք չի ծախուիր: Բայց բանը հոս է, Յակոբ, դիցուք թէ ես ձգեմ, ասով չի վերջանար գործը: Ուրիշ անձ մը իմ տեղըս պիտի գայ ծախէ, ուստի նոյն բան է թէ ես առնեմ ատոր շահը և կամ ուրիշ մը:»

Յակոբ դեռ չպատասխանած՝ մարդ մը մըտաւ ներս որուն համար երկուքնին ալ դիտէին թէ բոլոր իր ամսականը կը վատնէր օղոյ, և յետին աստիճան կարօտութեան մէջ ինկած էր: Մարդը խմելէն ետքը ստակը հանեց տուաւ. Պր. Պէրրի աս ստակը Յակոբին ձեռքը դրաւ, ըսելով. «Ահա քեզի կ'ընծայեմ ասիկա քու հաւատարմութեանդ համար:»

Երբ Յակոբ ընդունեց ստակը, Պր. Պէրրի խորհեցաւ, «Շահեցայ զանիկա հիմա:» Թերևս Յակոբին դէմքէն այս գաղափարն առաւ, քանզի անիկա ձեռքը երկնցընելով կ'ուզէր ետ տալ ստակը: Բայց միտքը փոխելով՝ անմիջապէս ձեռքը ետ քաշեց ու ըսաւ, «Աս կերպով չահուած ստակէ մը բնաւ չմտնիր մը պիտի չգործածեմ ինձի համար. քանզի հողիիս կըրակ պիտի ըլլար: Բայց ասիկա այն ընտա-

նեաց կը խրկեմ, որոնց համար այս մարդը հաց գնելու պարտական է. ու ես նորէն կ'ըսեմ թէ աս գործին մէջ չեմ կրնար կենալ:»

«Թերևս քու բոլոր վարձքդ պիտի խրկես այն ընտանեացը սոյն պատճառաւ,» ըսաւ Պր. Պէրրի, և շատ բարկանալով Յակոբին ըսաւ խստիւ, «Ամէն շաբաթ իրիկունս այդ սնորհի ստակ առնելով քու վարձքդ կու տամ: Կատակ չեմ ընելու: Մինչև վաղը իրիկունս քեզի ժամանակ կայ խորհելու և որոշելու: Եթէ չընես այս գործը, պէտք է որ ելլես քովէս: Բայց անդամ մը խորհէ թէ իրաւունք ունի՞ս քու հօրըդ բեռ ըլլալ, քանզի մինչև գարուն չես կրնար ուրիշ տեղ մը գտնել: Դարձեալ իրաւունք ունի՞ս քու ինձի տուած խոստմանդ դրժելու, և վերջապէս ի՞նչ պիտի օգտիս, քանզի ուրիշ մէկը պիտի գայ քու տեղդ: Եթէ մեղք կայ ասոր մէջ, պատասխանատուութիւնն ի՞նչ կ'իյնայ: Ես եմ տէր. դուն միայն սպասաւոր ես: Կան ոմանք որ ուղտը կը կլեն, և մօղուկը կը քամեն:»

Յակոբ ի բնէ հաստատամիտ չէր, այլ հեղ և կռիւ ընելէ կը վախնար: Բայց այս անգամ որոշած էր թէ ինչ որ ըլլայ՝ շիտակն ընէ. առանց խորհելու թէ ինչ նեղութիւններ պիտի հետեին. և այս որոշումը իրեն շատ ուժ կու

տար, և ասոր համար շատ կը զարմանար ինքըն ալ, ուրիշներն ալ: Աւաջ զղուելի կ'երևէր անոր այն գործը, թէպէս կը խորհէր թէ պատասխանատուութիւնը Պր. Պէրրիի վըրան էր. բայց այս գինով մարդուն խօսքն արթնցուց զանի: Տեսաւ իր որոշման իրաւացի ըլլալը, և կ'ուզէր զանի 'ի գործ դնել անմիջապէս: Սակայն Պր. Պէրրիին այս հարցումները լսելով, սկսաւ խռովիլ: Թերևս Պր. Պէրրի անոր փոփոխամտութիւնը գիտնալուն համար ժամանակ տուաւ անոր խորհելու:

Յակոբ հօրը հետ խորհրդակցեցաւ, և անկէ սա պատասխանն ընդունեց. «Չեմ ուզեր որ որդիս ստիպուի այնպիսի գործ մը ընել, զոր անոր խիղճը կը դատապարտէ: Տուն եկուր, և ըստ կարի գործենք արդարութեամբ: Կարծեմ թէ դուն վերջին աստիճան հոգ կ'ընես այս մասին: Այս ամառուան քեզի վճարուած ստակը՝ պարտէզն ու ախոռը գործելուդ համար էր:»

«Բայց այսուհետև եթէ Պր. Պէրրիին գործին մէջ կենամ, աղքատին հացը պիտի ըլլայ իմ վարձս. ես ասիկա մեղք կը համարիմ ինձի,» ըսաւ Յակոբ:

— «Պր. Պէրրի այդպէս զգալու է, ոչ թէ դուն: Եթէ դուն խօսք տուած ըլլայիր այն գործն

ընելու, տարբեր պիտի ըլլար բանը. բայց հիմա Պր. Պէրրի պատասխանատու է: Ան գործէն ելլելովդ աղքատներուն օգուտ մը չ'ըլլար, քանզի ուրիշ մէկը պիտի գայ ծախէ քու տեղդ: Եթէ դուն հարուստ, երևելի և շատ ազգեցութեան տէր մարդ մը ըլլայիր, ան ատեն հարկ կ'ըլլար թողուլ այդպիսի վատ գործ մը. սակայն աղքատ տղայ մ'ես, մէկը բռնի պեղ չի դներ քու ազգեցութիւնդ: Ուստի վընաս չունի կարծեմ եթէ մինչև գարուն կենաս. բայց դուն գիտես:»

Յակոբ դէպ 'ի մայրը նայեցաւ: Անոր հոգով մաշած դէմքին վրայ ստակի կաթօտութիւնը գրուած կ'երևար, բայց և այնպէս մայրը ըսաւ անոր. «Ինչ որ արդարութիւն կը համարիս ըրէ, Յակոբ:» Անոր նայուածքէն Յակոբ հասկցաւ թէ անիկա կ'ուզէր որ ինք Պր. Պէրրիին գործն անմիջապէս թողլով ազատուի բոլոր այն անիրաւութիւններէն: Կանայք բնականապէս աւելի պատրաստ են արդարութեան համար ամէն բան զոհելու, քան թէ արք: Արանց զօրութիւնը գործ գործելու մէջ կ'երևի, կանանց զօրութիւնը՝ նեղութիւն կրելու մէջ:

Յակոբ իր Երկնաւոր Հօրը դիմելով իմաստութիւն խնդրեց, և աւելի համոզուեցաւ այն

տեղէն ելլելու : Բայց տակաւին բոլոր այն խնդիրները՝ որ կը ստիպէին զինքը նոյն տեղը կենալու, չէր կրնար լուծել, քանի որ կը տեսնէր հօրը մօրը կարօտութիւնները, և կ'ուզէր անոնց բեռը պակսեցընել : Ուստի որոշեց որ իր կիրակնօրեայ դպրոցի վարժապետին քովն երթայ աս բաներուն մէկ հնարքը սորվելու համար :

Գ Լ Ո Ի Խ Ի Ֆ .

ԽՆԴԻՐԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԱԾ

Յակոբ բոլոր բաները պատմեց Պր. Վարրիին, և խօսքը վերջացուց ըսելով՝ « Իմ պարտաւորութիւնս պիտի կատարեմ ինչ որ ըլլայ, բայց որովհետեւ ես չփոթած եմ, կը խնդրեմ որ դուն ըսես ինձի թէ ի՞նչ է պարտաւորութիւնս : »

« Աստուծո՛վ խնդրեցի՞ր որ անիկա առաջնորդէ քեզի, և խորհած ես այդ բաներուն վրայ, » հարցուց Պր. Վարրի :

— « Այո. Աստուծոյ օգնութիւնը խնդրեցի, և ինձի կ'երևի թէ պարտաւոր չեմ հոն կենալ, բայց տեղս չթողելու համար յառաջ բեր-

ուած առարկութիւններուն չեմ կրնար պատասխանել : »

— « Շատ աղէկ . ամէն բան մէկիկ մէկիկ քննութեան առնենք. և նախ սա, թէ ինչո՞ւ կը կարծես որ պարտաւոր չե՞ կենալ : »

— « Քանզի այն գործը զմարդիկ մեզք գործելու կը հրապուրէ . և իմ վարձս ինձի աղքատի հացի կամ արեան գնոյ պէս կու գայ : »

« Իրաւունք ունիս, » ըսաւ Պր. Վարրի : « Շատ անգամ կ'ըլլայ վերջինը : Եթէ մարդ մը արբենալով մէկուն չարիք մը հասցընէ, և անոր արբեցութեան պատճառն ես եղած ըլլամ, ինքզինքս յանցաւոր պիտի համարիմ, քանզի աղէկ գիտեմ թէ արբեցութիւնն ինչ յանցանքի կը տանի մարդս : Արդարեւ երբ օղի խմելը վերջանայ, շատ չարիքներ ալ պիտի վերնան : Ո՛րչափ մարդիկ չարութիւններ գործելու ուժ կ'առնեն արբեցութենէն : »

« Ես ալ բնաւ պիտի չծախեմ այդ ըմպելիքէն, » ըսաւ Յակոբ :

« Եւ ամենէն մեծ բանն » ըսաւ Պր. Վարրի, « սա է որ դուքս կ'ըլլամ որ մարդիկ իրենց հոգիները կորսնցընեն, ոչ միայն թէ կը հրապուրեմ զանոնք, այլ կ'օգնեմ անոնց կորստեանը . քանզի յայանապէս ըսուած է թէ 'դիմուկները Աստուծոյ արքայութիւնը պիտի չժա-

ուանդենս': Յիրաւի մեղաց վարձքը անմահ հոգիներու արեան գին է: Ահաւասիկ ահարկու խրատ մըն ալ, 'Վայ հեղ' որ քու ընկերիդ հէ՛ն կը խմցընես, և քու արբեցուցիչ ըմպելիքդ առատ կը բաշխես, որ "բէ՛նե՛ն" ալ գինովցընես, որպէս զի անոնց մերկուծիւնը տեսնես: Փառքէն աւելի ամօթով կշտացար, դուն ալ խմէ, ու մերկացիր, Տէրոջը աջ ձեռքին բաժակը քեզի պիտի դառնայ, և քու փառացի վրայ անարգանք ունի հոյ: Քանզի Լիբանանին զրկանքը քեզ պիտի ծածկէ, ու գազաններուն յափշտակութիւնը պիտի վախցընէ, մարդոց արիւններուն համար, ու երկրին, քաղաքին և բոլոր անոր մէջը բնակողներուն զրկանացը համար': Ամբ. Բ. 15—17: Կը տեսնես ահա որ արբեցուցիչ ըմպելիք խմցընողները իրենց ըրածին համար պատասխանատու կը համարուին:»

«Արդեօք Պր. Պէրրի կարդացած չէ՞ այդ տեղերը,» հարցուց Յակոբ:

—«Չեմ գիտեր. բայց գիտեմ թէ անիկա կը զգայ որ չար է այդ գործը: Կը հաւատամ որ անոր դեռ Քրիստոսի ծառայ չըլլալուն պատճառը սա է որ ստակ շահելու չափազանց փափաքող է, և ստակն ապօրինաւոր միջոցներով ստանալ յարմար կը համարի: Գիտեմ որ շատ անգամ իր հոգւոյն վիճակին վրայ

խորհած է, և կը հաւատամ թէ ստակի սէրն արգելք եղած է անոր Քրիստոսի ծառայ ըլլալուն: Ի՛նչ ահարկու փոխարէն, հոգի՛ն համար ստակ:»

—«Բացայայտ կը տեսնեմ իմ պարտաւորութիւնս. բայց կը կամի՞ սա խնդրոյն ալ պատասխանել: Իրաւունք ունի՞մ ես իմ հօրս բեռը ծանրացընելու մինչև գարուն, ինչպէս որ արդարև այսպէս ըրած պիտի ըլլամ, եթէ այս գործը թողում: Այս մասին չեմ գիտեր թէ ի՛նչ ընելու եմ:»

—«Առաջ խնդրեցէք Աստուծոյ թագաւորութիւնը և անոր արդարութիւնը ու ատրուր բաներն ալ ձեզի պիտի տրուի': Այս խօսքը չի խոստանար քեզի տեղ մը ունենալ այս ձմեռուան համար, սակայն բոլոր քու կարօտութիւնդ լեցընել կը խոստանայ: Թերևս նեղութիւն կրել աւելի օգտակար պիտի ըլլայ քեզի քան թէ յաջողութիւն վայելել: Տառապանքէ չես կրնար ազատիլ: Յիսուս իր աշակերտներուն ըսաւ, 'Թէ որ մէկը իմ ետեւէս գալ կ'ուզէ, թող իր անձը ուրանայ և իր խաչը վերցընէ ու իմ ետեւէս գայ': Մեզի արդելուած է 'չարը ընել որ բարին գայ':»

—«Ինձի համար հոգ չէ, բայց հօրս ու մօրս դժուար է:»

—«Ան որ հայրը կամ մայրը ինձմէ աւելի կը

սիրէ, ինծի արժանի չէ: Իրաւունք չունիս Աստուծոյ օրէնքները կոտորելով ծնողացդ հանգստութիւնը միտաւել:»

«Կ'ուզեմ միայն իմ պարտաւորութիւնս գիտնալ որ կատարեմ,» ըսաւ Յակոբ: «Իսկ խոստմանս դրժեւել նկատմամբ ի՞նչ կ'ըսես:»

— «Մենք իրաւունք չունինք չարութիւն գործել խոստանալ: Եթէ յանկարծ կամ անխորհրդաբար այսպիսի խոստում մը ըրած ենք, Աստուծոյ օրէնքին պահանջումները գերազանց համարելու, և այն խոստումը չկատարելու պարտական ենք: Բայց այնպիսի ընդհանուր խոստման մը մէջ, ինչպէս որ դուն ըրած ես, կը հասկցուի թէ քու խղճիդ դէմ ծառայութիւն մը ընելու պարտաւոր չես: Աստուծոյ օրէնքն ուրիշ ամէն պարտաւորութեանէ վեր է: Ուրիշ բան ունի՞ս:»

— «Այո, եթէ ես չընեմ Պր. Պէրրիին ուղածը, ուրիշ մը պիտի ընէ. և որովհետեւ ես ազքատ տղայ մըն եմ, և որ և է կերպով մը չարութիւն արգելելու երբէք ազգեցուցութիւն չունիմ, ուստի ի՞նչ տարբերութիւն կայ թէ ես առնեմ շահը կամ ուրիշ մը, քանզի ի հարկէ մէկը պիտի առնէ: Ասո՞ր ինչ պատասխան ունիք:»

Պր. Վարրի սկսաւ խնդալ և ըսաւ, «Եթէ քեզի առաջարկուէր գողերու և մարդասպան-

ներու խումբի մը ընկերանալ, պիտի ըսէի՞ր թէ 'ես ինչ որ ընեմ', անոնք պիտի գողնան և սպաննեն, և ես զանոնք չեմ կրնար արգելել, ուստի անոնց հետ ընկերանամ որ բաժին մը առնեմ անոնց շահածէն: Եթէ այսպիսի պատճառներու համար գողութիւն ընես, քաղաքական օրէնքն անգամ քեզ անպարտ պիտի համարի: Արդարեւ դուն ազքատ տղայ մըն ես, եւ քիչ ազգեցուցութիւն ունիս, բայց Աստուած կը պահանջէ որ արդարութեան համար գործածես զայն: Աստուծոյ խօսքը կ'ըսէ, 'Մէկը իր անձին համար չ'ապրիր': 'Ամէն մէկը իր անձին համար հաշիւ պիտի տայ': Դարձեալ թէ 'Մի խաբուիք, Աստուած ծաղր չ'ըլլար, վասն զի ինչ որ մէկ մարդ մը կը սերմանէ, նոյնը պիտի հնձէ'. և 'Մեղաց վարձքը մահ է':»

«Շատ շնորհակալ եմ ինծի օգնելուդ համար,» ըսաւ Յակոբ: «Պիտի ջանամ իմ պարտաւորութիւններս կատարել. բայց դժուարին պիտի ըլլայ:»

«Ան որ կը յաղթէ, ճերմակներ պիտի հագնի, ու ես անոր անունը կենաց գիրքէն պիտի չաւրեմ. և անոր անունը պիտի դաւանիմ իմ Հօրս առջևը, և անոր հրեշտակներուն առջևը,» ըսաւ Պր. Վարրի: «Երբ Պր. Պէրրիի քովէն ելլես, եկուր զիս տես: Կ'ու-

զեմ գիտնալ թէ ինչ պիտի ըսէ քու որոշմանըդ համար:»

Երբ Հռոբերդոս լսեց այս պատմութիւնը իր քեռիէն, ըսաւ. «Պր. Յըլթոն Անդրէասը քովէն հանած է: Թերևս անոր տեղ Յակոբն առնէ: Հիմա խանութը կ'երթամ կը հարցընեմ:»

Հռոբերդոս խանութէն ներս մտածին պէս, Պր. Յըլթոն անոր ըսաւ, «Հայրդ կը հաւնի՞ Կարողոսին»:

— «Կարծեմ շատ կը հաւնի: Բայց լսեցի թէ Անդրէաս քովէդ ելած է:»

— «Այո՛, երանի՛ թէ Կարողոսը փորձած ըլլայի. եթէ հայրդ զանիկա չ'ուզեր, ես հիմա կ'առնեմ քովս:»

«Չեմ կարծեր թէ անիկա հիմա քովդ կու գայ» ըսաւ Հռոբերդոս խնդալով, «բայց կ'ուզեմ հարցընել թէ Անդրէասին պաշտօնը Յակոբ Հարթին կու տա՞ս:»

— «Յակոբ. ան Պր. Պէրրիին քովը չէ՞: Ես այնպիսի տղայ մը չեմ ուզեր: Անդրէասը քովէս հանելուս պատճառը սա էր, որ վստահութիւն չունէի անոր վրայ: Կրնայ ըլլալ որ Յակոբ ամենէն աղէկ մէկն ըլլայ աշխարհիս վրայ, բայց գիտես թէ գինեատուն մը աղէկ տեղ չէ տղոց համար: Յակոբ ինչո՞ւ համար Պր. Պէրրիին քովէն կ'ելլէ:»

— «Քանզի աղէկ չհամարեցաւ ըմպելիք ծախել, Պր. Պէրրի ալ չ'ուզեր զանիկա պահել իր քովը, եթէ այն գործն ընելու չի հաճիր: Չե՞ս կրնար այնպիսի տղու մը վստահիլ, որ որոշած է իր խղճին հնազանդիլ, թէև գործէն զրկուիլ հարկ ըլլայ, և թէպէտ միջոց ալ չունի իր հացը հոգալու:»

— «Տակաւին հո՞ն է: Գիտէ՞ որ անոր օգնելու կ'աշխատիս:»

— «Աս իրիկուն իր հրաժարականը պիտի տայ, ու ես կ'ուզեմ օգնել անոր որ տեղ մը գտնէ. քանզի անիկա շատ կը ցաւի որ մինչև գարուն առանց գործի մնալով իր հօրը բեռ պիտի ըլլայ. բայց ամենևին չի գիտեր թէ մէկը պիտի օգնէ իրեն: Ես իսկ տեսած չեմ անիկա:»

«Շատ աղէկ. անգամ մը քու խորհուրդիդ մտիկ չընելուս համար զլջացայ,» ըսաւ Պր. Յըլթոն անկեղծութեամբ: «Արդ՝ եթէ Յակոբ այդ պատճառաւ կը թողու իր տեղը, ես քովս կ'առնեմ զանի: Բայց թերևս միտքը փոխելով կենայ: Շատ դժուար պիտի չըլլայ իր տեղը թողուլ, եթէ գիտնայ թէ ուրիշ տեղ մը պիտի մտնէ: Ուստի խօսք կու տամ առնել զանիկա քովս սա պայմանաւ որ Պր. Պէրրիին քովէն ելլելէն առաջ տեղեկութիւն չտրուի

անոր երբէք թէ իրեն օգնութիւն պիտի ըլլայ:»

«Չեմ կարծեր թէ անկէ առաջ կրնամ տեսնել զանիկա,» ըսաւ Հռոբերդոս. «ուրախութեամբ կ'ընդունիմ քու պայմանդ: Բայց բնաւ տարակոյս չունիմ թէ պիտի ելլէ այն տեղէն. քանզի Յակոբ Քրիստոսի ծառայ է, և մեղանչելը նեղութիւն կրելէ աւելի գէշ կը համարի: Վաղը պիտի տեսնես, կը յուսամ:»

«Եթէ այնպէս է,» ըսաւ Պր. Յըլթոն ինքնիրեն, «աս տղաք Քրիստոսի ծառաներ են, արդեամբք ոչ թէ լոկ անուամբ: Երանի՛ թէ ես ալ անոնց պէս սկսած ըլլայի իմ կեանքս: Անշուշտ շատ խորհելու եմ այս բաներուն վրայով. քանզի մաղերս սկսած են ճերմակիլ: Դիւրին է մարդու ինքզինք Քրիստոսի ծառայ կոչել, և եկեղեցւոյ հետ միանալով հաղորդուել, բայց միշտ իբրև Քրիստոսի ծառայ Էրծել տարբեր բան է:»

Այն իրիկուն Պր. Պէրրի հարցուց Յակոբին թէ՛ «Պիտի կենա՞նք ովս, թէ ոչ:»

— «Ժամ մը չեմ կենար քու ուզած գործընելու համար: Այդ բանն ինձի ահարկու մեղք մը կ'երևի:»

«Լաւ,» ըսաւ Պր. Պէրրի, «ահա հոս է ստակողդ:» Եւ երբ Յակոբ երթալու վրայ էր, ըսաւ դարձեալ, «բայց մտիկ ըրէ՛, եթէ դուն կամ

բարեկամներէդ մէկը ուզէք երբէք խմել, եկէք հոս, ձեզի ըմպելի կու տամ: Փոխարէն բան չեմ առներ, կը յարգեմ քու ժողովարութիւնդ:»

Յակոբ կարմրեցաւ և շրթունքները սկսան դողալ, բայց բան մը չըսաւ: Ուղեց ըսել թէ «Աստուած ներէ քեզի այդ խօսքերուդ համար,» բայց չկրցաւ, քանզի (ինչպէս որ ըսինք) քաջասիրտ չէր: Ուստի Պր. Պէրրիին անդութ խօսքերուն և ծաղրելուն լուութեամբ համբերեց:

Շիտակ Պր. Վարրիին տունը գնաց Յակոբ, գիտնալով որ աւելի համակրութիւն պիտի գտնէ հոն. և իրեն համար պատրաստ տեղ մը ըլլալը Պր. Վարրիէն լսելով շատ ուրախացաւ:

«Կարծեմ թէ Տէրը չափազանց չփորձեց քեզ, սիրելի Յակոբս,» ըսաւ Պր. Վարրի. «բայց այս նեղութիւնը պատճառ եղաւ որ առաքինութիւն գործելու աւելի հաստատուն և քաջ ըլլաս: Սորված ենք 'բոլորովին ուրախութեան արժանի համարել, երբ կերպ կերպ փորձանքներու մէջ կ'իյնանք, գիտնալով որ մեր հաւատքին փորձառութիւնը համբերութիւն կը գործէ'. և դարձեալ կ'ըսուի թէ՛ 'համբերութիւնը կատարեալ գործ թող ունենայ, որ

կատարեալ ու ամբողջ ըլլաք, ու բանի մը պակասութիւն չունենաք: Տէրոջը սղորմութիւնները իր բոլոր գործքերուն վրայ է՝ փորձառններուն ետեւէն անմիջապէս մխիթարութիւնը կը հասցընէ: Ուրիշ տոնն թերեւս աւելի պիտի փորձէ քու հաւատքդ, որ ներդութիւններու համբերես Գրիստոս Յիսուսի բարի զինուորի մը պէս՝, և ալ աւելի հաստատ ըլլաս: Բայց անոր այս անգամ քեզ փորձութենէ ազատելը յիշելով՝ սորվէ միշտ համբերութեամբ անոր յուսալ: Թէև Տէրը շատ ուշանայ, վերջապէս քեզի օգնութեան պիտի հասնի:»

Յակոբ հօրը տունը դառնալով իր ուրախութիւնը յայտնեց Պր. Պէրրիին ձեռքէն ազատելն իմացընելով: Մօրը աչուքները կը փայլէին քանի որ կը նայէր տղուն: Եւ սրտին մէջ շատ կ'ուրախանար որ անիկա արդարութիւն գործելու կը փափաքէր:

«Ինչ և իցէ, կարծեմ աղէկ պիտի ըլլայ,» ըսաւ հայրը խնդալ կեղծելով:

— «Պր. Յըլթոն վաղը ինձի տեղ մը պիտի տայ իր խանութին մէջ:»

«Գոհութիւն Աստուծոյ,» ըսաւ մայրը, աչքերը արտատուօք լեցուելով:

«Այո, աղէկ պիտի ըլլայ, ինչպէս որ ըսէ,»

պատասխանեց հայրը իրօք խնդալով: «Շատ ուրախ եմ որ այն տեղը թողուցիր, թէև շատ դժուար կ'երևար առջի բերան, և չեմ գիտեր թէ ես քաջալերութիւն պիտի ունենայի, եթէ ուրիշ տեղ մը չտեսնէի:»

Հետեւեալ առտուն երբ Յակոբ խանութը եկաւ, Պր. Յըլթոն անոր ըսաւ «Չուզեցի՞ր Պր. Պէրրիին համար Սատանայի գործ ընել Սատանայի վարձքով: Շատ աղէկ ըրեր ես, առայժմ քեզի անոր տուածին չափ վարձ չեմ կրնար տալ, սակայն չար գործի մը վաստակ պիտի չըլլայ իմ տուածս:»

Պր. Յըլթոն կատարելապէս վստահեցաւ Յակոբին, և օր ըստ օրէ անոր ընթացքը դիտելով անոր վրայ կը խորհէր և շատ անգամ կ'ըսէր ինքնիրեն, «Այս տղան ուրիշներուն չափ հանճարեղ և գործունեայ չերևիր, թէպէտև շատ պակաս չէ: Բայց ես որ սրամիտ և գործունեայ մարդ մըն եմ, երբ ան տղան քովս է, միշտ կը զգամ թէ ինչ գերազանց մէկը ներկայ է ինձի: Այսպէս զօրաւոր է առաքինութեան ազդեցութիւնը:»

ԳԼՈՒԽ ԻԳ.

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՕՐԷՆՔՐ

« Ի՞նչ եղած է քեզի , Հռոբերդոս , » հարցուց քեռին , անոր կարմրած երեսը տեսնելով :

— « Դարձեալ բարկացած եմ . միտքս դրած էի բնաւ այսպէս չընել . և հիմա կը բարկանամ բարկացած ըլլալուս համար : Կը խընդրեմ որ օգնես ինձի բարի ըլլալու : »

Պր. Վարրի խնդաց Հռոբերդոսին ցասամանը վրայ : Հռոբերդոսին բարկութիւնն ալ տակաւ մեղմացաւ :

— « Իիցուք թէ կարենայիր տեսնել քու ըրածներդ արձանագրող հրեշտակը , որ միշտ տրամութեամբ կը գրէ անզուսպ կիրքերդ , և ուրախութեամբ կ'արձանագրէ , երբ անոնց կը յաղթես : Այսպիսի տեսիլքի մը ակննատես ըլլալը մեծապէս չօգներ քեզի : »

— « Անտարակոյս , և դիտեմ որ այսպիսի դրող մը կայ , թէպէտ ես չեմ տեսներ զանի : Եթէ միտքս մնայ , ատիկա շատ պիտի օգնէ ինձի : »

— « Եթէ այսպիսի գրուած մը միշտ քեզի ներկայ ունենաս , կարծեմ պիտի օգնէ քեզի կիրքերուդ յաղթելու : Կտոր մը թուղթ

պահէ գրպանդ , վրան Յուլիանի և Պարթուլիանի գրուած . և ստոնց տակը գրէ ինչ որ փորձութեան ատեններդ քեզի կը պատահի : Ամէն իրիկուն զանիկա կարդա աղօթքով . եթէ կիրքերդ յաղթած ես , գոհութիւն մատո Սատուծոյ , և եթէ յաղթուած ես , խորին զըղջմամբ անոր օգնութիւնը խնդրէ , որ ամէն օր կատարեալ յաղթութեան հասնիս , և կարողանաս ամէն օր 'յաղթութիւն' գրել թուղթիդ վրայ : »

— « Պիտի ջանամ այդպէս ընել , քեռիս , և կը հաւատամ որ ատիկա մեծ նեցուկ մը պիտի ըլլայ ինձի : Նաև պիտի յիշեցնէ ինձի հրեշտակին արձանագրութիւնը , որ ճշդիւ կը գրուի և կը հաշուուի : Եւ երբ այսպէս յաղթեմ բարկութեանս Սատուծոյ օգնութեամբը , միւս յանցանքներուս համար ալ նոյն ճամբան պիտի գործածեմ : »

Այս միջոցին Հենրիկոս գալով ըսաւ Պր. Վարրիին , « Յովհաննէս ու ես Սուրբ Գրքին մէջ ուրիշ յարմար վկայութիւն մը գտանք Կիրակին պահելու նկատմամբ : Յուցընեմ քեզի : »

Վարժապետը հաճեցաւ , և Հենրիկոս շուտ մը գտնելով տեղը՝ սկսաւ կարդալ . « Եւ երբ Խորայելի որդիքը անապատն էին , մարդ մը գտան՝ որ շաբաթ օրը փայտ կը ժողվէր : Եւ

անոնք որ փայտ ժողովելու վրայ գտան զանիկա, Մովսէսին ու Ահարոնին և բոլոր ժողովքին առջև բերին : Եւ բանտարկեցին զանիկա. ինչու որ անոր ի՛նչ ընելիքնին որոշուած չէր : Եւ Տէրը ըսաւ Մովսէսին, Ան մարդը անպատճառ պիտի մեռցուի. բոլոր ժողովքը բանակէն դուրս քարերով պիտի քարկոծեն զանիկա : Եւ բոլոր ժողովքը Տէրոջը Մովսէսին պատուիրածին պէս՝ բանակէն դուրս հանեցին զանիկա, և քարերով քարկոծեցին, ու մեռաւ :» Թուոց, ԺԵ. 32—36 :

«Ասիկա շատ խիստ կ'երևի. Թերևս կրակ պէտք էր այն մարդուն, և այս պատճառաւ փայտ կը ժողվէր,» ըսաւ Հենրիկոս :

— «Եթէ անիկա որ և է անհրաժեշտ պատճառի համար, զոր օրինակ թշնամեաց դէմ բանակը հսկելու համար, չէր կրնար Շաբաթը չըսկըսած այս պէտքին համար պատրաստութիւն ընել, դատապարտութեան արժանի չէր : Ոչալ՝ եթէ հիւանդ մը պատահած էր յանկարծ, և անոր օգնութիւն ընելու համար կրակ վառել հարկ էր : Առաջ խօսեցանք թէ Աստուծոյ օրէնքն այսպիսի հարկաւորութիւններու թոյլտուութիւն կ'ընէ :»

— «Բայց մեզի տրուած պատուէրները Իսրայելացուոց տրուածներուն չափ խիստ չեն. այնպէս չէ՞ :»

— «Կիրակին ճշդութեամբ պահելու պարտաւորութենէն ազատուած չենք մենք : Բայց հիմա ոչ ոք իրաւունք ունի կիրակի չպահողներն այնպէս պատժելու ինչպէս Իսրայելացիք ըրին : Աստուած միայն կրնայ այսպիսի բան մը ընել : Անիկա երբեմն այս աշխարհիս մէջ անգամ մարդոց օրինազանցութեան պատիժը կու տայ. թէպէտ լման հատուցումը հանդերձեալ աշխարհին մէջ պիտի տրուի, եթէ յանցաւորը հոս չ'ապաշխարեր :»

— «Մարդ մը կը ճանչնամ, քեռիս, որ անձրևի պատճառաւ բոլոր կիրակի օրերը կը գործէր, ինքզինք արդարացընելով սա խօսքով թէ՛ շատ մը խար պիտի կորսնցընէր եթէ չգործէր : Շիտա՞կ էր :»

«Աւելի աղէկ է ըսել թէ ջանք ըրաւ ինքզինք արդարացընելու.» ըսաւ Պր. Վարրի. «անոր ըրածին ամենափոքր իրաւացի պատճառ մը չեմ տեսներ : Մեր մեղքերովն Աստուծոյ շնորհքը կորսնցընելէն աւելի մեծ և սոսկալի կորուստ չկայ : Մեղանչելը՝ տառապանքէ եւ կորուստէ աւելի դէ՛ է :»

«Թերևս Աստուածաշունչին մէջ յիշուած մարդը չէր գիտեր թէ չարութիւն էր ըրածը,» ըսաւ Հոփերդոս : «Թերևս իմացած չէր Աստուծոյ օրէնքը :»

— «Եթէ տգիտութեամբ կամ ակամայ ըրած ըլլար, այնպէս պիտի չպատժուէր: Թուոց ժե. 3A համարին նայէ:»

«Ա.յո», ըսաւ Հենրիկոս, «եթէ Իսրայէլացւոց մէջ մէկը սխալմամբ մեղք մը գործէր, որոշուած զոհը կը մատուցանէր, և այնպէս կը ներուէր անոր մեղքը. բայց եթէ այն մարդը յանդգնութեամբ գործած էր այն մեղքը, պատիժը կրելով ժողովուրդին մէջէն պիտի կորսուէր:»

— «Ուստի այս մարդը յանդգնութեամբ մեղք գործած կ'երևի, ասպա թէ ոչ զոհով պիտի ներուէր անոր:»

«Կամաւոր տգիտութիւնը յանձնապաստանութիւն կը համարուի», ըսաւ Հենրիկոս, «և անոր համար կը պատժուի կարծեմ:»

«Անտարակոյս, և կ'ուզեմ որ ասոր ալ ուշադրութիւն ընես», ըսաւ Պր. Վարրի: «Շատ անգամ մարդիկ կ'ըսեն թէ հոգ չէ թէ ինչ բանի կը հաւատանք, պէտք է միայն անհրաժեշտ ըլլալ: Ճշմարիտ է այս խօսքը:»

«Հաւատքն է որ մեր գործքերուն կ'ազդէ, կարծեմ», ըսաւ Հոռքերդոս, «բայց եթէ բան մը ընենք որ իրօք ուղիղ կը համարինք, չեմ կարծեր թէ պիտի պատժուինք այն բանին համար: Եթէ բան մը ուղիղ կը հա-

մարինք, անոր հակառակը ընելու չենք:»

— «Բայց մեր պարտաւորութիւնն է ջանալ սորվիլ թէ ո՛րն է ուղիղը. Աստուածայունչին խօսքերէն կը սորվինք թէ սխալմամբ գործըւած մեղքերուն համար անգամ քառութիւն պէտք է: Պօղոս Առաքեալ կ'ըսէ թէ ինք կը կարծէր որ Աստուծոյ ծառայութիւն կ'ընէր, երբ եկեղեցին կը հալածէր, և թէ՛ ողորմութիւն գտաւ, ինչու որ ըրածը անհաւատութեան մէջ չգիտնալով ըրաւ: Բայց նոյն յանցանքին համար ինքզինք առաքեալ կոչուելու անարժան կը համարէր:»

«Կարծեմ թէ մեզի սխալմամբ չարիք հասցնողներուն կը ներենք», ըսաւ Հոռքերդոս:

— «Ըսել կ'ուզես թէ չենք ամբաստաներ զանոնք իբր թէ գիտմամբ անզգամութիւն ըրած են մեզի: Բայց և այնպէս անոնց ըրած չարիքներուն հետևութիւնները կը կրենք: Ընդհանուր սկզբունք մըն է թէ ամէն պատճառ հետևութիւն մը ունի, կամ ուրիշ խօսքով՝ ինչ որ կը սերմանենք՝ նոյնը պիտի հնձենք:»

«Ըսածդ շատ աղէկ չհասկցայ», ըսաւ Հենրիկոս:

— «Դիցուք թէ հրացան մը քեզի ուղղելով, և չգիտնալով թէ լեցուն է՝ վրադ պարպեմ,

և քեզ վնասեմ, դիս կը մեղադրես ոչ թէ անոր համար որ դիտմամբ այն վնասն ըրի, այլ անհոգութեանս համար: Բայց և այնպէս իմ անգիտութիւնս քեզ վիրաւորուելէ, թերևս մահուանէ ալ չի պահեր: Ուստի եթէ ցորենի տեղ սխալմամբ որոմ ցանես, անգիտութիւն է, և թէպէտ չեմ մեղադրեր քեզ գէշ դիտաւորութեան համար, այլ անհոգութեան համար, բայց անտարակոյս որոմ պիտի հնձես, ոչ թէ ցորեն: Եթէ թուաբանութիւն չսորվիս, անօգուտ գիտութիւն մը համարելով զայն, անոր օգտակարութենէն կը զրկուիս, թէև տգիտութեամբ ընես ինչ որ կ'ընես:»

«Ուրեմն,» ըսաւ Հոռեբրդոս, «երբ չարութիւն մը կ'ընենք, խորհելով թէ ուղիղ է ըրածնիս, Աստուած մեզ չի պատժեր որ չար գիտաւորութիւն ունեցանք, այլ վնասն դի անոր կամքը չսորվեցանք. և այսպիսի սխալմունքներու հետևանքը պիտի կրենք:»

«Երբեմն շատ ծանր են այն հետևանքները,» ըսաւ Հենրիկոս, «զորօրինակ եթէ փոխանակ դեղ տալու սխալմամբ թոյն տանք մէկուն, հետևանքը մահ կրնայ ըլլալ:»

«Այո, սոսկալի հետևանքներ սխալմունքներէ կը ծագին,» ըսաւ Պր. Վարրի: «Բայց աւելի գէշ պիտի ըլլար եթէ որ և է գործ իր

որոշ արդիւնքը չունենալով, երբեմն մէկ կերպ և երբեմն ուրիշ կերպ արդիւնք ունենար:»

«Կը տեսնեմ թէ,» ըսաւ Հոռեբրդոս, «ամէն բաներու նկատմամբ հասարակ կանոն մը ունենալ ամենամեծ օրհնութիւններէն մէկն է. և այս անհաճոյ հետևանքները մեր անհոգութեան պատիժն են, և հարկաւ ըլլալու են անոնք կանոնին համեմատ:»

— «Այո, բնաւ չենք տրտնջեր բնական աշխարհիս օրէնքներուն դէմ, այլ կը ջանանք զանոնք սորվիլ և անոնց հնազանդիլ որ չվնասուինք: Բայց կրօնքի մէջ կ'ուզենք Աստուծոյ օրէնքները սորվելուն նեղութենէն ազատիլ, և կամ կը խորհինք թէ անհոգութենէ ծագած սխալմունքներուն հետևանքներէն պիտի ազատինք, 'քանզի,' կ'ըսենք, 'հոգ չէ թէ ինչ բանի կը հաւատանք, միայն թէ անկեղծ ըլլանք:' Երբէք պիտի ըսէի՞նք թէ մկնդեղին վնասակար ըլլալուն հաւատալ կամ չհաւատալ հոգ չէ, միայն թէ մենք անկեղծ ըլլանք:»

«Բայց Աստուած ողորմած է,» ըսաւ Հոռեբրդոս, «կրօնական բաներու մէջ մեր ըրած բոլոր անհոգութիւններուն համար կը ներէ մեզի, եթէ զղջանք անոնց վրայ:»

— «Այո. բայց նայէ որ չսխալիս: Աստուած ներեց Պօղոսին, սակայն եկեղեցին նեղութիւ-

նը կրեց. և Պօղոս այն տարիները Քրիստոսի չճառայելով՝ ինչ մեծ օրհնութիւններէ զըրկուեցաւ: Եթէ ես Հռովմայեցոց գրուած թուղթը կարդալ խղճի մտօք մերժեմ, կրնայ ըլլալ որ Աստուած ներէ ինձի և ես ալ երկնից հասնիմ, սակայն բոլոր յաւիտենականութեանս մէջ իմ սխալմանս արդիւնքը պիտի կրեմ:»

— «Քրիստոս աս ըսել կ'ուզէ սա խօսքովը, Ով որ աս ամենափոքր պատուիրանքներէս մէկը աւրէ ու մարդոց անանկ սորվեցընէ, անիկա ամենափոքր պիտի կոչուի երկնից թագաւորութեանը մէջ՝ այնպէս չէ:»

— «Այո, մինչև որ Աստուած փոխէ մեր մտքին կազմութիւնը, ինչ որ կը սերմանենք՝ նոյնը պիտի հնձենք, թէև ներուած ու փրկուած ալ ըլլանք: Ուրեմն ոչ միայն պէտք է որ մենք անկեղծ ըլլանք, հապա նաև մեր հաւատացածը ուղիղ ըլլայ, որպէս զի թէ Աստուծոյ ծառաներ ըլլանք, և թէ շատ պտուղ բերենք:»

Գ Լ Ո Ի Խ Ի Գ .

ԻՐԱՐՈՒ ՕՐԵՆԷԼ

« Հենրիկոս, դո՛ւ չեմ իմ վիճակէս,» ըսաւ Յովհաննէս, « ի՛նչ ընեմ: Երբ կը տեսնեմ թէ դուն և ուրիշ տղայք դպրոց կ'երթաք, և կը խորհիմ թէ դուք աւելի բան կը սորվիք, քան թէ ես, շատ կը նեղուիմ. քանզի չեմ ուզեր տգէտ տղայ մը ըլլալ, և աշխարհիս մէջ անօգուտ: Երբեմն այնչափ կը խորհիմ ասոր վրայ, որ չեմ կրնար քնանալ գիշերները. քանզի գիտեմ թէ, եթէ ուրիշներուն պէս պատեհութիւն ունենամ, շուտ պիտի սորվիմ: Կը վախնամ թէ շիտակ չեմ խորհիր:»

— « Ինչո՞ւ համար խանութը ձգելով դըպրոց չես երթար:»

— « Թերևս ժամանակաւ կարող պիտի ըլլամ այսպէս ընել. բայց հիմա պէտք է որ ապրուստս հոգամ:»

— « Երանի թէ իմ տեղս դուն դպրոց երթայիր: Տարակոյս չունիմ որ դուն ինէ աւելի աղէկ մարդ մը պիտի ըլլաս. և եթէ մեր մէջէն մէկը միայն դպրոց երթար, պէտք էր որ դուն ըլլայիր անիկա:»

«Ոչ,» ըսաւ Յովհաննէս, «եթէ Աստուած կամեցած ըլլար, ղեռն ըլլար: Բայ ասկէ՝ եթէ ինծի պէս սրամիտ տղայ մը չես, աւելի հարկ կ'ըլլայ քեզի դպրոց երթալ:»

— «Քիչ մը ստակ ունիմ, բայց եղբայր կամ քոյր չունիմ երկրիս վրայ, Յովհաննէս, և շատ միայնութիւն կը զգամ: Արդ՝ դուն պիտի ըլլաս իմ եղբայրս, և ստակս քեզի հետ պիտի բաժնեմ:»

— «Ուրախութեամբ քեզի եղբայր կ'ըլլամ: Իրար շատ պիտի սիրենք, բայց քու ստակէդ բաժին չեմ կրնար առնել: Եւ եթէ առնելու հաճիմ, մինչև որ քսան ու մէկ տարեկան չըլլաս՝ չես կրնար տալ ինծի: Զանք ընելու եմ որ վիճակէս գոհ ըլլամ: Թերևս ատեն մը դպրոց երթալու բաւական ստակ կրնամ շահիլ: Կրնայի տունը կարգալ, ինչպէս կ'ընեմ ալ, բայց ամէն դիտութեան մէջ օգնութեան կը կարօտիմ: Եթէ այսպէս չըլլար, կանուխ կրնայի ելլել և ուսման պարագայը մինչև խափնութ երթալու ժամանակը: Բայց մինչև որ դժուարութիւնները լուծելով՝ կը սկսիմ կարգացածս հասկնալ, երթալու ժամանակը կու գայ:»

Հենրիկոս սկսաւ խորհիլ, բայց հնար մը չէր տեսներ:

«Ֆրանքլին ցորեկները տպագրութեան կը զբաղէր և գիշերները կը կարգար,» ըսաւ Յովհաննէս, «բայց ես գիշեր չեմ կրնար կարգալ, քունս կու գայ: Մանաւանդ որ շատ զօրաւոր չեմ, և եթէ հիւանդանամ, ո՞վ հոգ պիտի տանի ինծի:»

«Շատ աղէկ,» ըսաւ Հենրիկոս. «վաղն առտու մէկտեղ նայինք դասերուդ: Եթէ ինէ առաջ չես, կրնամ օգնել քեզի, եթէ ինէ առաջ ես քեզի դժուար եղած խնդիրները ըսէ ինծի, և Հոռերդոսին հարցընեմ, երբեմն ալ Պր. Վարրիին: Այսչափ օգնութեամբ շատ յառաջ կրնաս երթալ դուն, քանզի քու միտքդ սուր է:»

Հետեւեալ առտուն տեսնուեցաւ որ Հենրիկոս քիչ մը յառաջ էր քան զՅովհաննէս. բայց շատ անգամ Յովհաննէս այնպիսի հարցումներ կ'ընէր, որ Հենրիկոս չէր կրնար պատասխանել, և կը ստիպուէր անոնց վրայ շատ խորհիլ և վերջապէս Հոռերդոսին դիմել:

Այսպէս շարունակեցին մինչև շաբաթ առտուն. երբ Հենրիկոս Պր. Պրաչըին հարցուց թէ «Աղէկ չգործեցի՞ խանութը:»

— «Այո, շատ աղէկ:»

— «Յովհաննէսի՞ն ջափ աղէկ:»

— «Այո, բայց ինչո՞ւ համար կը հարցընես:»

— «Քանզի, եթէ կը հաճիս, կ'ուզեմ շաբաթ առտուները Յովհաննէսին տեղը գործել: Ասիկա ինծի օգտակար պիտի ըլլայ, Յովհաննէս ալ ժամանակ պիտի ունենայ կարդալու: Բայց մի վախնար բնաւ որ Յովհաննէս իր կարդալուն պատճառաւ խանութին մէջ իր պարտաւորութիւնները կատարելու զանցառու պիտի ըլլայ.» Աս ըսաւ քանզի Պր. Պլաշըին դէմքէն իմացաւ թէ անիկա այս կասկածն ունէր:

«Կը խորհիմ ատոր վրայ,» ըսաւ Պր. Պլաշը, կերակուրի նստելով:

— «Որչափ որ հնար է կ'ուզեմ շուտ սկսիլ:»

— «Ըսել է թէ կ'ուզես որ անմիջապէս 'Ս,յո' ըտեմ: Չե՞ս դիտեր որ անօթի մարդուն սիրտը նեղ կ'ըլլայ. պէտք է սպասես մինչև որ հայս ուտեմ:»

Կերակուրէն ետքը Պր. Պլաշը խօսքը նորէն բանալով Հենրիկոսին հարցուց. «Յովհաննէս քու միտքդ ձգեց այս բանը:»

— «Ոչ, անիկա ամենևին տեղեակ չէ աս բաներուն:»

— «Շատ աղէկ, քու առաջարկութիւնդ կ'ընդունիմ:»

Հենրիկոս դնաց Յովհաննէսը դիմաւորելու, և ուրախութեամբ ըսաւ անոր. «Գաշինք մը ըրած եմ Պր. Պլաշըին հետ: Շաբաթ առտու-

ները ես խանութ պիտի երթամ որ աւելի աղէկ սորվիմ արհեստը, իսկ դուն ատենը պիտի կենաս ու կարդաս:»

Յովհաննէս հասկցաւ բանը և անմիջապէս ըսաւ, «Շատ բարեբար ես, Հենրիկոս, բայց իմ օգտիս համար չեմ ուզեր այդչափ ձանձրութիւն տալ քեզի:»

— «Բայց պիտի չթողո՞ւս որ խոստմանս համեմատ քեզի եղբայր ըլլամ. և պիտի չթողո՞ւս ալ որ Տէրոջը պատուէրին հնազանդիմ, թէ Ամէն ինչ որ կ'ուզէք որ մարդիկ ձեզի ընեն, դուք ալ անոնց անանկ ըրէք: Եթէ ես քու տեղդ ըլլայի և դուն իմ տեղս, ես պիտի ուզէի որ դուն այսպէս ընես ինծի: Ասկէ զատ չկարգացի՞նք այս առտու, թէ 'Իրարու ներութիւնները կրեցէք, և անանկ Քրիստոսի օրէնքը կատարեցէք: Սրդ՝ եթէ այնչափ չես սիրեր զիս, ու չես թողուր որ Ինչ համար ընեմ, թող որ Քրիստոսի համար ընեմ, քանզի իմ նպատակս է որ կարողանաս անոր համար աւելի գործելու:»

«Շատ շնորհակալ եմ: Պիտի ջանամ որ չըղջջաս ըրած բարեբարութեանդ համար,» ըսաւ Յովհաննէս:

Տղայք ժամանակ մը մէկտեղ աշխատելով աղէկ յառաջադիմութիւն ըրին իրենց դասե-

րուն մէջ: Պր. Պլաշը ասոնց հանճարը տեսնելով, համոզուեցաւ թէ այս կարգադրութիւնը շատ օգտակար էր երկուքին ալ: Երբեմն երբ խանութին գործը կը ներէր, աւելի ժամանակ կու տար Յովհաննէսին ուսմանը պարապելու, և երբեմն խանութէն դուրս գործ մը կու տար որ աւելի ստակ շահէր. քանզի վստահ էր թէ անիկա շատ զգուշութեամբ պիտի գործածէր իր ստակը: Ետքը երկուքին թոյլտուութիւն ալ բրաւ դպրոցին ելքադրականութեան դասերուն ներկայ գտնուելու: Ետքաթ իրիկուններէն զատ երբեմն ուրիշ իրիկուններ ալ Յովհաննէսը իր ընտանեաց մէկ ազգականին քովը կը խրկէր իր դասերն ըսելու համար:

Այս պատեհութիւններով շատ յառաջագիւմութիւն ըրաւ Յովհաննէս, միանգամայն շատ հաճելի կ'ըլլար Պր. Պլաշրին, որ կ'ըսէր թէ «Ասոր համար ըրած ծախքս բան մը չէ, եւ անիկա իր շնորհակալութենէն շարժեալ շատ հաւատարմաբար կը ծառայէ ինծի: Ասկէ զատ ըրածս զիս երջանիկ կ'ընէ: Չեմ ուզեր որ տըղայ մը իմ քովս այնչափ նեղութիւն կրէ, որչափ որ ես կրեցի ծերունի ճէյին ծառայութեանը մէջ: Ճէյ դիտմամբ զիս չդժուարեցուց. ինչ որ ըրաւ՝ անհոգութենէն էր: Տղայ մը մարդ չէ, Աստուած օգնէ այն խեղճ տղոց,

որոնց վրայ շուտ կը բեռցուին կենաց հոգերը:»

Չարմանք է թէ ժրաջան և ջերմեռանդ տըղայ մը ո՛րչափ բան կրնայ ընել: Թէև Յովհաննէս այնչափ քիչ ժամանակ ունեցաւ կարգալու, սակայն այն ժամանակն այնպիսի կերպով մը գործածեց որ դպրոցին աշակերտաց շատերէն աւելի յառաջ դնաց: Ետ գոհ եղաւ իր տեղէն տեսնելով իր յառաջագիւմութիւնը. քիչ մըն ալ ստակ շահեցաւ, զոր Պր. Պլաշրին և իր վարժապետին խրատովը տեղ մը շահու տուաւ, որպէս զի այն դումարն աւելնալով, ժամանակաւ դպրոց երթալու կարողանայ: Այնչափ կը կարգար, որ հաւանականաբար առողջութիւնը պիտի վնասուէր եթէ վարժապետը չխրատէր զգուշութիւն ընել:

«Աստուած մարմին մը տուած է քեզի որ հոգաս զանիկա,» ըսաւ վարժապետը, «և գիտցիր որ իրաւունք չունիս զանի իր կարողութենէն աւելի գործածելու:»

Երբ գարուն եկաւ, Յովհաննէս ուրիշներուն օրինակէն քաջալերուած կ'ուզէր թողուլ խանութը և դպրոց մտնելով այնպիսի տեղ մը գտնել ուր կարենար իր աշխատութեամբն ապրուստը հոգալ: Կը յուսար թէ հանդերձի, գիրքերու և ուրիշ պէտք եղած ծախքերու համար ալ բաւական ստակ շահի պա-

բայ ժամանակներ աշխատելով: Կը խորհէր թէ անտարակոյս ուրիշներուն ըրածին չափ կրնար գործ ընել ինքն ալ:

Պր. Պլաշր և վարժապետը հակառակեցան այս բանին, և ըսին անոր թէ՛ հիմակուան ընթացքը շարունակելով, աւելի աղէկ յառաջադիմութիւն պիտի ընէ առանց իր առողջութիւնը խանդարելու, միանգամայն ստակ ալ պիտի չահի ապագայ ժամանակի համար: Բայց եթէ ուրիշ ընթացք մը բռնէ, ոչ միայն ստակը պիտի վասնուի, առողջութիւնն ալ պիտի խանդարուի, ու վերջապէս պիտի ստիպուի կամ խանութը դառնալ, և կամ պարտքի տակ մանել, ինչպէս որ շատերն այնպէս ընելով իրենց մեացած կեանքը տրամութեամբ և թշուառութեամբ անցուցած էին: Այս խրատովը չհամոզուեցան ոչ Յովհաննէս և ոչ Հենրիկոս. և Հենրիկոս ըսաւ թէ կ'ուզէր Պր. Վարրիին հարցընել, յուսալով թէ անիկա հաւանութիւն պիտի ցուցնէ իրենց խորհուրդին:

Բայց Պր. Վարրի ալ դէմ կեցաւ և Հենրիկոսին ըսաւ «Յովհաննէս շուտ պիտի ստիպուի, կամ դարձեալ թողուլ ստակ չահելու համար, կամ պիտի աշխատի մինչև որ առողջութիւնը խանդարուի, և կամ պարտքի տակ պիտի մանէ: Ուստի», ըսաւ, «անոր պարտաւորու-

թիւնն է իր ներկայ վիճակին մէջ մնալով ըստ կարի աշխատիլ: Եթէ իր վիճակին չի հաւնիր, թող յիշէ թէ՛ Ասորիս յի վիճակն իւրեւրեց:»

— «Աստուածաշունչէն վկայութիւն մը չե՞ս բեր:»

— «Այո. Յովհաննու ժե. 16 համարը. 'Ձէ թէ դուք զիս ընտրեցիք, հապա ես ձեզ ընտրեցի, ու դրի ձեզ, որ դուք երթաք՝ և պատուը բերէք, ու ձեր պատուը մնայ. որպէս զի իմ անունովս ինչ որ Հօրմէն խնդրէք, ձեզի տայ':»

«Ատ աղէկ խրատ մըն է,» ըսաւ Յովհաննէս, երբ Հենրիկոս իրեն պատմեց բանը: «Քրիստոս զիս դրած է, և կը պահանջէ որ իբրև իր աշակերտը պատու բերեմ: Ալ զիս աժգոհ պիտի չտեսնես, Հենրիկոս, գիտեմ թէ՛ վիճակներ ելան ինձի զուարճալի տեղերու մէջ, իրաւ ժառանգութիւնս ինձի հաճելի եղաւ: Եթէ իմ ուղածիս չափ չընեմ ալ՝ դարձեալ շատ կրնամ ընել:»

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Ե .

ՀՌՈՐԵՐԴՈՍԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿԱԳԻՐԸ

«Կարդացած գիրքերէս ամենէն աղէկն այս է,» ըսաւ Հռորերդոս, Կիրակնօրեայ դպրոցէն առնուած գիրք մը վար դնելով:

«Ի՞նչ է պատճառը կը կարծես,» հարցուց հայրը, «որ այսչափ աղէկ գրուած գիրքեր ունենալով և անոնցմէ այնչափ բարի խրատներ սորվելով մենք աւելի յառաջագիմուծիւն չենք ընել:»

—«Կարծեմ սա է պատճառը որ կը կարդանք և կը հաւնինք ալ, բայց գիրքերուն սորվեցուցածները չենք գործադրել:»

«Անտարակոյս,» պատասխանեց հայրը, «բայց խորհէ վայրկեան մը: Գուն շատ կը գովես այս գիրքը, և կարծեմ միտքդ դրած ես անոր խրատներն ի գործ դնել. բայց եթէ ասիկա ալ ուրիշ կարդացածներուդ պէս ըլլայ, տարի մը չանցած պիտի տեսնես թէ բոլորը մոռցած ես, և թէ շատ քիչ օգուտ եղած է քեզի:»

«Ճամբայ մը ցուցուր ինձի իմ կարդացած գիրքերուս խրատները միտքս պահելու, հայր,» ըսաւ Հռորերդոս:

Պր. Վարրի գրասեղանը բացաւ, ու գրքոյկ

մը հանելով ըսաւ Հռորերդոսին. «Առ ասիկա, թող քու յիշատակագիրդ ըլլայ, անոր մէջ քու կարդացած գիրքերուդ գլխաւոր կէտերը նշանակելու համար: Շատ համառօտ գրէ, բայց այնպիսի կերպով մը՝ որ երբ գրածներդ միտք բերես, շահաւոր ըլլան քեզի:»

—«Աղէկ չհասկցայ, հայր:»

Պր. Վարրի թուղթի մը վրայ գրեց օրինակ մը ու տուաւ որդւոյն ըսելով. «Ահա իմ ըսածիս համեմատ մէկ գիրքի գլխաւոր խորհուրդները գրած եմ:» Հռորերդոս առաւ թուղթը և տեսաւ թէ անոր վրայ այս ինչ գիրքին անունը և անկէ վար գիրքին սորվեցուցած խրատները՝ սա կերպով գրուած էին.

ԳԻՐՔԻՆ ԱՆՈՒՆԸ

Այս գիրքը կը ստրկեցնէ

1. Թէ ԱՆՁՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

- Մեր բնաւորութիւնը կ'աւրէ,
- բ Մեր երջանկութիւնը կը կորսնցընէ,
- գ Մեր օգտակարութեանը կը վնասէ,
- դ Ուրիշները կը հրապուրէ անձնասէր ըլլալու,
- ե Ուրիշներուն երջանկութիւնը կը նուազեցընէ,

2 Անոնց առ մեզ ունեցած պատիւն և սէրն ալ կը նուազեցընէ,

է Աստուծոյ անհաճոյ է,

2 Երկնից ընկերութեանն անյարմար կ'ընէ:

«Թուղթին ճակատը գիրքին անունը խոշոր գրերով գրելէդ ետքը,» ըսաւ հայրը. «անոր տակը գիրքին պարունակած նիւթը գրելու ես մանր գրերով, և այնուհետեւ գիրքին այն նիւթին նկատմամբ սորվեցուցած խորհուրդները զատ զատ - ք ք ով նշանակուած բաժանումներով:»

+ «Շատ աղէկ գաղափար մըն է ասիկա, հայր: Այս գրքուկով պիտի սկսիմ իմ յիշատակարանս:»

— «Եթէ գիրքի մը մէջ գտնուած խրատներուն վրայ խորհիս և զանոնք այսպէս գրես, ասիկա պիտի օգնէ քեզի միտքդ պահելու այն խրատները: Եւ եթէ երբեմն զանոնք աչքէ անցընես, դիցուք թէ շարաթն անգամ մը, անոնք այնպէս պիտի տպաւորուին յիշողութեանդ մէջ, որ պէտք եղած ատենը պիտի կրնաս դիւրութեամբ գործածել զանոնք:»

«Գիրք կարդալու ամենէն աղէկ կերպն աս է,» ըսաւ Հռոբերդոս:

«Այս կերպով կարդացուած հասարակ գիրք մը աւելի օգտակար կ'ըլլայ,» ըսաւ Պր. Վար-

րի, «քան թէ անհոգութեամբ կարդացուած քանի մը գիրք: Միտքդ պահէ, որ աղէկ գիրքի մը բոլոր ազդեցութիւններուն համար հաշիւ ունինք տալու:»

— «Երբ յիշատակարանս լեցուի, ամէն շաբաթ չեմ կրնար աչքէ անցընել զանիկա:»

— «Մինչև որ գիրքդ լեցուի, զանիկա այնչափ անգամ պիտի կարդաս, և անոր խորհուրդները այնպէս տպաւորուած պիտի ըլլան մաքիդ մէջ, որ եթէ այնուհետեւ երբեմն երբեմն կարդաս, բաւական կ'ըլլայ: Կամ,» աւելցուց հայրը խնդալով, «եթէ նայիս որ անձնասիրութեան յաղթած ես, այն մասը կրնաս ձգել ու չկարդալ, և ուրիշի մը սկսիլ:»

— «Շնորհակալ եմ, հայր, որ այս դիւրութիւնը տուիր: Հաւատարմաբար պիտի վորձեմ ասիկա, և կ'երևի թէ շահաւոր պիտի ըլլայ ինծի:»

— «Մի մոռնար, Հռոբերդոս, թէ Աստուծոյ մեղի տուած բոլոր աղէկ գիրքերը մեղ ուղղելու ծառայելու են: Եւ տարակոյս չկայ թէ դատաստանին օրը, ամէն աղէկ գիրք որ կարդացած ենք՝ սակայն մեղի օգտակար եղած չէ, մեղի դէմ ելլելով մեր դատապարտութիւնը շատցընելու վկայ մը պիտի ըլլայ:»

Հենրիկոսէն և անոր բարեկամներէն զա-

տուելը թերևս ցաւ պիտի պատճառէ ընթեր-
ցողաց, և անոնց վրայ աւելի տեղեկութիւն
ունենալ պիտի ուզեն: Բայց այս պատմու-
թիւնը դրողին գլխաւոր փափաքը սա է, որ
կարգացողները իրենց շահած բոլոր աղէկ
դասերը այնպիսի կերպով մը ի գործ դնեն,
որ եթէ վերստին լսելու ըլլան Հենրիկոսին և
անոր բարեկամներուն վրայով անոնց դէպ ի
Յաւիտենական Քաղաքն ըրած ճամբորդու-
թեանցը մէջ, պատրաստ ըլլան անոնց ընկերա-
նալու:

Հենրիկոս և անոր բարեկամներն օգտակար
և ազնիւ կեանքի հաստատուն և մնայուն հիմ
դնելով, կը ջանան յառաջադիմութիւն ընել
մեր Տէր ու Փրկիչ Յիսուս Քրիստոսի չնորհ-
քովն ու գիտութիւնովը: Անոնց պատմութիւ-
նը կարգացողներն ալ թող այնպէս ընեն:

ՅԱՆԿ ԳԼԽՈՑ

	Երես
Գ Լ Ո Ւ Խ Ա.	
ՀԵՆՐԻԿՈՍԻՆ ԻՆՁՊԷՍ ԶԿՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ԸՆԵԼԸ	7
Գ Լ Ո Ւ Խ Բ.	
ՀԵՆՐԻԿՈՍԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԾԱՌԱՅ ԸՂԱՒՈՒ ՓԱՓԱՔԵԼՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԸ	12
Գ Լ Ո Ւ Խ Գ.	
ԿԵՆԱՅ ՃԱՄԲԱՆ	19
Գ Լ Ո Ւ Խ Դ.	
ՄԱՆԿԱՏԱԾՈՒԹԻՒՆ	28
Գ Լ Ո Ւ Խ Ե.	
ՀՈՌԵՐԴՈՍԻՆ ՁԻ ՀԵԾԵԵԼԸ	33
Գ Լ Ո Ւ Խ Չ.	
ՍԵԱԼ ՃԱՄԲԱՆ	37
Գ Լ Ո Ւ Խ Է.	
ՀԵՆՐԻԿՈՍԻՆ ՆՈՐ ԸՆԿԵՐԸ	43
Գ Լ Ո Ւ Խ Ը.	
ՈՒՐԱԹ ՕՐԸ	51
Գ Լ Ո Ւ Խ Թ.	
ՅՈՎՀԱՆԵՏԻՍ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ԵՒ ԿԸ ՓՈՐՁՈՒԻ	59
Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ.	
ԹՈՒԱՐԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸ	68
Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Ա.	
ԴԱԻԹ ՍԱՆՏԸՐՍ	74

	Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Բ .	
ԴժՍԻԱՐ ԽՆԴԻՐԸ		84
	Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Գ .	
ԿԻՐԱԿԻՆ ՊԱՀԵԼ		95
	Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Դ .	
ՄԵՐ ԳԱՂԱՓԱՐԱՅ ԵՒ ՎԱՐՄԱՆՑ ՓՈՐՁԱՔԱՐԸ		104
	Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Ե .	
ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻՆ ԴԱՍԸ		143
	Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Զ .	
ՋՕՐՔԻ ԳՐՈՒԻԼ		121
	Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Է .	
ԿԻՐԱԿԻ ԻՐԻԿՈՒԱՆ ԺՈՂՈՎԸ		128
	Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Ը .	
ՊԱՐՈՆ ՖԸԼԹՈՆԻՆ ՀԱՐՅՈՒՄԸ		158
	Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Թ .	
ՀՌՈՔԵՐԴՈՍ ՆԵՂՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ		146
	Գ Լ Ո Ւ Խ Ի .	
«ՄԻ ԴԱՏԷՔ ՈՐ ՁՂԱՏՈՒԻՔ»		152
	Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Ա .	
ՄԵՂԱՆՁԵԼ ԿԱՄ ՁԱՐՁԱՐՈՒԻԼ		160
	Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Բ .	
ԽՆԴԻՐԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԱԾ		168
	Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Գ .	
ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՕՐԷՆՔԸ		180
	Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Դ .	
ԻՐԱՐՈՒ ՕԴՆԵԼ		189
	Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Ե .	
ՀՌՈՔԵՐԴՈՍԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿԱԳԻՐԸ		198

3/1

20

284

0004325

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0004325

